

23643, РТ, Менделеевский район, с.Камаево, ул.
ифгата Сирая д.29А

423643, РТ, Менделеевск районы, Камай
авылы, Дифгать Сирай урамы 29А йорты

Тел./ факс: 8(85549) 3-55-33, E-mail: Kam.Men@tatar.ru

РЕШЕНИЕ

КАРАР

07.08. 2023 ел

№91

Татарстан Республикасы Менделеевск муниципаль районы "Камай авыл жирлеге" муниципаль берәмлегенең Уставын раслау турында

«Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрэндәге 131-ФЗ номерлы Федераль законга, «Татарстан Республикасында жирле үзидарә турында» 2004 елның 28 июлендәге 45-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законына ярашлы

Татарстан Республикасы Менделеевск муниципаль районы Камай авыл жирлеге Советы КАРАР КЫЛДЫ:

1. Татарстан Республикасы Менделеевск муниципаль районының «Камай авыл жирлеге» муниципаль берәмлеге Уставына үзгәрешләр кертергә һәм кушымтага ярашлы рәвештә расларга.

2. Татарстан Республикасы Менделеевск муниципаль районы Камай авыл жирлеге Советының «Татарстан Республикасы Менделеевск муниципаль районы Камай авыл жирлеге берәмлеге Уставын раслау турында» 2019 елның 8 октябрэндәге 133 карары үз көчен югалткан дип санарга.

3. Әлеге карарны Татарстан Республикасы хокукый мәгълүматының рәсми порталында «Интернет» мәгълүмати-телекоммуникация челтәрендә түбәндәге адрес буенча бастырып чыгарырга: <https://pravo.tatarstan.ru> дәүләт теркәвеннән соң, шулай ук Татарстан Республикасы Менделеевск муниципаль районының рәсми сайтында «Интернет» челтәрендә «Камай авыл жирлеге» бүлегендә урнаштырырга: <https://mendeleevsk.tatarstan.ru>

4. Әлеге карарны Россия Федерациясе Юстиция министрлыгының Татарстан Республикасы буенча идарәсенә жиберергә.

5. Әлеге карарның үтәлешен контрольдә тотуны үземдә калдырам.

Камай авыл жирлеге Советы рәисе урынбасраы

Р.Р.Кәлимуллин

Совет карары белән расланган Камай авыл җирлеге
Менделеевск муниципаль районы Татарстан
Республикасы 07.08.2023 ел, 91 номерлы

Татарстан Республикасы Менделеевск муниципаль
районы Камай авыл җирлеге башлыгы
урынбасары _____ Р. Р. Кәлимуллин

ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
МЕНДЕЛЕЕВСК МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫ
КАМАЙ АВЫЛ ЖИРЛЕГЕ
МУНИЦИПАЛЬ БЕРӘМЛЕГЕ УСТАВЫ

2023 ел

I бүлек. ГОМУМИ НИГЕЗЛӘМӘЛӘР

1 статья. Татарстан Республикасы Менделеевск муниципаль районы «Камай авыл жирлеген» муниципаль берәмлегенен исеме һәм хокукый статусы

1. «Камай авыл жирлеген» муниципаль берәмлегенә Татарстан Республикасы Менделеевск муниципаль районының авыл жирлеген статусы бирелгән.

2. Муниципаль берәмлекнең рәсми исеме - Татарстан Республикасы Менделеевск муниципаль районының « Камай авыл жирлеген» муниципаль берәмлеген (алга таба текст буенча - Жирлек).

3. Муниципаль берәмлекнең кыскача исеме -ТР ММР « Камай АЖ» МБ.

4. « Камай авыл жирлеген» муниципаль берәмлеген Татарстан Республикасы Менделеевск муниципаль районы составына керә.

2 статья. Жирлекнең территориаль составы

1. Жирлек территориясене составына торак пунктлар: Камай авылы керә.

2. Жирлекнең административ үзгәрген булып Камай авылы тора.

3. Жирлек чикләрген «Менделеевск муниципаль районы» муниципаль берәмлегенен һәм аның составындагы муниципаль берәмлекләрген территорияләрген чикләрген билгеләрген һәм аларның статусы турында» 2005 елның 31 гыйнварындагы 29-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы белән билгеләнгән.

4. Жирлек территориясене составына милек рәвешләргенә һәм максатчан билгеләнешенә бәйсез рәвештә жирләр керә.

5. Жирлек чикләрген үзгәртү, аны үзгәртеп кору Татарстан Республикасы законы белән законнарда билгеләнгән тәртиптә гамәлгә ашырыла.

3 статья. Жирлектә жирле үзидарәне гамәлгә ашыруга халыкның хокукы

1. Жирлектә жирле үзидарә жирле референдумнарда, муниципаль сайлауларда катнашу юлы белән һәм турыдан-туры ихтыяр белдерүгөн башка рәвешләргендә, шулай ук әлеген Уставта каралган сайлау һәм жирле үзидарәгөн башка органнары аша Россия Федерациясене гражданны тарафыннан гамәлгә ашырыла.

2. Гражданныр жирле үзидарәне гамәлгә ашыруга женесенә, расасына, милләтгөнә, телгөнә, чыгышына, мөлкәти һәм вазыйфаи хәленә, дингә, инануларына, ижтимагый берләшмәләргә каравына бәйсез рәвештә турыдан-туры һәм үз вәкилләрген аша бертигез хокукларга ия.

Жирлек территориясендә даими яисә башлыча яшәүче чит ил гражданнырныр жирле үзидарәне гамәлгә ашырганда Россия Федерациясенәң халыкара шартнамәләре һәм федераль законнар нигезендә хокукларга ия.

3. Гражданныр жирле үзидарә органнарына һәм жирле үзидарәнең вазыйфай затларына турыдан-туры мәрәжәгать итәргә, жирле үзидарә органнары эшчәнлегә турында мәгълүмат алырга хокуклы.

4. Жирле үзидарә органнары һәм аларның вазыйфай затлары, әгәр законда башкасы каралмаган булса, Поселение жирле үзидарә органнары эшчәнлегә турында гражданнырның тулы һәм дәрәс мәгълүмат алу мөмкинлеген тәмин итәргә тиеш.

5. Жирлекнең жирле үзидарә органнары массакүләм мәгълүмат чаралары аша һәм башка ысул белән даими рәвештә гражданнырға Жирлек һәм аның аерым территорияләрен үстерүнең иң мөһим мәсьәләләре, гомуми файдаланудагы транспорт, торак-коммуналь хужалык эше, халыкка төрле хезмәт күрсәтүче социаль-мәдәни һәм башка учреждениеләр челтәрен үстерү, социаль ташламалар турында, жәмәгать тәртибен саклауның торышы һәм табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләр турында даими мәгълүмат бирәләр.

6. Гражданныр, оешмалар, әгәр аларның хокуклары һәм ирекләре бозылган дип санасалар, жирле үзидарә органнарының һәм жирле үзидарәнең вазыйфай затларының карарларына, гамәлләренә (гамәл кылмавына) дәгъва белдерергә хокуклы.

4 статья. Жирлек жирле үзидарә органнары структурасы

1. Жирле үзидарә органнары структурасына Жирлек советы, Жирлек башлыгы, Жирлекнең Башкарма комитеты, Жирлекнең Ревизион комиссиясе һәм әлегә Устав нигезендә төзелә торган башка органнар керә.

2. Жирлекнең жирле үзидарә органнары структурасын үзгәртү әлегә Уставка үзгәрешләр кертү юлы белән гамәлгә ашырыла.

5 статья. Жирлекнең жирле әһәмияттәге мәсьәләләре

1. Жирлекләренәң жирле әһәмияттәге мәсьәләләренә түбәндәгеләр керә:

1.1. Жирлек жирлегенәң бюджет проектын төзү һәм карау, Жирлек бюджетын раслау һәм үтәү, аның үтәлешен тикшереп торуны гамәлгә ашыру, Жирлек бюджетының үтәлеше турында хисап төзү һәм раслау;

1.2. Жирлек салымнарын һәм жыемнарын билгеләү, үзгәртү һәм гамәлдән чыгару;

- 1.3. Жирлек муниципаль милкендәге мөлкәтне биләү, аннан файдалану һәм аның белән эш итү;
- 1.4. Жирлекнең торак пунктлары чикләрендә янғын куркынычсызлыгы буенча беренчел чараларны тәэмин итү;
- 1.5. Жирлектә яшәүчеләрне элементә, жәмәгать туклануы, сәүдә һәм көнкүреш хезмәте күрсәтү хезмәтләре белән тәэмин итү өчен шартлар тудыру;
- 1.6. Урыннарда яшәүчеләрне мәдәният оешмалары хезмәтләре белән ял итүне оештыру һәм тәэмин итү өчен шартлар тудыру;
- 1.7. Жирлек территориясендә физик культураны, мәктәп спортын һәм массакуләм спортны үстерү өчен шартлар тудыру, жирлекнең рәсми физкультура-савыктыру һәм спорт чараларын үткәрүне оештыру;
- 1.8. Жирлекнең архив фондларын булдыру;
- 1.9. Жирлек территориясен төзекләндерү кагыйдәләрен раслау, төзекләндерү өлкәсендә муниципаль контрольне гамәлгә ашыру, аның предметы булып жирлек территориясен төзекләндерү кагыйдәләрен үтәү, социаль, инженерлык һәм транспорт инфраструктуралары объектларыннан һәм күрсәтелә торган хезмәтләрдән инвалидларның файдалана алуын тәэмин итү таләпләрен үтәү, күрсәтелгән кагыйдәләр нигезендә жирлек территориясен төзекләндерүне оештыру;
- 1.10. Объектларга адреслар бирү, адресларны үзгәртү, аннулирование, урам-юл чөлтәре элементларына (федераль әһәмияттәге автомобиль юлларыннан, региональ яисә муниципальара әһәмияттәге автомобиль юлларыннан, муниципаль районның жирле әһәмияттәге жирле әһәмияттәге) исемнәр бирү, жирлек чикләрендә планлаштыру структурасы элементларына исемнәр бирү, мондый исемнәрне үзгәртү, аннулировать итү, мәгълүматны дәүләт адреслы реестрында урнаштыру;
- 1.11. Авыл хужалыгы житештерүен үстерүдә ярдәм итү, кече һәм урта эшкүарлыкны үстерү өчен шартлар тудыру;
- 1.12. Жирлектә балалар һәм яшьләр белән эшләү чараларын оештыру һәм гамәлгә ашыру;
- 1.13. Жәмәгать тәртибен саклауда катнашучы гражданның һәм аларның берләшмәләренә ярдәм күрсәтү, халык дружиналары эшчәнлегенә өчен шартлар тудыру.
- 1.14. каты коммуналь калдыкларны туплау (шул исәптән аерым туплау) һәм транспортлау эшчәнлеген оештыруда катнашу;
- 1.15. ритуаль хезмәтләр оештыру һәм күмү урыннарын карап тоту;
- 1.16. Халыкны су белән тәэмин итүне, суны чыгаруны, халыкны ягулык белән тәэмин итүне Россия Федерациясе законнарында билгеләнгән вәкаләтләр чикләрендә оештыру;

1.17. Жирлекнең торак пунктлары чикләрендә жирле эһәмияттәге автомобиль юлларына карата юл эшчәнлегә;

1.18 Жирлек территориясендә яшәүче Россия Федерациясе халыкларының телләрен һәм мәдәниятен саклап калуга һәм үстерүгә, мигрантларның социаль һәм мәдәни адаптациясенә, милләтара (этникара) конфликтларны профилактикалауга юнәлдерелгән чараларны гамәлгә ашыру өчен шартлар тудыру;

1.19 Жирлек халкының күпләп ял итү өчен шартлар тудыру һәм халыкның күпләп ял итү урыннарын төзекләндерүне оештыру, моңа гражданның гомуми файдаланудагы су объектларына һәм аларның яр полосаларына иреккә керүен тәмин итү дә керә.

2. Жирле үзидарә органнары Менделеевск муниципаль районының жирле үзидарә органнары белән аларга жирле эһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү буенча үз вәкаләтләренә бер өлешен гамәлгә ашыруны Россия Федерациясе Бюджет кодексы нигезендә Менделеевск муниципаль районы бюджетына жирлек бюджетыннан бирелә торган бюджетара трансфертлар хисабына тапшыру турында килешүләр төзәргә хокуклы.

6 статья. Жирлекләренә жирле эһәмияттәге мәсьәләләренә кертелмәгән мәсьәләләрне хәл итүгә жирле үзидарә органнары хокуклары

1. Жирлек жирле үзидарә органнары түбәндәгеләргә хокуклы:

1.1. жирлек музейларын төзү;

жирлектә нотариус булмаган очракта, законнарда каралган нотариаль гамәлләр кылу;

1.3. Опека һәм попечительлек эшчәнлеген гамәлгә ашыруда катнашу;

1.4. жирлек территориясендә жирле милли-мәдәни автономияләренә хокукларын гамәлгә ашыруга бәйле эшчәнлекне гамәлгә ашыру өчен шартлар тудыру;

1.5. Россия Федерациясе халыкларының милли-мәдәни үсешенә ярдәм күрсәтү һәм жирлек территориясендә милләтара мөнәсәбәтләр өлкәсендәге чараларны гамәлгә ашыру;

1.6. жирлек территориясендә урнашкан муниципаль предприятиеләрне һәм учреждениеләрне мобилизация эзәрләү чараларын оештыруда һәм гамәлгә ашыруда катнашу;

1.7. муниципаль янғын сағын булдыру;

1.8. туризмны үстерү өчен шартлар тудыру;

1.9. Кеше хокукларын тээмин итүгә һәм мәжбүри тоту урыннарындагы затларга ярдәм итүгә жәмәгать контролен гамәлгә ашыручы ижтимагый күзәтү комиссияләренә ярдәм күрсәтү;

1.10. "Россия Федерациясендә инвалидларны социаль яклау турында" 1995 елның 24 ноябрәндәгә 181-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә инвалидларның ижтимагый берләшмәләренә, шулай ук инвалидларның гомумроссия ижтимагый берләшмәләре тарафыннан төзелгән оешмаларга ярдәм күрсәтү;

1.11. Торак законнары нигезендә социаль файдаланудагы торак фондының торак урыннарына наем шартнамәләре буенча гражданнарга муниципаль торак фондыннан торак урыннары бирү;

1.12. жирлек территориясендә яшәүче хужалардан башка хайваннар белән эш итү эшчәнлеген гамәлгә ашыру;

1.13. "Россия Федерациясендә хокук бозуларны профилактикалау системасы нигезләре турында" Федераль законда каралган хокук бозуларны профилактикалау өлкәсендә чараларны гамәлгә ашыру;

1.14. инвалидларның, сәламәтлеге мөмкинлекләре чикләнгән затларның физик культурасын һәм спортын үстерүгә, адаптив физик культурага һәм жайлашу спортына ярдәм итү;

1.15 "Кулланучылар хокукларын яклау турында" 1992 елның 7 февралендәгә N 2300-I номерлы Россия Федерациясе Законнда каралган кулланучылар хокукларын яклау чараларын гамәлгә ашыру;

1.16. Участок буенча вәкаләтле вазыйфасын биләүче полиция хезмәткәренә һәм аның гаилә әгъзаларына күрсәтелгән вазыйфа хезмәткәре биләгән вакытка торак урыны бирү;

«20) алкоголь, наркотик яисә башка агулы матдәләр кулланудан исереклек халәтендә булган затларга ярдәм күрсәтү чараларын гамәлгә ашыру».

2. Жирле үзидарә органнары башка мәсьәләләрне хәл итәргә, башка дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруда катнашырга (федераль законнарда каралганча, «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрәндәгә 131-ФЗ номерлы Федераль законның 19 статьясы нигезендә аларга тапшырылмаган), шулай ук башка муниципаль берәмлекләрнең жирле үзидарә органнары, дәүләт хакимияте органнары компетенциясенә кертелмәгән һәм федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары, жирле бюджетлар керемнәре исәбеннән, Россия Федерациясе бюджет системасы бюджетларыннан бирелгән бюджетара трансфертлардан тыш, һәм түләүләрнең өстәмә нормативлары буенча салым керемнәре кәргән башка мәсьәләләрне хәл итәргә хокуклы.

7 статья. Жирлекнең муниципальара хезмәттәшлектә катнашуы

Жирлекнең муниципальара хезмәттәшлектә катнашуы федераль законнар һәм жирле үзидарә турында Татарстан Республикасы законнары нигезендә гамәлгә ашырыла.

8 статья. Жирле үзидарә органнарының дәүләт хакимияте органнары белән үзара мөнәсәбәтләре

Жирле үзидарә органнарының дәүләт хакимияте органнары белән үзара мөнәсәбәтләре түбәндәгечә гамәлгә ашырыла:

- 1) жирлекнең социаль-икътисадый үсешенә юнәлдерелгән дәүләт программаларын гамәлгә ашыруда жирле үзидарә органнарының катнашуы;
- 2) Жирлекнең жирле үзидарә органнары һәм дәүләт хакимияте органнары арасында шартнамәләр (киләшүләр) төзү;
- 3) даими яисә вакытлыча координация, консультация, киңәш бирү һәм башка эш органнары булдыру;
- 4) Татарстан Республикасы Дәүләт Советындагы Жирлек Советының закон чыгару инициативасы;
- 5) законнарда билгеләнгән үзара хезмәттәшлекнең башка рәвешләре.

9 статья. Муниципаль хезмәтне хокукый жайга салу

Муниципаль хезмәт вазыйфаларына таләпләрне дә кертеп, Жирлектә муниципаль хезмәтне хокукый жайга салу, муниципаль хезмәткәрнең статусын билгеләү, муниципаль хезмәтне үтү шартлары һәм тәртибе, «Россия Федерациясендә муниципаль хезмәт турында» 2007 елның 02 мартындагы 25-ФЗ номерлы Федераль закон, «Муниципаль хезмәт турында Татарстан Республикасы кодексы» 2013 елның 25 июнендәге 50-ТРЗ номерлы, Жирлек Советы тарафыннан расланган Муниципаль хезмәт турындагы нигезләмә һәм Жирлекнең муниципаль хокукый актлары белән гамәлгә ашырыла.

II бүлек. ХАЛЫКНЫҢ ЖИРЛЕ ҮЗИДАРӘНЕ ГАМӘЛГӘ АШЫРУ ҺӘМ ХАЛЫКНЫҢ ЖИРЛЕ ҮЗИДАРӘНЕ ГАМӘЛГӘ АШЫРУДА КАТНАШУ ФОРМАЛАРЫ

10 статья. Халыкның жирле үзидарәне гамәлгә ашыру һәм халыкның жирле үзидарәне гамәлгә ашыруда катнашу формалары

Жирлек халкы турыдан-туры жирле үзидарәне гамәлгә ашыра һәм жирле үзидарәне гамәлгә ашыруда түбәндәге рәвешләрдә катнаша:

- 1) жирле референдум;
- 2) муниципаль сайлаулар;
- 3) депутатны, жирле үзидарәнең сайланулы вазыйфай затын чакыртып алу буенча тавыш бирү;
- 4) Жирлекнең чикләрен үзгәртү һәм үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирү;
- 5) гражданнарның хокукый инициативасы;
- 6) территориаль ижтимагый үзидарә;
- 7) гавами тыңлаулар, ижтимагый фикер алышулар;
- 8) гражданнар жыелышы;
- 9) гражданнар конференциясе (делегатлар жыелышы);
- 10) гражданнар жыены;
- 11) гражданнардан сораштыру;
- 12) жирле әһәмиятгә аеруча мөһим мәсьәләләр буенча халык фикер алышуы;
- 13) ижтимагый (консультатив) советлар төзү;
- 14) гражданнарның жирле үзидарә органнарына мөрәжәгатьләре;
- 15) Россия Федерациясе Конституциясенә, федераль законнарга, Татарстан Республикасы Конституциясенә һәм Татарстан Республикасы законнарына каршы килми торган башка рәвешләр.

11 статья. Жирле референдум

1. Жирле референдум жирле әһәмиятгә мәсьәләләрне федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә турыдан-туры халык тарафыннан хәл итү максатларында уздырыла.

2. Жирле референдум “Россия Федерациясе гражданнары сайлау хокукларының һәм референдумда катнашу хокукының төп гарантияләре турында” 2002 елның 12 июнендәге 67-ФЗ номерлы Федераль законда һәм “Жирле референдум турында” 2004 елның 24 мартындагы 23-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законнда “Россия Федерациясендә жирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында” 2003 елның 06 октябрдәге 131-ФЗ номерлы Федераль законда каралган үзенчәлекләрне исәпкә алып, Жирлекнең бөтен территориясендә уздырыла.

Жирле референдумда катнашу өчен гражданның хокуклары гарантияләре, шулай ук жирле референдумны эзерләү һәм уздыру тәртибе федераль закон һәм аның нигезендә кабул ителә торган Татарстан Республикасы законнары белән билгеләнә.

3. Жирле референдумда яшәү урыны жирлек чикләрендә урнашкан Россия Федерациясе гражданны катнашырга хокуклы. Россия Федерациясе гражданны жирле референдумда гомуми тигез һәм турыдан-туры ихтыяр белдерү нигезендә яшерен тавыш бирү юлы белән катнаша.

4. Жирле референдумны билгеләү турындагы карар Жирлек советы тарафыннан түбәндәге инициатива белән кабул ителә:

1) жирле референдумда катнашу хокукына ия гражданны;

2) уставларында сайлауларда һәм (яисә) референдумнарда катнашу каралган һәм федераль законда билгеләнгән тәртиптә һәм вакытларда теркәлгән сайлау берләшмәсе, башка ижтимагый берләшмә;

3) Үзләре белән бергә тәкъдим ителгән Жирлек Советы һәм Башкарма комитеты әгъзалары.

5. Гражданны, сайлау берләшмәләре, башка ижтимагый берләшмәләре инициативасы буенча жирле референдум билгеләү шарты булып әлеге инициативаны хуплап имзалар жыю тора, аларның саны жирлек территориясендә теркәлгән референдумда катнашучылар санының биш процентын тәшкил итәргә тиеш, ләкин 25 имзадан да ким була алмый.

6. Жирлек Советы һәм Жирлек Башкарма комитеты тарафыннан бергә чыгарылган референдум уздыру инициативасы Жирлек Советы карары һәм Жирлек Башкарма комитеты карары белән рәсмиләштерелә.

7. Жирлек советы жирле референдум билгеләнә торган документларның Халык советына кертелгән көннән алып 30 көн эчендә жирле референдумны билгеләргә тиеш.

Жирле референдум Жирлек советы тарафыннан билгеләнгән срокларда билгеләнмәгән очракта, референдум гражданнының, сайлау берләшмәләренен, Жирлек башлыгының, Татарстан Республикасы дөүләт хакимияте органнының, Татарстан Республикасы Сайлау комиссиясенен яисә прокурорның мөрәжәгәте нигезендә суд тарафыннан билгеләнә. Суд тарафыннан билгеләнгән жирле референдум Жирлекнең территориаль сайлау комиссиясе тарафыннан оештырыла, ә аны уздыруны Татарстан Республикасы дөүләт хакимиятенен башкарма органы яисә жирле референдумны үткәрүне тәмин итү суд тарафыннан йөкләнгән башка орган гамәлгә ашыра.

8. Тавыш бирү йомгаклары һәм жирле референдумда кабул ителгән карар рәсми басылып чыгарга (халыкка житкереләргә) тиеш.

9. Жирле референдумда кабул ителгән карар Жирлек территориясендә мәжбүри үтәләргә тиеш һәм нинди дә булса дөүләт хакимияте органны, аларның

вазыйфай затлары яисә жирле үзидарә органнары тарафыннан раслануга мохтаж түгел.

10. Жирле үзидарә органнары жирле референдумда кабул ителгән карарның үтәлешен әлеге Устав белән билгеләнгән вәкаләтләр бүләшү нигезендә тәэмин итәләр.

11. Жирле референдум үткәрү турындагы карарга, шулай ук жирле референдумда кабул ителгән карарга карата федераль законнар нигезендә суд тәртибендә шикаять бирелергә мөмкин.

12 статья. Муниципаль сайлаулар

1. Жирлектә муниципаль сайлаулар, гомуми тигез һәм турыдан-туры сайлау хокукы нигезендә яшерен тавыш биреп, жирлек Советы депутатларын сайлау максатларында уздырыла.

2. Жирлек Советы депутаты итеп тавыш бирү көненә 18 яшькә житкән һәм сайлау хокукына ия Россия Федерациясе гражданы сайланьрга мөмкин.

3. Муниципаль сайлаулар Жирлек советы тарафыннан билгеләнә. Муниципаль сайлауларны билгеләү турындагы карар тавыш бирү көненә кадәр 90 көннән дә иртәрәк һәм 80 көннән дә соңга калмыйча кабул ителергә тиеш. Әлеге карар кабул ителгән көннән соң 5 көннән дә соңга калмыйча массакүләм мәгълүмат чараларында рәсми басылып чыгарга тиеш.

Вакытыннан алда сайлаулар билгеләгәндә әлеге статьяда күрсәтелгән сроклар кыскартылырга мөмкин, әмма кимендә өчтән беренә.

Федераль законда билгеләнгән очракларда муниципаль сайлаулар Жирлек яисә суд тарафыннан Территориаль сайлау комиссиясе тарафыннан билгеләнә.

4. Муниципаль сайлауларны әзерләү һәм уздыру аларның компетенциясе чикләрендә территория сайлау комиссиясенә йөкләнә.

5. Жирлек Советы депутатларын сайлаулар “Россия Федерациясе гражданны сайлау хокукларының һәм референдумда катнашу хокукының төп гарантияләре турында” 2002 елның 12 июнендәге 67-ФЗ номерлы Федераль законда, Татарстан Республикасы Сайлау кодексында билгеләнгән тәртиптә уздырыла.

6. Жирлек Советы депутатлары сайлау округына сайлаучылар вәкиллегең уртача нормасы нигезендә төзелә торган бермандатлы сайлау округлары буенча сайлана.

7. Тавыш бирүдә катнашкан сайлаучыларның иң күп тавышын жыйган теркәлгән кандидат бермандатлы сайлау округы буенча сайланган дип таныла.

Әгәр бермандатлы сайлау округында тавыш бирү Советы депутатларын сайлауларда бер кандидатура буенча үткәрелсә, тавыш бирүдә катнашкан сайлаучылар тавышларының кимендә 50 процентын жыйган кандидат сайланган

дип санала. Теркәлгән кандидатлар тавышларны бертигез жыйса, алданрак теркәлгән кандидат сайланган дип санала.

8. Жирлек Советы депутатларын сайлауларның нәтижәләре рәсми басылып чыгарга (халыкка житкерелергә) тиеш.

13 статья. Жирлек Советы депутатын чакыртып алу буенча тавыш бирү

1. Жирлек Советы депутаты, шул исәптән Жирлек башлыгы, гамәлдәге законнарда һәм әлеге Уставта билгеләнгән тәртиптә һәм нигезләрдә сайлаучылар тарафыннан чакыртып алынырга мөмкин.

2. Жирлек советы депутатын чакыртып алуның нигезләре булып депутат статусына туры килми торган гамәлләр кылу, депутат статусына туры килми торган гамәлләр кылу һәм Россия Федерациясе Конституциясенә, Татарстан Республикасы законнарының, Россия Федерациясе һәм Татарстан Республикасының, әлеге Уставының һәм башка норматив хокукый актларының башка хокук бозулары турындагы конкрет хокукка каршы чишелешләр яисә гамәлләр (гамәл кылмау) гыйбарәт.

3. Жирлек Советы депутатын чакыртып алу буенча тавыш бирү халык инициативасы буенча уздырыла.

4. Чакыртып алу буенча тавыш бирүне уздыру инициативасын күрсәтү һәм аны хуплап гражданнар имзаларын жыю өчен муниципаль сайлауларда катнашу хокукына ия кимендә 10 кеше санында инициатив төркем төзелә.

5. Инициатив төркем инициатив төркемне теркәү турындагы үтенечнамә белән жирле үзидарә органнарына (алга таба - сайлау комиссиясе) сайлауларны эзерләүне һәм уздыруны оештыручы сайлау комиссиясенә мөрәжәгать итә. Инициатив төркем үтенечнамәсендә депутатның чакыртып алу өчен нигез булып торучы конкрет хокукка каршы карары яисә гамәл кылмавы (гамәл кылмавы) күрсәтелергә тиеш, инициатив төркемнең һәр әгъзасының һәм Жирлек территориясендә аның исеменнән эш итәргә вәкаләтле затларның фамилиясе, исеме, атасының исеме, туу датасы, паспортының яисә граждан паспортын алыштыра торган документының сериясе, номеры һәм аны бирү датасы, шулай ук инициатив төркемнең һәр әгъзасының һәм аның исеменнән эш итәргә вәкаләтле затларның яшәү урыны адресы күрсәтелергә тиеш. Инициатив төркемнең үтенечнамәсенә күрсәтелгән төркемнең барлык әгъзалары имза салырга тиеш. Үтенечкә депутатның күрсәтелгән хокукка каршы карары яисә гамәл кылмавы (гамәл кылмавы) расланган суд карары кушып бирелергә тиеш.

6. Инициатив төркемне теркәү, чакыртып алу буенча тавыш бирүне уздыру инициативасын хуплап имзалар жыю Халыклар Советы депутаты, жыелган имзаларны тикшерү жирле референдум уздыру өчен законда билгеләнгән тәртиптә гамәлгә ашырыла.

7. Жирлек Советы депутатын чакыртып алу буенча тавыш бирү Жирлек Советы тарафыннан билгеләнә һәм «Россия Федерациясендә жирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 06 октябрэндәге 131-ФЗ номерлы Федераль законда каралган үзенчәлекләрне исәпкә алып, жирле референдум уздыру өчен законда билгеләнгән тәртиптә уздырыла.

8. Сайлау комиссиясе инициатив төркеменәң үтенечнамәсен караганда, чакыртып алу буенча тавыш бирүне уздырганда Поселения Советы депутаты билгеләп куелганда тиешле депутат аны чакыртып алу өчен нигез буларак күрсәтелә торган хәлләр уңаеннан аңлатмалар бирергә, кирәкле документларны тапшырырга хоуклы. Күрсәтелгән депутат вакытыннан алда, утырышлар үткәрелү көненә кадәр өч көннән дә соңга калмыйча, жирлек Советы утырышларына, аларны уздыру вакыты һәм урыны турында язма рәвештә хәбәр ителергә тиеш.

9. Чакыртып алу буенча тавыш бирүне уздырганда Жирлек Советы депутаты чакыртып алу өчен нигез буларак күрсәтелә торган хәлләр турында сайлаучыларга аңлатмалар бирү максатларында инициатив төркем белән бертигез нигезләрдә агитация алып бару хокукына ия.

10. Жирлек Советы депутаты, шул исәптән Жирлек башлыгы, чакыртып алу өчен тиешле сайлау округында теркәлгән сайлаучыларның кимендә яртысы тавыш бирсә, чакыртып алынган дип санала.

11. Жирлек Совет депутатын чакыртып алу буенча тавыш бирү йомгаклары рәсми басылып чыгарга (халыкка житкерелергә) тиеш.

12. Сайлау комиссиясе чакыртып алу буенча тавыш бирү йомгакларын рәсми чыгарганнан соң 5 көн эчендә инициатив төркемгә, Жирлек Советына һәм аның чакыртып алу буенча тавыш бирү йомгаклары турында жирлекнең тиешле депутатына язма рәвештә хәбәр итә.

14 статья. Жирлек чикләрен үзгәртү, үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирү

1. Чикләрен үзгәртү, үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирү халыкның күрсәтелгән үзгәрешкә ризалыгын алу, Жирлекне үзгәртеп кору максатларында уздырыла.

2. Жирлек жирлегенәң чикләрен үзгәртү, үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирү “Россия Федерациясендә жирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында” 2003 елның 6 октябрэндәге 131-ФЗ номерлы Федераль законда билгеләнгән очрактарда жирлекнең бөтен территориясендә яисә аның территориясенәң бер өлешендә уздырыла.

3. Жирлек чикләрен үзгәртү, үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирү “Россия Федерациясе гражданның сайлау хокукларының һәм референдумда катнашу хокукының төп гарантияләре турында” 2002 елның 12 июнендәге 67-ФЗ номерлы Федераль законда һәм “Жирле референдум турында” 2004 елның 24

мартындагы 23-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законнда, “Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында” 2003 елның 6 октябрдәге 131-ФЗ номерлы Федераль законда каралган үзенчәлекләренә исәпкә алып үткәрелә.

4. Жирлек чикләрен үзгәртү, аны үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирү, әгәр жирлектә яшәүчеләрнең яртысыннан күбрәге яисә сайлау хокукына ия өлеше катнашса, булган дип санала. Жирлек чикләрен үзгәртүгә халыкның ризалыгы, жирлекне үзгәртеп кору, күрсәтелгән үзгәрешләр өчен жирлектә яшәүчеләрнең яртысыннан күбрәге яисә жирлекнең бер өлеше тавыш биргән булса, алынган дип санала.

5. Жирлек чикләрен үзгәртү, үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирү йомгаклары һәм кабул ителгән карарлар рәсми басылып чыгарга (халыкка житкерелергә) тиеш.

15 статья. Гражданнарның хокукый инициативасы

1. Гражданнар әлеге Устав һәм Жирлек Советының норматив хокукый акты белән билгеләнгән тәртиптә хокукый инициативага хокукы.

2. Сайлау хокукына ия гражданнарның сайлау хокукына ия инициатив төркеме сайлау хокукына ия булган жирлектә яшәүчеләр санының 3 процентыннан артмаган санда хокукы булырга мөмкин.

3. Хокук ижат инициативасын гамәлгә ашыру максатларында гражданнар түбәндәгеләргә хокукы:

- гражданнарның яшәү урыны (эшләр) буенча жылышларын һәм хокук ижат инициативасын тикшерү һәм күрсәтү буенча башка күмәк чараларны оештырырга һәм уздырырга;

- хокук ижат инициативасы белән чыгуны хуплап имзалар жыю буенча инициатив төркемнәр төзергә;

- Жирлектә яшәүчеләрнең имзаларын жыярга һәм хокук чыгару инициативасын законнарга каршы килмәгән ысуллар белән күрсәтүне хуплауга агитация алып барырга.

4. Жирле үзидарәнең органнары һәм вазыйфай затлары гражданнарга хокук чыгару инициативасын гамәлгә ашыруда ярдәм күрсәтергә тиеш.

5. Гражданнарның хокукый инициативасын гамәлгә ашыру тәртибдә кертелгән муниципаль норматив хокукый акт проекты аны керткән көннән алып өч ай эчендә Жирлек Советы, Жирлек башлыгы яисә Башкарма комитеты житәкчесе тарафыннан аның ачык утырышында һичшиксез каралырга тиеш.

6. Гражданнарның хокукый инициативасын гамәлгә ашыру тәртибендә кертелгән муниципаль хокукый акт проектын караганда, гражданнарның инициатив төркеме вәкилләренә үз позицияләрен баян итү мөмкинлегенә тәмин ителергә тиеш.

7. Гражданнарның хокукый инициативасын гамәлгә ашыру тәртибендә кертелгән муниципаль норматив хокукый акт проектын карау процедурасы тиешенчә Жирлек Советы Регламенты, Жирлек Башлыгының, Жирлек Башкарма комитетының норматив хокукый акты белән билгеләнә.

8. Гражданнарның хокук ижат инициативасын гамәлгә ашыру тәртибендә кертелгән муниципаль хокукый акт проектын карау нәтижеләре буенча кабул ителгән нигезле карар рәсми рәвештә язма рәвештә гражданның инициатив төркеменә житкерелергә тиеш.

16 статья. Территориаль ижтимагый үзидарә

1. Жирлектә территориаль ижтимагый үзидарә гражданнарның жыелышларын һәм конференцияләрен үткәру юлы белән, шулай ук территориаль ижтимагый үзидарә органнарын төзү юлы белән турыдан-туры халык тарафыннан гамәлгә ашырыла.

2. Территориаль ижтимагый үзидарә гражданнарның түбәндәгә яшәу территорияләре чикләрендә гамәлгә ашырылырга мөмкин: күпфатирлы торак йорт подъезды; күпфатирлы торак йорт; торак йортлар төркеме; торак микрорайон; жирлек булмаган авыл торак пункты; гражданнарның башка яшәу территорияләре.

3. Территория ижтимагый үзидарәсе гамәлгә ашырыла торган территория чикләре әлегә территориядә яшәүче халык тәкъдиме буенча Жирлек Советы тарафыннан раслана торган Жирлектә территориаль ижтимагый үзидарә турындагы Нигезләмәдә билгеләнгән тәртиптә билгеләнә.

4. Территориаль ижтимагый үзидарә гамәлгә ашырыла торган территория башка шундый ук территория составына керә алмый.

5. Территориаль ижтимагый үзидарә аның уставы нигезендә юридик зат була ала һәм коммерциягә карамаган оешманың оештыру-хокукый рәвешендә дәүләт теркәве узарга тиеш.

6. Территориаль ижтимагый үзидарә уставында түбәндәгеләр билгеләнә:

1) ул гамәлгә ашырыла торган территория;

2) территориаль ижтимагый үзидарә эшчәнлегенә максатлары, бурычлары, рәвешләре һәм төп юнәлешләре;

3) территориаль ижтимагый үзидарә органнарының вәкаләтләрен, хокукларын һәм бурычларын булдыру, туктату тәртибе, вәкаләтләре чоры;

4) карарлар кабул итү тәртибе;

5) мөлкәт сатып алу тәртибе, шулай ук күрсәтелгән мөлкәттән һәм финанс чараларыннан файдалану һәм алар белән эш итү тәртибе;

6) территориаль ижтимагый үзидарәне гамәлгә ашыруны туктату тәртибе.

7. Территориаль ижтимагый үзидарә эшчәнлегә мәсьәләләре буенча гражданнарның жыелышлары, конференцияләре аның уставы нигезендә чакырыла.

8. Территориаль ижтимагый үзидарәне оештыру һәм гамәлгә ашыру мәсьәләләре буенча гражданнар жыелышы, әгәр анда уналты яшкә житкән тиешле территориядә яшәүче халыкның кимендә өчтән бере катнашса, хокуклы дип санала.

Территориаль ижтимагый үзидарәне оештыру һәм гамәлгә ашыру мәсьәләләре буенча гражданнар конференциясе, әгәр анда уналты яшкә житкән тиешле территориядә яшәүчеләрнең кимендә өчтән берен тәшкил итүче гражданнар жыелышларында сайланган делегатларның кимендә өчтән икесе катнашса, хокуклы дип санала.

9. Территориаль ижтимагый үзидарәне гамәлгә ашыручы гражданнар жыелышының, конференциясенен махсус вәкаләтләренә түбәндәгеләр керә:

1) территориаль ижтимагый үзидарә органнары структурасын билгеләү;

2) территориаль ижтимагый үзидарә уставын кабул итү, аңа үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү;

3) территориаль ижтимагый үзидарә органнарын сайлау;

4) территориаль ижтимагый үзидарә эшчәнлегенә төп юнәлешләр билгеләү;

5) территориаль ижтимагый үзидарә керемнәре һәм чыгымнары сметасын һәм аның үтәләше турындагы хисапны раслау;

6) территориаль ижтимагый үзидарә органнары эшчәнлегә турындагы хисапнары карау һәм раслау;

«7) инициативалы проект турында фикер алышу һәм аны хуплау мәсьәләсе буенча карар кабул итү»;

10. Территориаль ижтимагый үзидарә органнары:

1) тиешле территориядә яшәүче халык мәнфәгатьләрен күрсәтә;

2) гражданнар жыелышларында һәм конференцияләрендә кабул ителгән карарларның үтәләшен тәмин итәләр;

3) территорияне карап тоту, төзекләндерү буенча хужалык эшчәнлеген, тиешле территориядә яшәүче гражданнарның социаль-көнкүреш ихтыяжларын канәгатьләндерүгә юнәлдерелгән башка хужалык эшчәнлеген күрсәтелгән гражданнар акчалары исәбеннән дә, Жирлек бюджеты акчаларын файдаланып, Жирлек башкарма комитеты белән шартнамә нигезендә дә гамәлгә ашырырга мөмкин;

4) элге органнар һәм жирле үзидарәнең вазыйфаи затлары тарафыннан мәжбүри каралырга тиешле, компетенцияләренә күрсәтелгән актларны кабул итү кертелгән муниципаль норматив хокукый актлар проектларын жирле үзидарә органнарына (Жирлек советы, Жирлек башлыгы советы һәм Жирлек башлыгына) кертергә хокуклы.

11. Территориаль ижтимагый үзидарә органнары проект инициаторлары буларак инициатив проектны тәкъдим итә ала.

12. Территориаль ижтимагый үзидарәне оештыру һәм гамәлгә ашыру тәртибе, жирле бюджеттан кирәкле акчаларны бүлеп бирү шартлары һәм тәртибе элге Устав һәм Жирлек Советының норматив хокукый акты белән билгеләнә.

17 статья. Территориаль ижтимагый үзидарә учреждениесе тәртибе

1. Халыклар, жирле үзидарә органнары инициативасы буенча территориаль ижтимагый үзидарә булдыру максатларында Жирлек чикләрендә шушы территориаль ижтимагый үзидарәне гамәлгә ашыру күздә тотыла торган территориядә яшәүче гражданның жылышларын эзерләүне гамәлгә ашыручы гражданның инициатив төркеме төзелә.

2. Гражданның жылышы тиешле территориядә территориаль ижтимагый үзидарә жирлеге төзү турында карар кабул итә, аның уставын кабул итә, шулай ук территориаль ижтимагый үзидарә уставын теркәүгә бәйле мәсьәләләр буенча Жирлек Советында гражданның жылышын тапшырырга вәкаләтле (вәкаләтле) вәкилле (вәкилләрне) билгели.

3. Территориаль ижтимагый үзидарә территориаль ижтимагый үзидарә уставы жирлек советы тарафыннан теркәлгәннән соң гамәлгә куелган дип санала.

18 статья. Территориаль ижтимагый үзидарә уставын теркәү тәртибе

1. Территориаль ижтимагый үзидарә уставын теркәү өчен гражданның жылышының вәкаләтле вәкиле (вәкаләтле вәкилләре) Жирлек башлыгына түбәндәгеләр тапшырыла:

1) территориаль ижтимагый үзидарә уставын теркәү турында гражданның жылышының барлык вәкаләтле вәкилләр тарафыннан имзаланган гариза;

2) территориаль ижтимагый үзидарә төзү турында карар кабул ителгән гражданның жылышы беркетмәсе, фамилиясен, исемен, атасының исемен, туу датасын, паспортының яисә граждан паспортын алмаштыручы документының сериясен, номерын һәм бирелү датасын, вәкаләтле вәкилләрнең һәркайсының яшәү урыны адресын күрсәтеп;

3) территориаль ижтимагый үзидарә уставының ике нөсхәсе.

2. Әлеге статьяның 1 өлешендә билгеләнгән документлардан тыш, башка документларны тапшыру турындагы таләпләр рәхсәт ителми.

Вәкаләтле вәкилгә, исемлекне һәм аларны алу датасын күрсәтеп, документлар алу турында раслама бирелә.

3. Жирлек башлыгы территориаль ижтимагый үзидарә уставын теркәү турындагы документлар кергән көннән соң ике атна эчендә уставны теркәү турында яки аны теркәүдән баш тарту турында карар проектын алдан карау һәм әзерләү оештыра.

4. Гражданнар жыелышының вәкаләтле вәкилләре территориаль ижтимагый үзидарә уставын һәм киңәш бирү тавышы хокукына ия Советы утырышында алдан караганда катнашырга хокуклы.

5. Жирлек Советы территориаль ижтимагый үзидарә уставын теркәү турында яисә аны теркәүдән баш тарту турында әлеге статьяның 1 өлешендә күрсәтелгән документларны алганнан соң 30 көн эчендә Жирлек Башлыгы тарафыннан кабул ителә. Уставны теркәүдән баш тарту мотивлаштырылган булырга тиеш.

6. Территориаль ижтимагый үзидарә уставын теркәүдән баш тарту өчен нигез булып Россия Федерациясе Конституциясенә, федераль законнарның, Татарстан Республикасы Конституциясенә һәм Татарстан Республикасы законнарының, Жирлек уставының, башка муниципаль норматив хокукый актларның нормаларына каршы килүе тора.

7. Территориаль ижтимагый үзидарә уставын территориаль ижтимагый үзидарәне төзүнең максатка ярашсызлыгы мотивлары буенча теркәүдән баш тарту рәхсәт ителми.

8. Жирлек Советы тарафыннан кабул ителгән территориаль ижтимагый үзидарә уставын теркәү мәсьәләсе буенча дәлилленгән карар өч көн эчендә рәсми рәвештә гражданнар жыелышының вәкаләтле вәкиле (вәкаләтле вәкилләре) игътибарына язма рәвештә житкерелергә тиеш.

9. Территориаль ижтимагый үзидарә уставын теркәү турында Совет карар кабул иткән очракта, уставның бер нөсхәсе, теркәлү турында тамга куеп, гражданнар жыелышының вәкаләтле вәкиленә тапшырыла, башка нөсхә Жирлек Советында саклана.

10. Территориаль ижтимагый үзидарә уставына кертелә торган үзгәрешләр Жирлек Советы тарафыннан әлеге статьяда билгеләнгән тәртиптә теркәлەرгә тиеш. Күрсәтелгән үзгәрешләр аларны теркәгән көннән үз көченә керә.

19 статья. Халык тыңлаулары, ижтимагый фикер алышулар

1. Жирле әһәмияттәге мәсьәләләр буенча муниципаль хокукый актлар проектлары буенча фикер алышу өчен Жирлек Советы жирлегендә яшәүчеләр катнашында гавами тыңлаулар үткәрелергә мөмкин.

2. Халык тыңлаулары жирлек халкы, жирлек советы яки Жирлек башлыгы инициативасы буенча уздырыла.

Халык яки Жирлек Советы инициативасы буенча үткәрелә торган гавами тыңлаулар Жирлек советы тарафыннан билгеләнә, ә Жирлек Башлыгы инициативасы буенча - Жирлек Башлыгы инициативасы белән.

3. Халык тыңлауларына түбәндәгеләр чыгарылырга тиеш:

1) Жирлекнең устав проекты, шулай ук әлеге Уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында Жирлек Советы карары проекты, Жирлек Уставына Россия Федерациясе Конституциясе, федераль законнар, конституция (Устава) яисә Татарстан Республикасы законнары нигезләмәләрен төгәл кабатлау рәвешендә әлеге Уставны әлеге норматив хокукый актларга туры китерү максатларында үзгәрешләр кертү очракларыннан тыш;

2) жирле бюджет проекты һәм аның үтәләше турында хисап;

3) Жирлекнең социаль-икътисадый үсеш стратегиясе проекты;

4) “Россия Федерациясендә жирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында” 2003 елның 6 октябрәндәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 13 маддәсе нигезендә Жирлекне үзгәртеп кору өчен тавыш бирү юлы белән яисә гражданныр жыеннарында белдерелгән жирлек халкының ризалыгын алу таләп ителә.

4. Гавами тыңлаулар үткәрү турындагы карар, әгәр гамәлдәге законнарда башка вакыт каралмаган булса, тиешле орган яисә Районның вазыйфаи заты тарафыннан муниципаль норматив хокукый акт проектына карау көненә кадәр 20 көннән дә соңга калмыйча кабул ителергә тиеш.

5. Күрсәтелгән гавами тыңлаулар уздыру турындагы карар һәм аларны үткәрү вакытын һәм урынын күрсәтеп, тиешле муниципаль норматив хокукый акт проекты гавами тыңлауларга чыгарыла торган тиешле муниципаль норматив хокукый акт проекты гавами тыңлаулар үткәрү көненә кадәр 7 көннән дә соңга калмыйча бастырып чыгарылырга (халыкка житкерелергә) тиеш, әгәр гамәлдәге законнарда башкасы каралмаган булса, шул исәптән аны жирле үзидарә органының рәсми сайтында "Интернет" мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендә урнаштыру юлы белән яисә жирле үзидарә органының үз эшчәнлегә турында мәгълүматны "Интернет" мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендә, 2009 елның 9 февралендәге 8-ФЗ номерлы Федераль закон нигезләмәләрен исәпкә алып, Татарстан Республикасының рәсми сайтында яисә муниципаль берәмлекнең рәсми сайтында (шул исәптән аны жирле үзидарә органнары эшчәнлегә турында мәгълүмат) искәрмәләр бастырып чыгару һәм аларны бастырып чыгару мөмкинлеген тәмин итү (шул исәптән рәсми сайтта яшәүчеләрнең рәсми сайт тарафыннан үз эшчәнлеген бастырып чыгару) мөмкинлеген, шул исәптән гавами тыңлаулар сайтында бастырып чыгару (шул исәптән рәсми сайтта аларны бастырып чыгару) мөмкинлеген, аларны гавами рәвештә бастырып чыгару һәм аларны гавами тыңлаулар үткәрү турында

мәгълүмат-телекоммуникация чөлтәрендә бастырып чыгару (шул исәптән аларны бастырып чыгару) урнаштырырга тиеш.

6. Гавами тыңлаулар уздыру турында карар басылып чыккан көннән һәм аларны уздыру көненә кадәр Жирлек башлыгына гавами тыңлауларга чыгарыла торган мәсьәлә буенча язма тәкъдимнәр һәм искәрмәләр жиберергә хокуклы, шул исәптән муниципаль норматив хокукый актың гавами тыңлауларына чыгарылуы проектка төзәтмәләр һәм башка тәкъдимнәр. Жирлек башлыгы кергән тәкъдимнәрне һәм кисәтүләрне гомумиләштерүне оештыра. Күрсәтелгән тәкъдимнәр һәм искәрмәләр гавами тыңлауларда катнашучыларга житкерелә.

7. Әгәр гамәлдәге законнарда башкасы каралмаган булса, гавами тыңлаулар муниципаль норматив хокукый акт проектың карау көненә кадәр 7 көннән дә соңга калмыйча уздырыла. Халык тыңлаулары белгечләр, экспертлар, кызыксынган затлар чакыруы белән уздырыла. Гавами тыңлауларда Жирлекнең теләсә кайсы кешесе катнашырга хокуклы.

8. Гавами тыңлаулар уздыру йомгаклары буенча жирле үзидарә органнары һәм урындагы затлар тарафыннан мәжбүри каралырга тиешле тәкъдимнәр кабул ителә, алар компетенциясенә муниципаль норматив хокукый акт проектың гавами тыңлауларга чыгару кертелгән.

9. Гавами тыңлауларның нәтижәләре, кабул ителгән карарларның дәлилленгән нигезләмәсен дә кертеп, гавами тыңлаулар уздырганнан соң 5 көннән дә соңга калмыйча бастырып чыгарылырга (халыкка житкерелергә) тиеш.

10. Генераль план проекты, жирдән файдалану һәм төзелеш алып бару кагыйдәләре проекты, территорияне планлаштыру проекты, территорияләрне ызанлау проекты, территорияләрне төзекләндерү кагыйдәләре проекты буенча, күрсәтелгән расланган документларның берсенә үзгәрешләр кертүне күздә тоткан проект, жир кишәрлегеннән яисә капитал төзелеш объекттыннан файдалануның шартлыча рөхсәт ителгән төренә яисә рөхсәт бирү турындагы карарлар проектларына, рөхсәт ителгән төзелешнең иң чик параметрларыңнан тайпылуга, капитал төзелеш объектларын реконструкциялүгә рөхсәт бирү турындагы карарлар проектларына, жир кишәрлекләреннән һәм капитал төзелеш объектларыңнан рөхсәт ителгән файдалануның бер төрен һәм мондый файдалануның башка төрен үзгәртү мәсьәләләренә, жирдән файдалануның расланган кагыйдәләре булмаганда һәм төзелеш корылмалары төзү турындагы кануннар нигезендә гавами тыңлаулар яисә ижтимагый фикер алышулар уздырыла.

11. Гавами тыңлауларны оештыру һәм уздыру тәртибе Жирлек Советы тарафыннан раслана торган гавами тыңлаулар турында нигезләмә белән билгеләнә.

20 статья. Гражданнар жылышы

1. Жирле әһәмияттәге мәсьәләләр турында фикер алышу, халыкка жирле үзидарә органнары һәм жирле үзидарәнең вазыйфаи затлары эшчәнлеге турында мәгълүмат бирү, инициатив проектлар кертү һәм аларны карау, жирлек территориясе өлешендә территориаль ижтимагый үзидарәне гамәлгә ашыру мәсьәләләре буенча фикер алышу өчен гражданнар жыелышлары үткәрелергә мөмкин.

2. Гражданнар жыелышы халык инициативасы, Жирлек Советы, Жирлек башлыгы инициативасы буенча, шулай ук территориаль ижтимагый үзидарә уставында каралган очрақларда үткәрелә.

3. Жирлек Советы яисә Жирлек башлыгы Советы инициативасы белән уздырыла торган гражданнар жыелышы тиешенчә Жирлек советы яисә Жирлек башлыгы тарафыннан билгеләнә.

4. Халык инициативасы буенча уздырыла торган гражданнар жыелышы территориаль ижтимагый үзидарә органнарының, тиешле территориядә яшәүче һәм шушы территорияләрдә урнашкан предприятиеләр, учреждениеләр житәкчеләре, оешмалар житәкчеләре жыелышында катнашу хокукына ия булган гражданнар төркеменә язма тәкъдиме буенча жирлек советы тарафыннан билгеләнә.

Гражданнар жыелышын үткәрү турындагы тәкъдимдә аны карауга чыгарыла торган мәсьәләләр исемлеге, жыелышны уздыру вакыты һәм урыны күрсәтелергә тиеш. Тәкъдим вәкаләтле затлар тарафыннан имзаланырга тиеш, ә әгәр жыелышны үткәрү инициативасы белән гражданнар төркеме мөрәжәгать итсә - әлеге гражданнар, аларның һәркайсының фамилиясен, исемен, атасының исемен, туган көнен, яшәү урыны адресын күрсәтеп мөрәжәгать итә.

Жирлек советы үзенә якындагы утырышында гражданнар жыелышын үткәрү турында кертелгән тәкъдимне карый.

Жирлек советы гражданнарның жыелышын үткәрүдән аның максатка ярашсызлыгы мотивлары буенча баш тартырга хокуклы түгел.

5. Инициатив проектлар кертү һәм аларны карау мәсьәләләре буенча гражданнар жыелышында уналты яшыкә житкән тиешле территориядә яшәүчеләр катнашырга хокуклы. Инициатив проектларны кертү мәсьәләләрен карау һәм тикшерү максатларында гражданнар жыелышын билгеләү һәм үткәрү тәртибе жирлек Советы тарафыннан билгеләнә.

6. Гражданнар жыелышын үткәрү вакыты һәм алар турында һәм фикер алышуга кертелә торган мәсьәләләр турында тиешле территориядә яшәүчеләр жыелыш үткәрү көненә кадәр 7 көннән дә соңга калмыйча шушы массакуләм мәгълүмат чарасын, почта хәбәрләрен, квартал саен (хужалык) әйләнмәләрен, игълан итүләрен һәм башка мөмкин чараларны файдаланып хәбәр ителә.

Гражданнар жыелышын әзерләүне һәм уздыруны жирлекнең башкарма комитеты тәәмин итә.

7. Жыелышлар эшендә шушы территориядә яшәүче, сайлау хокукына ия гражданнар катнашырга хокуклы. Жыелышта катнашырга хокукы булган гражданнарның гомуми саны муниципаль сайлаулар уздырганга фәйдаланыла торган Россия Федерациясе чикләрендә булу урыны һәм яшәү урыны буенча Россия Федерациясе гражданнарын теркәүне исәпкә алу күрсәткечләре нигезендә билгеләнә.

Жыелышта катнашырга хокукы булган гражданнар санының кимендә өчтән бере катнашса, гражданнар жыелышы тулы хокуклы дип санала.

Жыелыш карарлары жыелышта катнашкан гражданнарның күпчелек тавышы белән кабул ителә.

8. Гражданнар жыелышы жирле үзидарә органнарына һәм жирле үзидарәнен вазыйфай затларына мөрәжәгать кабул итәргә, шулай ук жирле үзидарә органнары һәм жирле үзидарәнен вазыйфай затлары белән үзара мөнәсәбәтләрдә гражданнар жыелышын тәкъдим итәргә вәкаләтле затларны сайларга мөмкин.

9. Территориаль ижтимагый үзидарәне гамәлгә ашыруга бәйлә мәсьәләләр буенча үткәрелә торган гражданнар жыелышы үз компетенциясенә территориаль ижтимагый үзидарә уставы белән кертелгән мәсьәләләр буенча карар кабул итә.

10. Гражданнар жыелышы кабул иткән мөрәжәгатьләр, компетенцияләренә мөрәжәгатьләрдәге мәсьәләләргә хәл итү кертелгән, язма жавап юлнамасы белән, жирле үзидарә органнары һәм жирле үзидарәнен вазыйфай затлары тарафыннан һичшиксез каралырга тиеш.

11. Гражданнар жыелышын билгеләү һәм уздыру тәртибе, шулай ук гражданнар жыелышының вәкаләтләре федераль закон, әлегә Устав һәм Жирлек Советының норматив хокукый акты, территориаль ижтимагый үзидарә уставы белән билгеләнә.

12. Гражданнар жыелышы йомгаклары аны уздырганнан соң бер ай эчендә рәсми басылып чыгарга (халыкка житкереләргә) тиеш.

21 статья. Гражданнар конференциясе (делегатлар жыелышы)

1. Гражданнар конференциясе (делегатлар жыелышы) жирле әһәмияттәге мәсьәләләр буенча фикер алышу һәм жирлектәге барлык халыкның фикерен ачыклау кирәк булган очракта уздырыла. Жирлекнең тиешле территориаль өлешләрендә яшәүче гражданнар конференциясе (делегатлар жыелышы) гражданнар жыелышын чакыру кыенлашкан очракларда уздырыла, шул исәптән, тиешле территориядә яшәүче һәм гражданнар жыелышында катнашырга хокукы булган кешеләр саны 100 кешедән артып китә.

2. Гражданнарның (делегатлар жыелышын) билгеләү һәм үткәрү, делегатлар сайлау тәртибе әлегә Устав, Жирлек Советының норматив хокукый акты, территориаль ижтимагый үзидарә уставы белән билгеләнә.

3. Гражданнар конференциясе (делегатлар жыелышы) гражданнар жыелышы вәкаләтләрен гамәлгә ашыра.

4. Гражданнар конференциясе (делегатлар жыелышы) халык, Жирлек Советы, Жирлек Башлыгы инициативасы буенча уздырыла. Жирлек Советы яисә Жирлек Башлыгы Советы инициативасы белән уздырыла торган гражданнар конференциясе (делегатлар жыелышы) тиешенчә Жирлек Советы яисә Жирлек Башлыгы Советы тарафыннан билгеләнә. Халык инициативасы белән уздырыла торган гражданнар конференциясе (делегатлар жыелышы) Жирлек Советы тарафыннан билгеләнә.

5. Әгәр анда кимендә уналты яшыкә житкән тиешле территориядә яшәүчеләрнең өчтән берен тәшкил итүче гражданнар жыелышларында сайланган вәкилләрнең кимендә өчтән икесе катнашса, гражданнарның конференциясе (делегатлар жыелышы) хокуклы дип санала. Конференция карарлары (делегатлар жыелышлары) конференциядә катнашучы делегатларның күпчелек тавышы белән кабул ителә.

6. Гражданнар конференциясе (делегатлар жыелышы) йомгаклары аны уздырганнан соң бер ай эчендә рәсми басылып чыгарга (халыкка житкерелергә) тиеш.

22 статья. Гражданнар жыены

1. Гражданнарның жыены халыкның жирле үзидарәне турыдан-туры тормышка ашыру һәм халыкның жирле үзидарәне гамәлгә ашыруда катнашуы рәвеште булып тора.

2. Гражданнар жыены "Россия Федерациясендә жирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында" Федераль законда каралган очракларда һәм "Татарстан Республикасы Менделеевск муниципаль районының Менделеевск шәһәрәндә гражданнар жыенын үткәрүне эзерләү тәртибе турында" нигезләмәсенә ярашлы рәвештә үткәрелә.

3. "Россия Федерациясендә жирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында" 2003 елның 6 октябрәндәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 25.1 статьясында каралган очракларда гражданнар жыены уздырыла:

1) составына күрсәтелгән торак пункт керә торган жирлек (муниципаль район) чикләрен үзгәртү мәсьәләсе буенча күрсәтелгән торак пункт күрсәтелгән торак пункт территориясен башка жирлек (муниципаль район) территориясенә кертүгә китерә;

2) муниципаль район чикләрендә жирлек составына керә торган торак пунктта әлегә торак пункт территориясендә гражданнарга үзара салым акчаларын кертү һәм куллану мәсьәләсе буенча;

3) жирлек составына керә торган торак пункт территориясе өлешендә Татарстан Республикасы законы нигезендә торак пункт территориясенә әлегә

өлешендә гражданнарның үзара салым акчаларын кертү һәм куллану мәсьәләсе буенча.

4. Гражданнар жыены Жирлек башлыгы тарафыннан йә сайлау хокукына ия, саны кимендә 10 кеше булган торак пунктта яшәүче төркем инициативасы белән чакырылырга мөмкин.

5. Әлеге статьяның 3 пунктындагы 3 пунктчасында каралган гражданнарның жыены, кимендә 10 кеше яшәгән торак пункт территориясенә тиешле өлешенә туры килә торган халык төркеме инициативасы белән жирлек советы тарафыннан чакырылырга мөмкин.

Гражданнарның үзара салым акчаларын кертү һәм куллану мәсьәләсе буенча гражданнар жыены үткәрелергә мөмкин булган жирлек составына керүче торак пункт территориясенә бер өлешенә чикләрен билгеләү критерийлары Татарстан Республикасы законы белән билгеләнә.

6. Жыенны уздыру инициативасын хуплап жыелырга тиешле имзалар саны сайлау хокукына ия гражданнарның, даими яисә өстенлекле рәвештә яшәүче, торак пункт территориясендә яшәү урыны буенча теркәлгән санының 5 процентын тәшкил итә, әмма 25 имзадан да ким була алмый.

7. Муниципаль берәмлек башлыгы тарафыннан чакырыла торган гражданнар жыены Жирлек башлыгының карары, инициатив төркем тарафыннан чакырыла торган гражданнар жыены белән билгеләнә, Жирлек Советы карары белән билгеләнә.

8. Торак пунктта яшәүчеләр гражданнар жыенын уздыру вакыты һәм урыны турында алдан ук хәбәр ителә, Татарстан Республикасы Менделеевск муниципаль районының "Тойгужа авыл жирлегенә" муниципаль берәмлегендә гражданнар жыенын үткәрүне әзерләү тәртибе турында" нигезләмәсендә билгеләнгән тәртип нигезендә муниципаль хокукый акт проекты һәм гражданнар жыенын хәл итүгә чыгарыла торган мәсьәләләр буенча материаллар белән алдан ук таныш.

9. Әлеге статьяда каралган гражданнарның схемасы анда торак пунктта яшәүчеләрнең сайлау хокукына ия (йә аның территориясенә бер өлеш) яисә жирлек катнашуында хокуклы. Торак пунктта әлеге торак пунктта яшәүчеләрнең сайлау хокукына ия яртысыннан артыгының бер үк вакытта бергә булу мөмкинлеге булмаган очракта, гражданнар жыенын үткәрү турында карар кабул ителгән көннән бер айдан да артык булмаган вакытта этаплап уздырыла. Шул ук вакытта элек гражданнар жыенында катнашкан затлар тавыш бирүдә катнашуның алдагы этапларында катнашмыйлар. Гражданнар жыенының карары гражданнар жыенында катнашучыларның яртысыннан артыгы аның өчен тавыш бирсә, кабул ителгән дип санала.

10. Жыенда кабул ителгән карарлар муниципаль хокукый актлар булып тора, Жирлек башлыгы тарафыннан имзалана һәм Татарстан Республикасының муниципаль норматив хокукый актлары регистрына кертелергә тиеш.

23 статья. Гражданнардан сораштыру

1. Гражданнардан сораштыру жирле үзидарэ органнары һәм вазыйфаи затлары, шулай ук дәүләт хакимияте органнары карарлар кабул иткәндә халык фикерен ачыклау һәм исәпкә алу өчен жирлекнең бөтен территориясендә яисә территориясенә бер өлешендә үткәрелә.

Сораштыру нәтижеләре киңәш характерында.

2. Гражданнардан сораштыруда сайлау хокукына ия жирлек халкы катнашырга хокуклы. Гражданнарның инициатив проектка ярдәм итү турындагы фикерен ачыклау мәсьәләсе буенча сораштыруда жирлек халкы яисә аның бер өлешендә яшәүчеләр катнашырга хокуклы, аларда уналты яшыкә житкән инициатив проектны гамәлгә ашыру тәкъдим ителә.

3. Гражданнардан сораштыру түбәндәге инициатива белән уздырыла:

1) Жирлек советы яисә Жирлек башлыгы - жирле әһәмияттәге мәсьәләләр буенча;

2) Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары - региональ һәм регионара әһәмияттәге объектлар өчен муниципаль берәмлек жирләренә максатчан билгеләнешен үзгәртү турында карарлар кабул иткәндә гражданнарның фикерен исәпкә алу өчен;

3) жирлектә яшәүчеләрнең яисә аның бер өлешендә яшәүчеләрнең, аларда уналты яшыкә житкән инициатив проектны гамәлгә ашыру тәкъдим ителә, - әлегә инициатив проектка ярдәм итү турында гражданнарның фикерен ачыклау өчен.

4. Гражданнардан сорашып белешүне билгеләү һәм уздыру тәртибе Жирлек Советының норматив хокукый акты белән билгеләнә.

5. Гражданнардан сорашып белешүне билгеләү турындагы карар Жирлек советы тарафыннан кабул ителә. Гражданнардан сорашып белешү үткәрү өчен муниципаль берәмлекнең рәсми сайты "Интернет" мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендә кулланылырга мөмкин. Гражданнардан сорашып белешүне билгеләү турында Жирлек Советы карарында түбәндәгеләр билгеләнә:

1) сорашып белешүне уздыру датасы һәм сроклары;

2) сораштыру уздырганда тәкъдим ителә торган (тәкъдим ителә торган) сорауны (сорауларны) формулировкалау;

3) сораштыру үткәрү методикасы;

4) сораштыру кәгазенә формасы;

5) сораштыруда катнашучы жирлек халкының минималь саны;

6) "Интернет" мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендә муниципаль берәмлекнең рәсми сайтынан файдаланып гражданнардан сораштыру үткәрелгән очракта, сораштыруда катнашучыларны идентификацияләү тәртибе.

6. Жирлектә яшәүчеләр гражданнардан сорашып белешү үткәрү турында аны үткәрүгә кимендә 10 көн кала хәбәр итә.

7. Гражданнардан сорашып белешү әзерләүгә һәм уздыруга бәйле чараларны финанслау түбәндәгечә гамәлгә ашырыла:

1) жирлекнең бюджеты акчалары исәбеннән - жирле үзидарә органнары инициативасы буенча сораштыру уздырганда Жирлек халкы яисә жирлек халкы тарафыннан;

2) Татарстан Республикасы бюджеты акчалары исәбеннән - Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары инициативасы буенча сораштыру уздырганда.

8. Сораштыру нәтижәләре аны уздырганнан соң бер ай эчендә басылып чыгарга (халыкка житкерелергә) тиеш. Жирлектә яшәүче теләсә кайсы кеше сораштыру нәтижәләре белән танышырга хокуклы. Жирле үзидарә органнары тарафыннан тиешле карарлар кабул ителгәндә сорашып белешү нәтижәләре исәпкә алынырга тиеш.

24 статья. Инициатив проектлар

1. Жирлек халкы яисә аның өлеше өчен өстенлекле әһәмияткә ия чараларны гамәлгә ашыру максатларында жирле әһәмияттәге мәсьәләләрне яисә жирле үзидарә органнарына хәл итү хокукы бирелгән башка мәсьәләләрне хәл итү буенча инициатив проект кертелергә мөмкин. Инициатив проектлар гамәлгә ашырылырга мөмкин булган Поселение территориясенә бер өлешен билгеләү тәртибе Жирлек Советы карары белән билгеләнә.

2. Инициатив проектны кертү инициативасы белән уналты яшыкә житкән һәм тиешле муниципаль берәмлек территориясендә яшәүче кимендә ун граждан, территориаль ижтимагый үзидарә органнары, авыл торак пункты старостасы (алга таба - проект инициаторлары) инициатив төркем чыгыш ясарга хокуклы. Инициатив төркемнең минималь саны Жирлек Советы карары белән киметелергә мөмкин. Жирлек Советы карары нигезендә проект инициаторы булу хокукы шулай ук Жирлек территориясендә эшчәнлек алып баручы башка затларга да бирелергә мөмкин.

3. Инициатив проектта түбәндәге белешмәләр булырга тиеш:

1) жирлектә яисә аның өлешендә яшәүчеләр өчен өстенлекле әһәмияткә ия проблеманы тасвирлау;

2) күрсәтелгән проблеманы хәл итү буенча тәкъдимнәрне нигезләү;

3) инициатив проектны гамәлгә ашыруның көтелгән нәтижәсен (көтелгән нәтижәләрен) тасвирлау;

4) инициатив проектны гамәлгә ашыруга кирәкле чыгымнарның алдан исәпләве;

5) инициатив проектны гамәлгә ашыруның планлаштырыла торган сроклары;

6) әлеге проектны гамәлгә ашыруда кызыксынучы затларның планлаштырыла торган (мөмкин булган) финанс, мөлкәт һәм (яисә) хезмәт катнашуы турында белешмәләр;

7) инициатив түләүләрнең планлаштырылган күләмәнән тыш, әлеге акчаларны инициатив проектны гамәлгә ашыруга куллану күздә тотылган очракта, жирле бюджет акчалары күләменә күрсәтү;

8) жирлек территориясенә яисә аның чикләрендә инициатив проект гамәлгә ашырылачак өлешенә жирлек Советы карары белән билгеләнгән тәртип нигезендә күрсәтелү;

9) жирлек Советы карарында каралган башка белешмәләр.

4. Жирлек Башкарма комитетына кертелгәнче инициатива проекты гражданнар жыенында, жыелышында яисә конференциясендә, шул исәптән территориаль ижтимагый үзидарәне гамәлгә ашыру мәсьәләләре буенча гражданнар жыелышында яисә конференциясендә, инициатив проект турында фикер алышу, жирлектә яшәүчеләрнең яисә аның өлешенең мәнфәгатьләренә туры килүен билгеләү, инициатив проектны гамәлгә ашыруның максатка ярашлылыгын билгеләү, шулай ук инициатив проектны хуплау турында гражданнарның жыенында, жыелышында яисә конференциясендә каралырга тиеш. Шул ук вакытта бер жыенда, бер жыелышта яки гражданнарның бер конференциясендә берничә инициативалы проект каралырга мөмкин.

Жирлек Советы карары белән шулай ук гражданнардан сорашып белешү, аларның имзаларын жыю юлы белән инициатив проектка ярдәм итү мәсьәләсе буенча гражданнарның фикерен ачыклау мөмкинлеге каралырга мөмкин.

Инициатив проектны гамәлгә керткәндә проектның инициаторлары Жирлек Башкарма комитетына гражданнарның жыены, жыелышы яисә конференциясе беркетмәсен, гражданнарның сораштыру нәтижеләрен һәм (яисә) гражданнарның инициатив проектка Поселение халкы яисә аның өлеше тарафыннан ярдәм күрсәтүне раслый торган имзалар кәгазьләрен беркетәләр

5. Инициатив проектны жирлек башкарма комитетына кертү турындагы мәгълүмат инициатив проект жирлек башкарма комитетына кертелгән көннән алып өч эш көне эчендә район “Интернет” мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендә бастырып чыгарылырга (халыкка житкерелергә) һәм аның рәсми сайтында урнаштырылырга һәм әлеге статьяның 3 өлешендә күрсәтелгән белешмәләренә, шулай ук проектның инициаторлары хақында булырга тиеш. Бер үк вакытта гражданнар жирлек башкарма комитетына үзләренең тәкъдимнәрен һәм тәкъдимнәрен тәкъдим итү мөмкинлеге турында, аларны тәкъдим итү срогын күрсәтеп, алдан хәбәр ителә. Үз искәrmәләрен һәм тәкъдимнәрен уналты яшыкә житкән жирлек халкы жибәергә хокуклы. Жирлекнең башкарма комитеты

күрсәтелгән мәгълүматны "Интернет" мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендә урнаштыру мөмкинлегенә булмаган очракта, күрсәтелгән мәгълүмат составына әлеге жирлек кәргән муниципаль районның рәсми сайтында урнаштырыла.

6. Инициатив проект кәртәлгән көннән алып 30 көн эчендә жирлекнең башкарма комитеты тарафыннан мәжбүри каралырга тиеш. Инициатив проектны карау нәтижеләре буенча жирлекнең башкарма комитеты түбәндәгә карарларның берсен кабул итә:

1) инициатив проектны хупларга һәм аның өстендә эшнә жирле бюджет турындагы карар белән каралган бюджет ассигнованиеләре чикләрендә жирле бюджет проектны тәзү һәм карау тәртибенә (жирле бюджет турындагы карарга үзгәрешләр кәртү) ярашлы максатларга һәм (яисә) тиешле максатларга һәм (яисә) тәртиптә дәвам итәргә;

2) инициатив проектны хуплаудан баш тартырга һәм инициатив проектны хуплаудан баш тарту сәбәпләрен күрсәтеп, аны проект инициаторларына кире кайтарырга.

7. Жирлекнең башкарма комитеты түбәндәгә очраklarның берсендә инициатив проектны хуплаудан баш тарту турында карар кабул итә:

1) инициатив проектны кәртүнең һәм аны карауның билгеләнгән тәртибен үтәмәү;

2) инициатив проектның Россия Федерациясенә федераль законнары һәм башка норматив хокукый актлары, Татарстан Республикасы законнары һәм башка норматив хокукый актлары таләпләренә, жирлек уставына туры килмәвә;

3) жирле үзидарә органнарының кирәкле вәкаләтләре һәм хокуклары булмаганлыктан, инициатив проектны гамәлгә ашыру мөмкинлегенә булмау;

4) инициатив түләүләре барлыкка килмәгән инициатив проектны гамәлгә ашыру өчен кирәкле чаралар күләмендә жирле бюджет акчалары булмау;

5) инициатив проектта тасвирланган проблеманы нәтижеләрек хәл итү мөмкинлегенә булу;

6) инициатив проектны конкурс сайлавын узмаган дип тану.

8. Жирлекнең башкарма комитеты әлеге статьяның 7 өлешендәгә 5 пункттында каралган очракта, проект инициаторларына бергәләп инициатив проектны эшләп бетерергә тәкъдим итәргә, шулай ук аны үз компетенцияләре нигезендә башка муниципаль берәмлекнең яисә дәүләт органының жирле үзидарә органы каравына тәкъдим итәргә тиеш.

9. Инициатив проектларны күрсәтү, кәртү, тикшерү, карау, шулай ук аларны конкурс нигезендә сайлап алуны үткәру тәртибе жирлек Советы тарафыннан билгеләнә.

10. Татарстан Республикасы бюджетыннан бюджетара трансфертлар исәбеннән финанс ярдәме алу өчен чыгарыла торган инициатив проектларга карата инициатив проектлар булырга тиешле белешмәләр составына таләпләр, инициатив проектларны карау тәртибе, шул исәптән аларны хуплаудан баш тарту өчен нигезләр, мондый инициатив проектларны конкурс нигезендә сайлап алу тәртибе һәм критерийлары Татарстан Республикасы законы һәм (яисә) башка норматив хокукый акты нигезендә билгеләнә. Бу очракта әлеге статьяның 3, 6, 7, 8, 9, 11 һәм 12 өлешләрендәге таләпләр кулланылмый.

11. Әгәр жирлекнең башкарма комитетына берничә инициатив проект кертелгән булса, шул исәптән эчтәлеге буенча шундый ук өстенлекле проблемаларны тасвирлап, жирлекнең башкарма комитеты конкурс нигезендә сайлап алуны оештыра һәм бу хакта проектның инициаторларына хәбәр итә.

12. Инициатив проектларны конкурс нигезендә сайлап алуны үткөрү коллегияль органга (комиссиягә) йөкләнә, аны формалаштыру һәм эшчәнлек тәртибе жирлек советы тарафыннан билгеләнә. Коллегия органның (комиссиянең) составы жирлекнең башкарма комитеты тарафыннан төзелә. Мондый чакта коллегияль орган (комиссия) әгъзаларының гомуми санының яртысы жирлек Советы тәкъдимнәре нигезендә билгеләнергә тиеш. Проектның инициаторларына һәм аларның вәкилләренә конкурс нигезендә сайлап алуны уздырганда коллегияль орган (комиссия) тарафыннан инициатив проектларны карауда катнашу һәм алар буенча үз позицияләрен бәян итү мөмкинлеген тәмин ителергә тиеш.

13. Тиешле муниципаль берәмлек территориясендә яшәүче, гражданның жыены, жыелышы яисә конференциясе тарафыннан вәкаләтләр бирелгән проект инициаторлары, шулай ук Россия Федерациясе законнары белән билгеләнә торган башка затлар инициатив проектны Россия Федерациясе законнарына каршы килми торган рәвешләрдә гамәлгә ашыруны жәмәгать контролендә тотарга хокуклы.

14. Жирлекнең башкарма комитеты инициативасы проектын карау турында, инициатив проектны гамәлгә ашыруның барышы турында, шул исәптән акчаларны куллану турында, аны гамәлгә ашыруда кызыксынучы затларның мөлкәти һәм (яисә) хезмәт катнашуы турында мәгълүмат "Интернет" мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендә муниципаль берәмлекнең рәсми сайтында бастырып чыгарылырга (халыкка житкерелергә) һәм урнаштырылырга тиеш. Инициатив проектны гамәлгә ашыру йомгаклары турында жирлек башкарма комитетының хисабы инициатив проектны гамәлгә ашыру тәмамланган көннән алып 30 календарь көн эчендә муниципаль берәмлекнең рәсми сайтында "Интернет" мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендә бастырып чыгарылырга (халыкка житкерелергә) һәм урнаштырылырга тиеш. Жирлекнең башкарма комитеты күрсәтелгән мәгълүматны "Интернет" мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендә урнаштыру мөмкинлеген булмаган очракта, күрсәтелгән мәгълүмат составына әлеге Поселение кергән муниципаль районның рәсми сайтында урнаштырыла.

25 статья. Жирле эһемияттәге аеруча мөһим мәсьәләләр буенча халык фикер алышуы

1. Муниципаль хокукый актлар проектларын һәм жирле эһемияттәге башка аеруча мөһим мәсьәләләрне халык фикер алышуына чыгару турындагы карар Жирлек советы тарафыннан үз инициативасы буенча яисә тиешле территориядә яшәүче гражданныр таләбе буенча, Поселение Советы билгеләгән тәртиптә кабул ителә.

2. Муниципаль хокукый акт проекты тексты һәм халык фикер алышуына чыгарыла торган мәсьәләләр буенча башка материаллар аларны халык фикер алышуына чыгару турында карар кабул ителгәннән соң биш көннән дә соңга калмыйча массакуләм мәгълүмат чараларында бастырып чыгарыла, Жирлек халкына жибәрелә, халыкны танышу өчен мөмкин булган урыннарда урнаштырыла, башка ысуллар белән халыкка житкерелә.

3. Мәсьәлә Советы халык фикер алышуына сорау чыгару белән бер үк вакытта фикер алышу барышында керә торган тәкдирнәрне һәм искәрмәләрне карау эшен оештыру срогын һәм тәртибен билгели, күрсәтелгән максат өчен махсус комиссия төзиләр.

4. Жирлек Советы үзе чыгара торган муниципаль хокукый актлар проектлары һәм жирле эһемияттәге башка аеруча мөһим мәсьәләләр турында фикер алышуны тәмин итә, моның өчен кирәкле шартлар тудыра.

5. Халык фикер алышуына чыгарылган мәсьәләләр буенча тәкдирнәр һәм искәрмәләр Жирлек Советына жибәрелә.

6. Муниципаль хокукый актларның проектлары һәм башка проектлар буенча тәкдирнәр һәм искәрмәләр, жирле эһемияттәге аеруча мөһим мәсьәләләр буенча жирлек Советы тарафыннан карала.

7. Халык фикер алышуы йомгаклары турында халыкка хәбәр ителә.

26 статья. Жирлекнең ижтимагый (консультатив) советлары

1. Гражданнырның һәм жирле үзидарә органнарының үзара хезмәттәшлеген тәмин итү өчен Жирлек , жирле эһемияттәге мәсьәләләр буенча карарлар әзерләгәндә һәм гамәлгә ашырганда, жирле үзидарә органнары эшчәнлегенә жәмәгать контролен гамәлгә ашырганда, халыкның ихтыяжларын һәм мәнфәгатьләрен исәпкә алу максатларында Жирлекнең ижтимагый советы төзелә.

2. Жирлекнең ижтимагый советы аның эшчәнлегендә халыкның, ижтимагый берләшмэләр вәкилләренә һәм коммерциягә карамаган башка оешмаларның ирекле катнашуы нигезендә төзелә.

3. Жирлек жирлегенә ижтимагый советын төзү, аның утырышларын үткөрү һәм карарлар кабул итү тәртибе, жирле үзидарә органнарының хокуклары, бурычлары һәм җаваплылыгы турында Жирлек жәмәгать Советы эшчәнлегенә ярдәм итүнең мәгълүмат бирүгә, консультациялугә һәм башка мәсьәләләренә карата мәгълүмат бирү, аны тарату процедурасы, шулай ук аны оештыруның һәм эшчәнлекнең башка мәсьәләләре турында Жирлек Советы тарафыннан раслана торган нигезләмә белән билгеләнә.

4. Башка ижтимагый (консультатив) советлар жирле үзидарә органнарында аларның карарлары нигезендә төзелергә мөмкин.

5. Ижтимагый (консультатив) советларда эш жәмәгать башлангычларында гамәлгә ашырыла.

27 статья. Гражданнарның жирле үзидарә органнарына мөрәҗәгатьләре

1. Гражданнар жирлекнең жирле үзидарә органнарына шәхсән һәм күмәк мөрәҗәгатьләргә хокуклы.

2. Гражданнарның мөрәҗәгатьләре «Россия Федерациясендә гражданнар мөрәҗәгатьләрен карау тәртибе турында» 2006 елның 2 маендагы 59-ФЗ номерлы Федераль закон, «Татарстан Республикасында гражданнар мөрәҗәгатьләре турында» 2003 елның 12 маендагы 16-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы белән билгеләнгән тәртиптә һәм срокларда каралырга тиеш.

3. Гражданнарның мөрәҗәгатьләрен карау тәртибен һәм срокларын бозган өчен жирле үзидарәнең вазыйфай затлары Россия Федерациясе законнары нигезендә җаваплы булалар.

28 статья. Жирле үзидарә жирлегендә яшәүчеләр тарафыннан турыдан-туры гамәлгә ашырылуның һәм аны гамәлгә ашыруда катнашуның башка рәвешләре

1. Әлеге Уставта каралган жирле үзидарәне халык тарафыннан турыдан-туры гамәлгә ашыру һәм халыкның жирле үзидарәне гамәлгә ашыруда катнашуы рәвешләре белән беррәттән, гражданнар жирле үзидарәне гамәлгә ашыруда Россия Федерациясе Конституциясенә, федераль законнарға, Татарстан Республикасы

Конституциясенә, Татарстан Республикасы законнарына каршы килми торган башка рәвешләрдә катнашырга хокуклы.

2. Жирле үзидарәдә яшәүчеләрнең турыдан-туры гамәлгә ашырылуы һәм халыкның жирле үзидарәне гамәлгә ашыруда катнашуы законлылык, иреклелек принципларына нигезләнә.

Жирле үзидарә органнары һәм жирле үзидарәнең вазыйфаи затлары халыкка жирле үзидарә жирлегендә яшәүчеләрне турыдан-туры гамәлгә ашыруда һәм халыкның жирле үзидарәне гамәлгә ашыруда катнашуында ярдәм итәргә тиеш.

3. Территориаль ижтимагый үзидарә гражданнарның түбәндәге яшәү территорияләре чикләрендә гамәлгә ашырылырга мөмкин:

- 1) күпфатирлы торак йортның подъезды;
- 2) күпфатирлы торак йорт;
- 3) торак йортлар төркеме;
- 4) торак микрорайоны;
- 5) Жирлек булмаган авыл торак пункты;
- 6) гражданнарның башка яшәү территорияләре.

III бүлек. ЖИРЛЕК СОВЕТЫ

29 статья. Жирлек советы - жирле үзидарәнең вәкиллекле органы

1. Жирлек Советы жирле үзидарәнең даими эшләүче сайланулы коллегиаль вәкиллекле органы булып тора.

2. Жирлек Советының рәсми исеме - «Татарстан Республикасы Менделеевск муниципаль районы Камай авыл жирлеге Советы».

3. Жирлек Советының вәкаләтләр чоры - 5 ел.

4. Жирлек советы Жирлек халкына хисап тота һәм аның контролендә була.

5. Жирлек Советының үз исеме булган бланклары һәм мөһере бар.

6. Жирлек Советы эшчәнлеген тәэмин итү чыгымнары Жирлек бюджетында Россия Федерациясе бюджетлары чыгымнары классификациясе нигезендә аерым юл белән карала.

30 статья. Жирлек Советы составы

1. Жирлек Советы бермандатлы сайлау округлары буенча муниципаль сайлауларда сайланган 7 депутаттан тора.

2. Жирлек Советы аның составына жирлек Советының билгелэнгән саныннан кимендә өчтән ике депутат сайлаганда хокуклы була.

3. Жирлек халкының артуына яисә кимүенә бәйле рәвештә, жирлек Советы депутатлары санын арттыра яисә киметә торган үзгәрешләр күрсәтелгән үзгәрешләрне кертү турында муниципаль норматив хокукый акт кабул иткән Жирлек Советының вәкаләтләре чоры тәмамланганнан соң үз көченә керә.

31 статья. Совет депутаты статусы

1. Депутатка үз вәкаләтләрен тоткарлыксыз гамәлгә ашыру өчен шартлар тәэмин ителә.

2. Депутатның вәкаләтләре чоры Татарстан Республикасы законы нигезендә жирлек уставы белән билгеләнә һәм биш елдан артык була алмый.

3. Депутатның вәкаләтләре аны сайлаган көннән башлана һәм яңа чакырылыш жирле үзидарәсенә сайланулы органы эшли башлаган көннән туктатыла.

Жирлек Советы депутаты вәкаләтләре муниципаль район составына керүче Жирлек башлыгы вазыйфасына керешкән көннән яисә әлегә Поселение составына керә торган жирлек Советы депутаты булып сайланган көннән башлана һәм яңа сайланган Жирлек башлыгы вазыйфасына керешкән көннән яисә шушы жирлектән район Советы составына депутатны чираттагы сайлау турында карар үз көченә керткән көннән туктатыла.

4. Жирлек Советы депутаты Россия Федерациясе һәм Татарстан Республикасы законнары, әлегә Устав, Жирлек Советы карарлары нигезендә үз вәкаләтләрен тоткарлыксыз гамәлгә ашыру өчен шартлар тәэмин ителә.

5. Жирлек Советы депутаты Жирлек Советы тарафыннан раслана торган депутат этикасы кагыйдәләрен үтәргә тиеш, аларда шул исәптән депутатның түбәндәге йөкләмәләре булырга тиеш:

1) шәхсән яисә аның якин туганнарына кагылышлы мәсьәләләрне хәл иткәндә жирле үзидарә органнары, оешмалар, вазыйфай затлар, муниципаль хезмәткәрләр һәм гражданныр эшчәнлегенә йогынты ясау өчен депутат статусыннан файдаланмау;

2) депутат бурычларын объектив башкаруда шик тудырырлык үз-үзен тотышыннан тыелырга, шулай ук аның абруена яисә жирлек Советы абруена зыян китерергә сәләтле конфликтлы хәлләрдән качарга;

3) мәнфәгатьләр конфликты барлыкка килү куркынычы булганда - шәхси кызыксыну депутат бурычларын объектив үтәүгә йогынты ясый яисә йогынты ясый ала торган вәзгыять, - бу хакта Жирлек Советына хәбәр итәргә һәм аның әлегә конфликтны булдырмауга яисә жайга салуга юнәлдерелгән карарын үтәргә;

4) Жирлек Советында билгелэнгән гавами чыгышлар кагыйдәләрен үтәргә;

5) депутат эшчәнлегенә бәйле булмаган максатларда конфиденциаль характердагы белешмәләргә кертелгән, депутат вазыйфаларын үтәүгә бәйле рәвештә аңа мәгълүм булган белешмәләргә фаш итмәскә һәм файдаланмаска;

б) физик һәм юридик затлардан депутат бурычларын үтәүгә бәйле рәвештә бүләкләүләр (бүләкләр, акчалата бүләкләү, ссуда, хезмәт күрсәтүләр, күнел ачу, ял итү, транспорт чыгымнары өчен түләү һәм башка бүләкләүләр) алынмаска.

6. Жирлек Советы даими нигездә үз вәкаләтләрен гамәлгә ашыручы депутат түбәндәгеләргә хокуклы түгел:

1) шәхсэнә яисә ышанычлы затлар аша эшқуарлык эшчәнлегә белән шөгыйльләнергә;

2) коммерция яисә коммерциягә карамаган оешма белән идарә итүдә катнашу, түбәндәгә очрақлардан тыш:

а) сәяси партия белән идарә итүдә, һөнәри берлек органы, шул исәптән жирле үзидарә органында, муниципаль берәмлекнең сайлау комиссиясе аппаратында төзелгән беренчел профсоюз оешмасының сайланулы органы тарафыннан түләүсез нигездә катнашу, башка ижтимагый оешма, торак, торак-төзелеш, гараж кооперативлары съездында (конференциясендә) яисә гомуми жыелышында, күчемсез мөлкәт милекчеләре ширкәтендә катнашу;

б) коммерциягә карамаган оешма идарәсендә (сәяси партия идарәсендә катнашудан тыш, һөнәри берлек органы, шул исәптән жирле үзидарә органында, муниципаль берәмлекнең сайлау комиссиясе аппаратында төзелгән беренчел профсоюз оешмасының сайланулы органы тарафыннан, Татарстан Республикасы законында билгеләнгән тәртиптә башкача ижтимагый оешма, торак, торак-төзелеш, гараж кооперативлары, күчемсез мөлкәт милекчеләре ширкәте съездында (конференциясендә) яисә гомуми жыелышында катнашу;

в) Татарстан Республикасы муниципаль берәмлекләре советында, муниципаль берәмлекләренң башка берләшмәләрендә, шулай ук аларның идарә органнарында муниципаль берәмлек мәнфәгатьләрен түләүсез нигездә тапшыру;

г) идарә органнарында һәм ревизия комиссиясендә муниципаль берәмлек мәнфәгатьләрен түләүсез нигездә оештыруны, гамәлгә куючысы (катнашучы) муниципаль берәмлек булган оешманы гамәлгә куючы (акционер) тарафыннан оешманы гамәлгә куючының вәкаләтләрен муниципаль берәмлек исеменнән гамәлгә ашыру тәртибен йә муниципаль милектәгә акцияләр (устав капиталындагы өлешләр) белән идарә итү тәртибен билгели торган муниципаль хокукый актлар нигезендә тапшыру;

д) федераль законнарда каралган башка очрақлар;

3) укытучы, фәнни һәм башка ижәт эшчәнлегеннән тыш, башка түләүле эшчәнлек белән шөгыйльләнергә. Бу очрақта, әгәр Россия Федерациясенң халыкара килешүе яки Россия Федерациясе законнары белән башкасы каралмаган булса, укыту эшчәнлегә, фәнни һәм башка ижәди эшчәнлек чит дәүләт, халыкара һәм чит

ил оешмалары, чит ил гражданнары һәм гражданлыгы булмаган затлар акчалары хисабына финанслана алмый;

әгәр Россия Федерациясенен халыкара шартнамәсендә яисә Россия Федерациясе законнарында башкасы каралмаса, Россия Федерациясе территориясендә эш итүче коммерцияле булмаган хөкүмәткә карамаган чит ил оешмаларының һәм аларның структур бүлекчәләренең идарә органнары, попечительләр һәм күзәтүчеләр советлары, бүтән органнары составына керү;

7. Жирлек жирле үзидарәсенен депутат, сайланулы вазыйфаи заты, муниципаль вазыйфаны биләүче башка зат «Коррупциягә каршы көрәш турында» 2008 елның 25 декабрәндәге 273-ФЗ номерлы Федераль закон һәм башка федераль законнар белән билгеләнгән чикләүләренә, тыюларны, бурычларны үтәргә тиеш. «Коррупциягә каршы көрәш турында» 2008 елның 25 декабрәндәге 273-ФЗ номерлы Федераль законда, «Дәүләт вазыйфаларын биләүче затлар һәм башка затлар чыгымнарының аларның керемнәренә туры килүен тикшереп торы турында» 2012 елның 3 декабрәндәге 230-ФЗ номерлы Федераль законда, «Аерым категориядәге затларга Россия Федерациясе территориясеннән читтә урнашкан чит ил банкларында счетлар (кертемнәр) ачуны һәм счетлар (кертемнәр) булуны, акчалар һәм кыйммәтле әйберләр саклауны, чит ил финанс инструментларына ия булуны һәм (яисә) алардан файдалануны тыю турында» 2013 елның 7 маендагы 79-ФЗ номерлы Федераль законда билгеләнгән чикләүләренә, тыюларны, жирле үзидарәнен сайланулы органы әгъзасы, жирле үзидарәнен сайланулы вазыйфаи заты, муниципаль вазыйфаны биләүче башка зат вәкаләтләре

8. Жирлек Советы депутаты, жирле үзидарәнен сайланулы вазыйфаи заты булган Жирлек Советы әгъзасы, жирле үзидарәнен сайланулы вазыйфаи заты тарафыннан коррупциягә каршы торы турында Россия Федерациясе законнары нигезендә тапшырыла торган керемнәр, чыгымнар, мөлкәт һәм мөлкәти характердагы йөкләмәләр турында белешмәләренә дәрәсләген һәм тулылыгын тикшерү Татарстан Республикасы Президенты (Татарстан Республикасы дәүләт хакимиятенен югары башкарма органы житәкчесе) карары буенча Татарстан Республикасы законы белән билгеләнгән тәртиптә уздырыла.

9. Әлегә статьяның 7 өлеше нигезендә уздырылган тикшерү нәтижәсендә «Коррупциягә каршы көрәш турында» 2008 елның 25 декабрәндәге 273-ФЗ номерлы Федераль закон, «Дәүләт Вазыйфаларын биләүче затлар һәм аларның керемнәренә башка затлар чыгымнарының туры килүен тикшереп торы турында» 2012 елның 3 декабрәндәге 230-ФЗ номерлы Федераль закон, «Аерым категориядәге затларга Россия Федерациясе территориясеннән читтә урнашкан чит ил банкларында счетлар (кертемнәр) ачуны һәм булдыруны, акчалар һәм кыйммәтле әйберләр саклауны, чит ил финанс инструментларыннан файдалануны тыю турында» 2013 елның 7 маендагы 79-ФЗ номерлы Федераль закон, Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органы житәкчесе Рәис (вәкиллекле) тарафыннан тиешле вәкаләтләренә туктату турында гаризада билгеләнгән чикләүләренә, тыюларны, йөкләмәләренә үтәмәү фактлары ачыкланганда, Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органына (яки) вәкаләтле органына мөрәжәгать итә.

10. Муниципаль вазыйфаларны биләүче затлар тарафыннан тапшырылган керемнәр, чыгымнар, мөлкәт һәм мөлкәти характердагы йөкләмәләр турында белешмәләр жирле үзидарә органнарының «Интернет» мэгълүмат-телекоммуникация челтәрендәгә рәсми сайтларында урнаштырыла һәм (яисә) массакүләм мэгълүмат чараларына муниципаль хокукый актларда билгеләнгән тәртиптә бастырып чыгару өчен бирелә.

32 статья. Жирлек депутатының сайлаучылар белән үзара мөнәсәбәте

1. Жирлек Советы депутаты сайлаучылар, шулай ук предприятие, оешма коллективлары, дәүләт органнары һәм аның сайлау округы территориясендә урнашкан башка органнар белән элемтәдә тора.

2. Жирлек Советы депутаты сайлаучылар алдында җаваплы һәм алар алдында хисап тотта.

3. Жирлек Советы депутаты сайлаучылар алдында үз эше турында елына кимендә бер тапкыр хисап тотта, аларга Жирлек Советы эше турында даими рәвештә хәбәр итә, шулай ук аена кимендә бер тапкыр сайлаучылар кабул итә.

4. Жирлек Советы депутаты Жирлектә яшәүчеләрнең законлы хокукларын, ирекләрен һәм мәнфәгатьләрен тәмин итү буенча законнарда каралган чараларны күрергә, шул исәптән алардан кергән тәкъдимнәрне, гаризаларны, шикаятьләренә карарга, аларда булган мәсьәләләренә дәрәс һәм үз вакытында хәл итәргә тиеш.

5. Жирлек советы депутатының сайлаучылар белән очрашулары биналарда, махсус билгеләнгән урыннарда, шулай ук ишегалды территорияләрендә уздырыла, мондый шарт белән аларны үткәрү тормыш тәмин итү, транспорт яисә социаль инфраструктура объектлары яшәешен, элемтә, җәяүлеләрнең һәм (яисә) транспорт чараларының хәрәкәтен булдырмау йә гражданның торак урыннарына яисә транспорт яисә социаль инфраструктура объектларына керә алуы бозылмаска тиеш. Татарстан Республикасы башкарма хакимияте органнарының яисә жирле үзидарә органнарының мондый очрашулар турында хәбәре таләп ителми. Шул ук вакытта Дәүләт Советы депутаты күрсәтелгән органнарда аларны уздыру датасы һәм вакыты турында алдан хәбәр итәргә хокуклы.

6. Жирлекнең башкарма комитеты депутатларның сайлаучылар белән очрашуларын уздыру өчен махсус бирелгән урыннарны билгели, шулай ук депутатларның сайлаучылар белән очрашуларын уздыру өчен бирелә торган урыннарның исемлеген һәм аларны бирү тәртибен билгели.

7. Жирлек депутаты сайлаучылар белән гавами чара рәвешендә очрашулар жылышлар, митинглар, демонстрацияләр, урам йөрешләре һәм пикетлар турында Россия Федерациясе законнары нигезендә үткәрелә.

8. Жирлек Советы депутатының жылышлар, митинглар, демонстрацияләр, урам йөрешләре һәм пикетлар турында Россия Федерациясе законнарында билгеләнә торган гавами чара рәвешендә сайлаучылар белән очрашуларын оештыруга яисә уздыруга каршылык Россия Федерациясе законнары нигезендә административ жаваплылыкка китерә.

33 статья. Яңа сайланган Жирлек Советы эшен оештыру

1. Яңа чакырылыш Жирлек Советы беренче утырышка, депутатларның кимендә өчтән икесе Дәүләт Советы депутатларының билгеләнгән саныннан сайланган көннән соң ун көннән дә соңга калмыйча, жыя. Сайлаулардан соң беренче булып Жирлек Советы утырышын Жирлек башлыгы чакырты, ә ул булмаган очракта - Жирлек сайлау комиссиясе тарафыннан.

2. Жирлек Советының сайлаулардан соң беренче утырышын яңа башлык сайланганчы ача һәм яше буенча иң өлкән депутат Жирлек Советы депутаты алып бара.

34 статья. Жирлек Советы компетенциясе

1. Жирлек Советының компетенциясендә түбәндәгеләр бар:

- 1) Жирлек уставын кабул итү һәм аңа үзгәрешләр кертү;
- 2) жирлек территориясендә кануннар нигезендә гомуммәжбүри кагыйдәләр билгеләү;
- 3) Жирлек бюджетын һәм аның үтәлеше турында хисапны раслау;
- 4) жирле салымнарны һәм жыемнарны билгеләү, үзгәртү һәм юкка чыгару, аларны түләү буенча салымнар һәм жыемнар турында Россия Федерациясе законнары нигезендә ташламалар бирү;
- 5) жирлекнең социаль-икътисадый үсеш стратегиясен раслау;
- 6) энергияне сак тоту һәм энергетика нәтижәлелеген арттыру өлкәсендә муниципаль программаларны раслау;
- 7) Чикне үзгәртү, Жирлекне үзгәртеп кору турындагы инициативаны күрсәтү;

- 8) жирлек Советы депутатларын сайлауларны билгеләү һәм жирлек Советы депутатларын сайлаулар буенча сайлау округлары схемасын раслау;
- 9) жирле референдумын билгеләү;
- 10) Жирлек Башлыгын сайлау;
- 11) Жирлек Башлыгы урынбасарын сайлау;
- 12) Жирлек Советы депутатлары арасыннан муниципаль район Советына вәкил сайлау;
- 13) Жирлек Башкарма комитеты структурасын раслау, аның хезмәткәрләренә иң чик санын билгеләү;
- 14) Жирлек сайлау комиссиясе әгъзаларын билгеләп кую;
- 15) Жирлек Советы депутатының чикләрен үзгәртү, аны үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирүне билгеләү;
- 16) Татарстан Республикасы Дәүләт Советында закон чыгару инициативасы хокукын гамәлгә ашыру;
- 17) Жирлек муниципаль милкендәге мөлкәткә идарә итү һәм аның белән эш итү тәртибен, шул исәптән федераль законнар нигезендә аны хосусыйлаштыру тәртибен һәм шартларын билгеләү; муниципаль мөлкәт төрләре исемлеген билгеләү, аны читләштерү Вәкаләтле вәкил тарафыннан килештереп яисә расланганнан соң башкарыла торган муниципаль мөлкәт төрләре исемлеген билгеләү;
- 18) муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр төзү, үзгәртеп оештыру һәм бетерү турында карарлар кабул итү тәртибен, шулай ук муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр хезмәтләренә тарифлар билгеләү тәртибен, федераль законнарда каралган очраклардан тыш, эшләр башкару тәртибен билгеләү;
- 19) жирлекнең муниципальара хезмәттәшлек оешмаларында катнашу тәртибен билгеләү;
- 20) жирле үзидарә органнары эшчәнлеген матди-техник һәм оештыру ягыннан тәмин итү тәртибен билгеләү;
- 21) Жирлек халкының ревизия комиссиясен булдыру;
- 22) Жирлек башлыгын отставкага чыгару турында карар кабул итү;
- 23) жирле үзидарә органнарының һәм жирле үзидарәнең вазыйфай затларының жирле әһәмияттәге мәсьәләләренә хәл итү вәкаләтләрен үтәвен тикшереп тору;
- 24) коммуналь комплекс оешмалары товарларына һәм хезмәт күрсәтүләренә тарифларны җайга салу тәртибен (коммуналь комплекс оешмаларының - электр һәм (яисә) жылылык белән тәмин итү өлкәсендә товар житештерүчеләрнең һәм хезмәт күрсәтүләренә товарларына һәм хезмәт күрсәтүләренә тарифлардан тыш), коммуналь инфраструктура системасына, коммуналь комплекс оешмалары

тарифларына тоташтыруга, коммуналь комплекс оешмаларының товарларына һәм хезмәт күрсәтүләренә тарифларга, кулланучылар өчен бәяләргә (тарифларга) өстәмә түләүләрдән тыш) билгеләү;

25) жирлек территориясендә торак пунктларның урамнарын һәм башка өлешләрен атамалау һәм аларның исемнәрен үзгәртү турындагы мәсьәләләргә хәл итү;

26) территориаль иҗтимагый үзидарә органнарына жирлек бюджетыннан кирәкле акчаларны бүлеп бирү шартларын һәм тәртибен билгеләү;

27) автоном коммерциягә карамаган оешмалар һәм фондлар рәвешендә коммерциягә карамаган оешмалар төзү турында карарлар кабул итү;

28) үз массакуләм мәгълүмат чараларын гамәлгә ашыру;

29) Жирлек Уставы һәм Жирлек Советы карарларын аңлату;

30) Үз эшчәнлеген оештыру мәсьәләләре буенча Жирлек Советы Регламентын һәм башка карарлар кабул итү;

31) Жирлек Советы Аппараты турындагы нигезләмәне раслау;

32) транспорт инфраструктурасын комплекслы үстерү программаларын һәм социаль инфраструктураны комплекслы үстерү программаларын раслый.

33) Жирлек территорияләрен төзекләндерү кагыйдәләрен раслый.

34) федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары белән жирлекләргә вәкиллеке органнары карамагына кертелгән башка вәкаләтләр, шулай ук әлегә Устав тарафыннан Жирлек Советы компетенциясенә кертелгән башка вәкаләтләр;

2. Жирлек советы Жирлек башлыгының еллык отчетларын тыңлый Жирлек Башкарма комитеты һәм жирле үзидарә органнары башлыгының ведомство буйсынуындагы башка эшләре турында, шул исәптән Жирлек Советы куйган мәсьәләләргә хәл итү турында.

35 статья. Жирлек Советының эш тәртибе

1. Жирлек Советының эш тәртибе шушы Устав һәм Жирлек Советы Регламенты белән билгеләнә.

2. Жирлек Советы эшенең төп рәвеше аның утырышынан гыйбарәт, аларда Жирлек Советы компетенциясенә кертелгән мәсьәләләр хәл ителә.

3. Жирлек Советы утырышы, әгәр анда сайланган депутатлар санының кимендә 50 проценты катнашса, хокуклы.

4. Жирлек Советының чираттагы утырышы кирәк саен, ләкин кимендә өч айга бер тапкыр уздырыла. Чираттан тыш утырышлар Жирлек башлыгы яисә депутатлар

төркеме инициативасы буенча жирлек Советы депутатларының билгеләнгән саныннан кимендә өчтән бере тарафыннан чакырыла.

5. Совет утырышлары Жирлек Башлыгы белән чакырыла. Жирлек советы депутатлары һәм чакырылган затлар утырышның вакыты, урыны һәм көн тәртибе турында биш көннән дә соңга калмыйча, ә чираттан тыш утырышта - аны үткәргүгә кадәр бер көннән дә соңга калмыйча хәбәр ителә.

6. Жирлек Советы утырышлары ачык һәм хәбәрдар уздырыла. Советның ачык утырышларында Жирлектә яшәүче һәркем катнашырга хокуклы.

Регламентта каралган очракларда Жирлек Советы Жирлек Советы тарафыннан чакырылган затлар гына, шулай ук кануннар нигезендә утырышта катнашырга хокукы булган затлар гына катнаша алган ябык утырышны уздыру турында карар кабул итәргә хокуклы.

7. Жирлек Советының һәр утырышында утырыш беркетмәсе алып барыла. Утырыш беркетмәсенә утырышны уздыру датасы, урыны һәм вакыты турындагы белешмәләр кертелә, карала торган барлык мәсьәләләр санап үтелә һәм, тавыш бирү йомгакларын күрсәтеп, кабул ителгән барлык карарлар теркәлә. Совет утырышы беркетмәсенә Жирлек башлыгы имза салганнан соң, Жирлектә яшәүче теләсә кайсы кеше аның белән танышырга мөмкин.

8. Жирлек Советы утырышларында һәр депутат бер тавышка ия. Жирлек Советы депутаты шәхсән үзе тавыш бирү хокукын гамәлгә ашыра. Жирлек Советы утырышларында тавыш бирү ачык (шул исәптән исеме белән дә) һәм яшерен булырга мөмкин. Тавыш бирүнең һәр төрен куллану очраклары әлеге Устав, Жирлек Советы Регламенты белән билгеләнә.

36 статья. Жирлек Советы эшчәнлеген оештыру

Жирлек Советы эшчәнлеген Жирлек башлыгы оештыра.

2. Жирлек башлыгынан һәм аның урынбасарынан гайре, Жирлек Советы компетенциясенә кертелгән мәсьәләләрне алдан карау һәм эзерләү өчен жирлек Советы Регламенты нигезендә жирлек Советы эшчәнлегенә эшчәнлегенә төп юнәлешләре буенча даими яисә вакытлы комиссияләр (яисә) билгеләнергә мөмкин. Депутат ике даими комиссиядә эшләргә хокуклы.

3. Жирлек Советы карамагындагы аеруча мөһим мәсьәләләр буенча фикер алышу, муниципаль программаларны эзерләү, Жирлек Советы карарларын эзерләү, фикер алышу өчен жирлек Советы каршында депутатлар, Жирлек Башкарма комитеты вәкилләре, иҗтимагый берләшмәләр, оешмалар һәм предприятиеләр, белгечләр, экспертлар һәм Жирлек халкы составындагы эшлекле, эксперт һәм башка киңәшмә төркемнәре төзелергә мөмкин.

37 статья. Контроль функцияләрен Жирлек советы тарафыннан гамәлгә ашыру

1. Жирлек Советы Жирлек территориясендә әлеге Устав нигезләмәләренен үтәлешен, Жирлек Советы тарафыннан кабул ителә торган норматив хокукый актлар нигезләмәләренен үтәлешен, Жирлек бюджетының үтәлешен, бюджеттан тыш фондлар акчаларыннан, Жирлекне үстерү программаларыннан файдалануны, Жирлек Башкарма комитеты һәм аның житәкчесе эшчәнлеген тикшереп тора.

2. Жирле үзидарә органнары тарафыннан Жирлек органнары һәм аларның вазыйфай затлары тарафыннан кануннар, әлеге Устав һәм башка муниципаль норматив хокукый актлар бозылу фактлары ачыкланган очракта, Жирлек Советы карары белән, депутатлар арасыннан Жирлек башлыгы күрсәтелгән фактларны тикшерү өчен вақытлы контроль комиссияләре төзелергә мөмкин.

3. Жирлек Советы инициативасы буенча, Жирлек башлыгы инициативасы буенча кануннар нигезендә Жирлек бюджеты акчаларыннан максатчан файдалануны, муниципаль мөлкәттән файдалануның нәтижәләлеген тикшерү (ревизия) уздырылырга мөмкин. Күрсәтелгән контроль һәм эксперт-аналитик чараларны үткәру тәртибе Жирлекнең ревизия комиссиясе турында нигезләмәдә билгеләнә.

4. Жирлекнең башкарма комитеты, аның житәкчесе, предприятиеләре, учреждениеләре, оешмалары, вазыйфай затлары, территориаль ижтимагый үзидарә органнары, әгәр законда башкасы билгеләнмәгән булса, Жирлек Советы, аның контроль комиссияләре депутаты, Жирлек Советы карамагына караган мәсьәләләр буенча соратып алына торган мәгълүмат бирергә, ә кануннарны, муниципаль хокукый актларны бозган очракта, гаепле затларны жаваплылыкка тарту һәм хокук бозуларны бетерү өчен кичекмәстән чаралар күрергә тиеш.

5. Жирлек советы Жирлек башлыгының, башкарма комитет житәкчесенен эшчәнлекләре нәтижәләре, башкарма комитет һәм жирле үзидарәнең башка ведомство органнары эшчәнлегенә турында, шул исәптән Жирлек советы куйган мәсьәләләргә хәл итү турында еллык хисапларын тыңлый.

6. Жирлек Советы контроль функцияләрен башкарганда жирлек башкарма комитетының финанс-хужалык һәм башкарма-боеру эшчәнлегенә тыкшынырга хокуклы түгел.

38 статья. Жирлек вәкилен муниципаль район Советына сайлау

1. Жирлек вәкиле Менделеевск муниципаль районы Советына Жирлек Советы депутатлары арасыннан яшерен тавыш бирү юлы белән сайлана.

2. Жирлек Советы депутатларының билгеләнгән саныннан яртысыннан артыгын тавыш биргән кандидат сайланган дип санала.

39 статья. Жирлек Советы вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылу

Жирлек Советының вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылырга мөмкин:

1) Советның үз-үзен таркату турында карар кабул иткән очракта. Шул ук вакытта үз-үзен тарату турындагы карар элегә Устав билгеләгән тәртиптә кабул ителә;

2) жирлек Советы депутатларының элегә составының хокуксызлыгы турында Татарстан Республикасы Югары суды карары үз көченә кәргән очракта, шул исәптән депутатларның үз вәкаләтләрен тапшыруына бәйле рәвештә;

3) 131-ФЗ номерлы Федераль законның 3, 5 өлешләре, 13 статьясы нигезендә Жирлек юкка чыгарылган очракта;

4) Жирлек чикләре үзгәрү аркасында килеп чыккан сайлаучылар саны 25 проценттан арткан очракта;

5) гражданның турыдан-туры ихтыяр белдерү юлы белән кабул ителгән карарны гамәлгә ашыру өчен таләп ителә торган муниципаль хокукый актны бастырып чыгару срогы бозылган очракта.

2. Жирлек Советы вәкаләтләрен вакытыннан алда туктатуга аның депутатларының вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылуга сәбәп була.

3. Халык тарафыннан сайланган депутатлардан торучы Дәүләт Советы вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылган очракта, Жирлек Советына вакытыннан алда сайлаулар «Россия Федерациясе гражданның сайлау хокукларының һәм референдумда катнашу хокукының төп гарантияләре турында» 2002 елның 12 июнендәге 67-ФЗ номерлы Федераль законда билгеләнгән сроктарда уздырыла.

40 статья. Халкы Советының үз-үзен таркату турында карар кабул итү тәртибе

1. Жирлек Советының үз-үзен таркату турындагы карар Жирлек башлыгы яисә депутатлар төркеме инициативасы белән жирлек Советы депутатларының билгеләнгән санының кимендә яртысы күләмендә кабул ителергә мөмкин.

2. Үз-үзен таркату турында карар кабул итү инициативасы түбәндәгечә күрсәтелә алмый:

1) Жирлек Советы сайланганның соң беренче ел дәвамында;

2) Жирлек бюджеты кабул итү һәм аның үтәлеше турында хисап раслау чорында;

3) Жирлек башлыгын чакыртып алу турында тавыш бирүне уздыру чорында йә аның вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылган очракта.

3. Жирлек Советының үз-үзен таркату турындагы язма тәкъдимендә үз-үзен тарату мотивлары булырга тиеш, шулай ук аңа рөхсәтнең сәбәпләрен нигезләүче башка материаллар да өстәлергә мөмкин.

4. Жирлек Советы карары белән депутатлар арасынан үзтаркату турындагы мәсьәләне алдан карау өчен комиссия төзелә. Жирлек Советы карары буенча Жирлек Советы яки Жирлек Башлыгы карары буенча Жирлек Советының үз-үзен таратуы турындагы мәсьәлә халык тыңлауларына чыгарылырга мөмкин.

5. Муниципаль берәмлекләр Советының үз-үзен таркату турындагы мәсьәләне карауның дәвамлылыгы Жирлек халкы һәм жирлек халкы тарафыннан жирлек советы депутатлары тарафыннан үз-үзләрен таратуның барлык шартлары һәм нигезләмәләре турында һәрьяклап һәм объектив фикер алышу мөмкинлеген гарантияләргә тиеш. Үз-үзен таркату турындагы карар үз-үзен тарату турындагы инициативаны чыгарган көннән соң ике ай узгач кабул ителергә мөмкин.

6. Жирлек Советының үз-үзен таркату турындагы карар Советның депутатларының билгеләнгән саныннан яшерен тавыш бирү юлы белән тавышларның өчтән икесе тарафыннан кабул ителә.

7. Совет үз-үзен таркату турында тәкъдимнәр кире кагылган очракта, үз-үзен тарату турындагы кабат инициатива үз-үзен таркату турындагы мәсьәлә буенча тавыш биргән көннән бер елдан да иртәрәк булмаган вакытта күрсәтелергә мөмкин.

41 статья. Жирлек Советы депутаты вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату

1. Жирлек Советы депутаты вәкаләтләре түбәндәге очракларда вакытыннан алда туктатыла:

1) үлем;

2) үз теләге белән отставкалар;

3) суд тарафыннан хокуктан файдалануга сәләтсез яисә хокуктан файдалану сәләте чикләнгән дип танылса;

4) суд тарафыннан хәбәрсез югалган дип танылса яисә вафат дип игълан ителсә;

5) аңа карата судның гаепләү карары законлы көченә керү;

6) Россия Федерациясеннән даими яшәү урынына чыгу;

7) Россия Федерациясе гражданлыгы йә чит ил гражданлыгы - Россия Федерациясе халыкара шартнамәсендә катнашучы чит ил гражданлыгы, аның нигезендә чит ил гражданы жирле үзидарә органнарына сайланган булырга хокуклы, чит дәүләт гражданлыгы яисә Россия Федерациясе халыкара шартнамәсе нигезендә Россия Федерациясе гражданы йә чит ил гражданы территориясендә даими яшәү хокукын раслаучы бүтән документ яисә чит ил гражданы, әгәр Россия Федерациясе

халыкара шартнамәсендә башкача каралмаган булса, жирле үзидарә органнарына сайланган булырга хокуклы;

8) сайлаучылар тарафыннан чакыртып алу;

9) Жирлек Советы вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату;

10) хәрби хезмәткә чакыру яисә аны алыштыра торган альтернатив граждандан хезмәтенә юллама;

11) «Коррупциягә каршы көрәш турында» 2008 елның 25 декабрәндәге 273-ФЗ номерлы Федераль закон, «Дәүләт вазыйфаларын биләүче затлар һәм аларның керемнәренә башка затлар чыгымнарының туры килүен тикшереп тору турында» 2012 елның 3 декабрәндәге 230-ФЗ номерлы Федераль закон, «Аерым категориядәге затларга Россия Федерациясә территориясеннән читтә урнашкан чит ил банкларында счетлар (кертемнәр) ачуны һәм счетлары (кертемнәре) булуны, акчалар һәм кыйммәтле әйберләр саклауны, чит ил финанс инструментларына ия булуны һәм (яисә) алардан файдалануны тыю турында» 2013 елның 7 маендагы 79-ФЗ номерлы Федераль закон белән билгеләнгән чикләүләренә, тыюларны, бурычларны үтәмәү;

12) федераль законнарда билгеләнгән башка очрактарда.

2. Әлегә статьяның 1 өлешендәге 1 - 8, 10 һәм 12 пунктларында күрсәтелгән очрактарда Жирлек Советы депутаты вәкаләтләрен туктату турындагы карар, вәкаләтләренә вакытыннан алда туктату өчен нигез барлыкка килгән көннән алып 30 көннән дә соңга калмыйча, ә әгәр бу нигез Жирлек Советы утырышлары арасында барлыкка килсә - мондый нигез барлыкка килгән көннән соң өч айдан да соңга калмыйча, Жирлек советы тарафыннан кабул ителә.

Татарстан Республикасы Башлыгы (Рәисе) (Татарстан Республикасы дәүләт хакимиятенәң югары башкарма органы житәкчесе) депутат вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату турында гариза белән мөрәжәгать иткән очракта, вәкаләтләренә вакытыннан алда туктату өчен нигез барлыкка килгән көн - шушы гаризаның Жирлек советына кергән көн.

3. Әлегә статьяның 1 өлешендәге 9 пункттында каралган очракта Жирлек Советы депутаты вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылган көннән туктатыла.

4. Жирлек Советы депутаты вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылган очракта, депутатны өстәмә сайлаулар федераль закон, Татарстан Республикасы Сайлау кодексы нигезендә билгеләнә.

IV бүлек. ЖИРЛЕК БАШЛЫГЫ

42 статья. Жирлек башлыгы - Жирлекнең иң югары вазыйфаи заты

1. Жирлек башлыгы Жирлекнең иң югары вазыйфаи заты булып тора.

Жирлек башлыгы Жирлек советы тарафыннан сайлана һәм аның рәисе булып тора.

3. Жирлек башлыгы вазыйфасының рәсми атамасы - «Татарстан Республикасы Менделеевск муниципаль районының Камай авыл жирлеге башлыгы».

4. Вазыйфасы буенча жирлек башлыгы Менделеевск муниципаль районы Советы депутаты булып тора.

5. Жирлек башлыгы бер үк вакытта Жирлек советын һәм Жирлекнең башкарма комитетын житәкли.

43 статья. Жирлек Башлыгын сайлау тәртибе

1. Жирлек башлыгы кабат сайланган Советның беренче утырышында, жирлек Советы депутатлары арасыннан, әгәр Совет тавыш бирүнең башка тәртибен билгеләмәсә, ачык тавыш бирү юлы белән билгеләнәп куела.

Жирлек башлыгын сайлау Жирлек Советы депутатлары тәкъдим иткән кандидатлар арасыннан, шул исәптән жирлектә, ижтимагый берләшмәләрдә, Татарстан Республикасы Президентының тәкъдимнәре нигезендә гамәлгә ашырыла.

2. Жирлек Советы депутаты, әгәр аны сайлау өчен жирлек Советы депутатларының билгеләнгән санының яртысыннан күбрәге тавыш бирсә, Жирлек Башлыгы булып санала.

3. Сайланганнан соң, Жирлек башлыгы түбәндәге антны әйтә:

«Жирлек башлыгының миңа йөкләнгән югары бурычларын гамәлгә ашырганда Россия Федерациясе Конституциясен һәм законнарын, Татарстан Республикасы Конституциясен һәм законнарын, Жирлек уставын үтәргә, Жирлектә яшәүчеләрнең иминлеген тәмин итү, кеше һәм граждан хокукларын һәм ирекләрен яклау өчен бөтен көчемне һәм белемнәремне куярга ант итәм».

44 статья. Жирлек башлыгы статусы

1. Жирлек башлыгы даими нигездә эшли.

2. Менделеевск муниципаль районы Советында даими нигездә биләп торучы урынга Жирлек башлыгы сайланган очракта, ул Жирлек башлыгының вәкаләтләрен башкарып бетерелмәгән нигездә башкара.

3. Жирлек башлыгы үз эшчәнлегендә федераль закон һәм әлеге Устав нигезендә жирлек халкының һәм Жирлек Советының роле һәм эше тикшерелгән.

4. Жирлек башлыгы елга бер тапкыр да ким дигәндә үз эшчәнлегенә нәтижеләре турында, шул исәптән Жирлек Советы тарафыннан куелган мәсьәләләрне хәл итү турында Жирлек советы алдында хисап тоты.

5. Жирлек башлыгы түбэндәгеләргә хокуклы түгел:

1) шәхсэн яисә ышанычлы затлар аша эшкуарлык эшчәнлеге белән шөгыльләнергә;

2) коммерция яисә коммерциягә карамаган оешма белән идарә итүдә катнашу, түбэндәге очрактардан тыш:

а) сәяси партия белән идарә итүдә, һөнәри берлек органы, шул исәптән жирле үзидарә органында, муниципаль берәмлекнең сайлау комиссиясе аппаратында төзелгән беренчел профсоюз оешмасының сайланулы органы тарафыннан түләүсез нигездә катнашу, башка ижтимагый оешма, торак, торак-төзелеш, гараж кооперативлары съездында (конференциясендә) яисә гомуми жыелышында, күчемсез мөлкәт милекчеләре ширкәтендә катнашу;

б) коммерциягә карамаган оешма идарәсендә (сәяси партия идарәсендә катнашудан тыш, һөнәри берлек органы, шул исәптән жирле үзидарә органында, муниципаль берәмлекнең сайлау комиссиясе аппаратында төзелгән беренчел профсоюз оешмасының сайланулы органы тарафыннан, Татарстан Республикасы законында билгеләнгән тәртиптә башкача ижтимагый оешма, торак, торак-төзелеш, гараж кооперативлары, күчемсез мөлкәт милекчеләре ширкәте съездында (конференциясендә) яисә гомуми жыелышында катнашу;

в) Татарстан Республикасы муниципаль берәмлекләре советында, муниципаль берәмлекләрнең башка берләшмәләрендә, шулай ук аларның идарә органнарында муниципаль берәмлек мәнфәгатләрән түләүсез нигездә тапшыру;

г) идарә органнарында һәм ревизия комиссиясендә муниципаль берәмлек мәнфәгатләрән түләүсез нигездә оештыруны, гамәлгә куючысы (катнашучы) муниципаль берәмлек булган оешманы гамәлгә куючы (акционер) тарафыннан оешманы гамәлгә куючының вәкаләтләрән муниципаль берәмлек исемненнән гамәлгә ашыру тәртибен йә муниципаль милектәге акцияләр (устав капиталындагы өлешләр) белән идарә итү тәртибен билгели торган муниципаль хокукый актлар нигезендә тапшыру;

д) федераль законнарда каралган башка очрактар;

3) укытучы, фәнни һәм башка ижәт эшчәнлегеннән тыш, башка түләүле эшчәнлек белән шөгыльләнергә. Бу очракта, әгәр Россия Федерациясенен халыкара килешүе яки Россия Федерациясе законнары белән башкасы каралмаган булса, укыту эшчәнлеге, фәнни һәм башка ижәди эшчәнлек чит дәүләт, халыкара һәм чит ил оешмалары, чит ил гражданны һәм гражданлыгы булмаган затлар акчалары хисабына финанслана алмый;

әгәр Россия Федерациясенен халыкара шартнамәсендә яисә Россия Федерациясе законнарында башкасы каралмаса, Россия Федерациясе территориясендә эш итүче коммерцияле булмаган хөкүмәткә карамаган чит ил оешмаларының һәм аларның структур бүлекчәләренең идарә органнары, попечительләр һәм күзәтүчеләр советлары, бүтән органнары составына керү;

6. Жирлек башлыгы «Коррупциягә каршы көрәш турында» 2008 елның 25 декабрдәге 273-ФЗ номерлы Федераль закон, «Дәүләт вазыйфаларын биләүче затлар һәм аларның керемнәренә башка затлар чыгымнарының туры килүен тикшереп торы турында» 2012 елның 3 декабрдәге 230-ФЗ номерлы Федераль закон, «Аерым категориядәге затларга Россия Федерациясе территориясеннән читтә урнашкан чит ил банкларында счетлар (кертемнәр) ачуны һәм счетлары (кертемнәре) булуны, акчалар һәм кыйммәтле эйберләр саклауны, финанс инструментларына ия булуны һәм (яисә) алардан файдалануны тыю турында» 2013 елның 7 маендагы 79-ФЗ номерлы Федераль закон белән билгеләнгән чикләүләргә, тыюларны, бурычларны үтәргә тиеш.

45 статья. Жирлек башлыгының вәкаләтләре

Жирлек башлыгы:

1) Башка муниципаль берәмлекләренң жирле үзидарә органнары, дәүләт хакимияте органнары, гражданныр һәм оешмалар белән мөнәсәбәтләрдә Жирлекнең ышаныч кәгазеннән башка эш итә;

2) Жирлек Советы эшен оештыра, Жирлек Советы утырышын чакыра һәм аларда рәислек итә, Жирлек Советының чираттан тыш утырышын таләп итәргә хокуклы;

3) әлеге Устав белән билгеләнгән тәртиптә Жирлек Советы кабул иткән норматив хокукый актларга кул куя һәм халыкка житкерә;

4) үз вәкаләтләре чикләрендә хокукый актлар чыгара;

5) Жирлек Советы эшендә жәмәгәтчелек фикерен ачуны һәм исәпкә алуны тәмин итү чараларын күрә;

6) гражданнырны кабул итүне, аларның мөрәжәгәтләрен, гаризаларын һәм шикаятләрен карауны оештыра;

7) Жирлек Советының утырышлар беркетмәләренә имза сала;

8) Жирлек Советы Аппараты эше белән житәкчелек итә;

9) Жирлек Советының контроль вәкаләтләрен гамәлгә ашыруны жайга сала;

10) үз вәкаләтләре чикләрендә Жирлек Советын тоту һәм аның эшчәнлеген тәмин итү өчен жирлек бюджетында каралган чыгымнар буенча акчалар бүлүче булып тора;

11) законнарга һәм әлеге Устав нигезендә гражданнырның турыдан-туры ихтыяр белдерүе юлы белән кабул ителгән карарны гамәлгә ашыру буенча Жирлек Советының хокукый актын кабул итүне оештыра;

12) жирлекләренң федераль башкарма хакимият органнарының территориаль органнары, башка федераль органнар, Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте

органнары, жирлек территориясендә гамәлдә булган Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары белән кирәкле хезмәттәшлеген тәмин итә;

13) Жирлек исеменнән икътисадый һәм социаль-мәдәни өлкәләрдә хезмәттәшлек турында дәүләт хакимияте органнары, башка муниципаль берәмлекләрнең жирле үзидарә органнары белән шартнамәләр һәм килешүләр, Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары белән үзара хезмәттәшлек турында шартнамәләр һәм килешүләр төзи;

14) жирле әһәмияттәге мәсьәләләргә һәм жирле үзидарә органнарына федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен хәл итү буенча жирле үзидарә органнары тарафыннан вәкаләтләр гамәлгә ашыруны тәмин итә;

15) жирлекнең башкарма комитеты эшчәнлегенә бердәм башлангыч принципларында житәкчелек итә һәм үз компетенциясенә керә торган вәкаләтләрнең башкарма комитеты тарафыннан үтәлүе өчен шәхси җаваплылык тота;

16) Жирлек советы, жирле үзидарәнең башка органнары һәм башка муниципаль берәмлекләр, дәүләт хакимияте органнары, гражданнар һәм оешмалар белән мөнәсәбәтләрдә Жирлекнең башкарма комитетын тәкъдим итә;

17) Жирлек Советы каравына Жирлек бюджеты проектларын һәм аның үтәлеше турындагы хисапларны тапшыра;

18) Жирлек Советы каравына Жирлекнең комплекслы социаль-икътисадый үсеш планнары һәм программалары проектларын һәм аларның үтәлеше турындагы хисапларны тапшыра;

19) Жәмәгать Советы раславына башкарма комитет структурасы проектын кертә, хезмәткәрләр санының иң чик структурасы һәм хезмәткә түләү фонды билгеләгән структура нигезендә Жирлек Башкарма комитетының штат расписаниесен раслый;

20) үз вазыйфасына билгеләп куя һәм муниципаль хезмәткәрләр һәм Жирлек Башкарма комитетының башка хезмәткәрләргә вазыйфасыннан азат итә, аларның эшчәнлеген тикшереп тора, кызыксындыру һәм дисциплинар җаваплылык чараларын күрә;

21) жирле үзидарә органнарына федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләренә башкарма комитеты тарафыннан гамәлгә ашырылуын тәмин итә, аларны үтәү өчен шәхси җаваплылык тота; тиешле законнар нигезендә һәм аларны үтәү йөзеннән тапшырылган дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруга бәйле мәсьәләләр буенча хокукый актлар чыгара;

22) Жирлек Башкарма комитеты компетенциясенә кертелгән жирле әһәмияттәге мәсьәләләр буенча хокукый актлар, шулай ук Поселение Башкарма комитеты эшен оештыру мәсьәләләргә буенча хокукый актлар чыгара;

23) Жирлек советына Жирлек Башкарма комитетының үз эшчәнлегә һәм Башкарма комитет эшчәнлегә турында хисап тапшыра;

24) Жирлек Башкарма комитеты эшчәнлегә турында халыкка даими мәгълүмат бирә, Жирлек Башкарма комитеты хезмәткәрләре тарафыннан гражданның кабул итүне оештыра, айга кимендә бер тапкыр гражданның шәхси кабул итүне гамәлгә ашыра, гражданның тәкъдимнән, гаризаларын һәм шикаятләрен карый, алар буенча карарлар кабул итә;

25) дәүләт һәм башка органнардагы жирлекнең мәнфәгатьләрен тәмин итү һәм яклау чараларын күрә, башкарма комитет исемнән Поселения судка гариза бирә, ышанычнамәләр тапшыра;

26) федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары белән Жирлекләр башлыгы карамагына кертелгән башка вәкаләтләрне, шулай ук элекке Устав тарафыннан кертелгән башка вәкаләтләрне жирлек башлыгы компетенциясенә күчерә.

27) «Россия Федерациясендә дәүләти-хосусый партнерлык, муниципаль-хосусый партнерлык турында һәм Россия Федерациясендә аерым закон актларына үзгәрешләр кертү хакында» 2015 елның 13 июлендәге 224-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә муниципаль берәмлек исемнән муниципаль-хосусый партнерлык өлкәсендә чыгыш ясый;

28) муниципаль-хосусый партнерлык проектына гамәлгә ашыру турында карар кабул итә;

29) «Россия Федерациясендә дәүләти-хосусый партнерлык, муниципаль-хосусый партнерлык турында һәм Россия Федерациясендә аерым закон актларына үзгәрешләр кертү хакында» 2015 елның 13 июлендәге 224-ФЗ номерлы Федераль законның 18 статьясындагы 2 өлеше нигезендә муниципаль-хосусый партнерлык өлкәсендә вәкаләтләрне гамәлгә ашыручы жирле үзидарә органын билгели.

46 статья. Жирлек Башлыгы урынбасары

1. Жирлек советы рәисе тәкъдиме буенча Жирлек Советы депутатлары арасынан жирлек башлыгы урынбасары сайлана.

2. Жирлек башлыгы урынбасары, әгәр жирлек советы тавыш бирүнең башка тәртибен билгеләмәсә, яшерен тавыш бирү юлы белән сайлана.

3. Жирлек Советы депутаты, әгәр аны сайлау өчен жирлек Советы депутатларының билгеләнгән санының яртысынан күбрәгә тавыш бирсә, Жирлек Башлыгының сайланган урынбасары булып санала.

4. Жирлек башлыгы урынбасары Жирлек Советы Регламентында билгеләнгән вазыйфаларны бүлү нигезендә вазыйфаларны үти, Жирлек башлыгының йөкләмәләрен үти, ә вакытлыча юкка чыккан (авыруга яисә отпускка бәйлә) очракта яисә үз бурычларын үтәмәгән йә вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату яисә суд карары буенча аңа карата куллану мөмкин булмаган очракта, сак астына алу яисә

вазыйфасыннан вакытлыча читләштерү рәвешендә процессуаль мәжбүр итү чараларын күрү чараларын күрү Суд карары буенча Поселение Башлыгы вазыйфаларын башкара.

5. Жирлек башлыгы урынбасары үз вәкаләтләрән, әлеге Уставның 43 статьясындагы 2 пункттында күрсәтелгән очрактан тыш, таркалмаган нигездә гамәлгә ашыра.

6. Жирлек башлыгының вәкаләтләрә шушы Уставның 40 статьясында каралган нигезләрдә вакытыннан алда туктатыла.

7. Жирлек Башлыгы урынбасары Жирлек Советы карары буенча яисә жирлек башлыгы инициативасы буенча кабул ителә торган Жирлек Советы карары буенча яисә депутатлар төркеме таләбе буенча поселок Советы депутатларының билгеләнгән саныннан кимендә өчтән бере күләмендә вазыйфадан шулай ук теләсә кайсы вакытта чакыртып алынырга мөмкин. Жирлек башлыгы урынбасарын чакыртып алу турындагы карар жирлек Советы депутатларының билгеләнгән саныннан күпчелек тавыш белән кабул ителә.

47 статья. Жирлек башлыгының вәкаләтләрә вакытыннан алда туктатылу

1. Жирлек башлыгының вәкаләтләрә түбәндәге очрактарда вакытыннан алда туктатыла:

1) үлем;

2) үз теләге белән отставкалар;

3) «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрәндәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 74.1 статьясы нигезендә отставкага китү;

4) «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрәндәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 74 статьясы нигезендә вазыйфасыннан ваз кичү;

5) суд тарафыннан хокуктан файдалануга сәләтсез яисә хокуктан файдалану сәләте чикләнгән дип танылса;

6) суд тарафыннан хәбәрсез югалган дип танылса яисә вафат дип игълан ителсә;

7) ана карата судның гаепләү карары законлы көченә керү;

8) Россия Федерациясеннән даими яшәү урынына чыгу;

9) Россия Федерациясе гражданлыгы йә чит ил гражданлыгы - Россия Федерациясе халыкара шартнамәсендә катнашучы чит ил гражданлыгы, аның нигезендә чит ил гражданы жирле үзидарә органнарына сайланган булырга хокукы,

чит дэүлэт граждандлығы яисэ Россия Федерациясе халыкара шартнамәсе нигезендә Россия Федерациясе гражданы йә чит ил гражданы территориясендә даими яшәү хокукын раслаучы бүтән документ яисэ чит ил гражданы, әгәр Россия Федерациясе халыкара шартнамәсендә башкача каралмаган булса, жирле үзидарә органнарына сайланган булырга хокуклы;

10) сайлаучылар тарафыннан чакыртып алу;

11) Поселение Башлығының вәкаләтләрен сәламәтлеге торышы буенча суд тәртибендә билгеләнгән ныклы сәләтсез гамәлгә ашырырга;

12) «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрәндәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 13 статьясы нигезендә гамәлгә ашырыла торган Халыкны, шулай ук Поселекне юкка чыгарган очракта, үзгәртеп кору;

13) Жирлек белән шәһәр округы берләшүенә бәйле рәвештә муниципаль берәмлек статусын югалту;

14) Жирлек яки шәһәр округы чикләре үзгәрү нәтижәсендә килеп чыккан сайлаучылар санын 25 проценттан арту;

15) гражданның турыдан-туры ихтыяр белдерү юлы белән кабул ителгән карарны гамәлгә ашыру өчен таләп ителә торган муниципаль хокукый актны бастырып чыгару срогы бозылганда;

16) «Коррупциягә каршы көрәш турында» 2008 елның 25 декабрәндәге 273-ФЗ номерлы Федераль закон, «Дэүлэт вазыйфаларын биләүче затлар һәм аларның керемнәренә башка затлар чыгымнарының туры килүен тикшереп тору турында» 2012 елның 3 декабрәндәге 230-ФЗ номерлы Федераль закон, «Аерым категориядәге затларга Россия Федерациясе территориясеннән читтә урнашкан чит ил банкларында счетлар (кертәмнәр) ачуны һәм счетлары (кертәмнәре) булуны, акчалар һәм кыйммәтле әйберләр саклауны, чит ил финанс инструментларына ия булуны һәм (яисә) алардан файдалануны тыю турында» 2013 елның 7 маендагы 79-ФЗ номерлы Федераль закон белән билгеләнгән чикләүләренә, тыюларны, бурычларны үтәмәү;

17) муниципаль берәмлек башлығы, жирле администрация тарафыннан муниципаль берәмлек жирле үзидарәсенә һәм аның ведомствосындагы оешмалар тарафыннан раса, милләт, тел һәм башка шартларга бәйле рәвештә кеше һәм гражданның хокуклары һәм ирекләре тигезлеге гарантияләрен массакүләм бозу, раса, милли, тел яисә дини билгеләр буенча хокукларны һәм дискриминацияне чикләү, әгәр бу милләтара һәм конфессияара татулыкны бозуга китерсә һәм милләтара (этникара) һәм конфессияара конфликтлар килеп чыгуга ярдәм итсә.

2. Жирлек башлығының вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылган очракта, әлеге статьяның 1 өлешендәге 1-11 пунктларында күрсәтелгән нигезләр буенча, яңа Жирлек башлығын сайлау жирлек Советының якындагы утырышында гамәлгә ашырыла.

3. Жирлек башлыгының вәкаләтләре Жирлек Советының вәкаләтләре чоры тәмамланганчы алты айдан да кимрәк вакыт кала туктатылса, Жирлек Советы карары буенча яңа Башлыкны сайлау үткәрелмәскә мөмкин.

V бүлек. ЖИРЛЕКНЕҢ БАШКАРМА КОМИТЕТЫ

48 статья. Жирлекнең башкарма комитеты - жирле үзидарәнен башкарма-күрсәтмә органы

1. Жирлекнең башкарма комитеты жирле үзидарәнен башкарма-күрсәтмә органы булып тора.

2. Жирлек Башкарма комитетының рәсми исеме - «Татарстан Республикасы Менделеевск муниципаль районының Камай авыл жирлеге башкарма комитеты».

3. Халыкның башкарма комитеты Жирлек советына хисап тотта һәм аның контролендә була.

4. Жирлекнең башкарма комитетының Жирлек гербы төшерелгән мөһер, үз исеме белән бланклары бар, шулай ук аңа тапшырылган гражданлык хәле актларын дәүләт теркәвенә алуға вәкаләтләрне гамәлгә ашыру өчен Россия Федерациясе гербы сурәтләнгән түгәрәк мөһер һәм бланклар ия.

5. Жирлек Башкарма комитеты эшчәнлеген тәмин итү чыгымнары Жирлек бюджетында Россия Федерациясе бюджетлары чыгымнары классификациясе нигезендә аерым юл белән карала.

49 статья. Жирлек Башкарма комитеты структурасы

1. Башкарма комитет структурасы Жирлек башлыгы тәкъдиме буенча Жирлек советы тарафыннан раслана.

2. Жирлек башлыгы, Башкарма комитет Секретаре жирлекнең башкарма комитеты структурасына керә, жирле администрациянең тармак (функциональ) һәм территориаль органнары керә ала.

3. Жирле әһәмияттәге мәсьәләләрне үз компетенциясенә кертелгән мәсьәләләрне хәл итү бурычларын килештерелгән Жирлек Башкарма комитеты эшчәнлегендә ярдәм күрсәтү өчен Жирлек башлыгы карары белән Жирлек башлыгы карары белән координация, эксперт һәм башка ижтимагый (консультатив) советлар төзелергә мөмкин. Күрсәтелгән советлар Жирлек Башкарма комитеты структурасына керми. Аларда эш ижтимагый башлангычларда тормышка ашырыла.

50 статья. Башкарма комитет вәкаләтләре

1. Жирлек башкарма комитеты:

1) планлаштыру, бюджет, финанс һәм исәпкә алу өлкәсендә:

- жирлекнең социаль-икътисадый үсеш стратегиясен эшләүне тәэмин итә һәм гамәлгә ашыра;

- жирлекнең социаль-икътисадый үсеш стратегиясенең бюджет үтәлешен тәэмин итә;

- Жирлек бюджетының үтәлеше, халыкның социаль-икътисадый үсеше стратегиясе турында хисап эзерли;

- Жирлекнең икътисады һәм социаль өлкәсе торышын чагылдыра торган статистик күрсәткечләрне жыюны оештыра һәм күрсәтелгән дәүләт хакимияте органнарына Россия Федерациясе Хөкүмәте билгеләгән тәртиптә тапшыру;

2) жирлек территориясендә муниципаль милеккә идарә, предприятиеләр, учреждениеләр һәм оешмалар белән үзара мөнәсәбәтләр өлкәсендә:

- Жирлек муниципаль милкендәге мөлкәт белән идарә итә, муниципаль милек объектларын төзү, сатып алу, алардан файдалану, кушу һәм арендау мәсьәләләрен хәл итә;

- Жирлек Советы карары белән билгеләнә торган очрақларда муниципаль мөлкәтне читләштерү турында тәкъдимнәрне, шул исәптән аны хосусыйлаштыру турында тәкъдимнәрне Совет тарафыннан килештерүгә (раслауга) кертә;

- Жирлекнең икътисадый һәм социаль үсешендә муниципаль милектәге предприятиеләр, оешмалар белән хезмәттәшлек турында шартнамәләр төзи; жирлек территориясендә халыкка хезмәт күрсәтү өлкәсендә төрле милек рәвешләрендәге предприятиеләр төзүгә ярдәм итә;

- Жирлек советы билгеләгән тәртип нигезендә муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр төзи, аларның эшчәнлегенең максатларын, шартларын һәм тәртибен билгели, аларның уставларын раслый, муниципаль казна учреждениеләрен финанслауны тәэмин итә, муниципаль учреждениеләрне һәм предприятиеләрне үзгәртеп оештыру һәм бетерү мәсьәләләрен хәл итә, контракт нигезендә билгели һәм аларның житәкчеләрен биләгән вазыйфасыннан азат итә;

- муниципаль заказны төзи һәм урнаштыра; муниципаль биремне бюджет һәм автоном муниципаль учреждениеләр тарафыннан үтәүне финанс белән тәэмин итә; Жирлекне төзекләндерү, халыкка коммуналь хезмәт күрсәтү, социаль инфраструктура объектларын төзү һәм ремонтлау, продукция житештерү, халыкның көнкүреш һәм социаль-мәдәни ихтыяжларын канәгатьләндерү өчен кирәкле хезмәт күрсәтү эшләрен башкаруга заказчы булып тора, жирлекнең үз матди һәм финанс чараларын кулланып, башка эшләрен башкаруга заказчы булып тора;

3) территорияль планлаштыру, жирдән һәм башка табигый ресурслардан файдалану, әйләнә-тирә табигать мохитен саклау өлкәсендә:

- халыкка экологик хэл турында хэбэр итэ, тиешле органнарға предприятиелэрнең, учреждениелэрнең, оешмаларның табигатьтән файдалану турындагы законнарны бозучы әйләнә-тирә мохиткә куркыныч тудыручы гамәлләре турында хэбэр итэ.

4) төзелеш, транспорт һәм элементә өлкәсендә:

- халыкны элементә хезмәтләре белән тәмин итү өчен шартлар тудыруны тәмин итэ;

- транспорт инфраструктурасын комплекслы үстерү программаларын һәм халыкның социаль инфраструктурасын комплекслы үстерү программаларын эшли һәм гамәлгә ашыра;

- Жирлек торак пунктлары чикләрендә жирле әһәмияттәге автомобиль юлларына карата юл эшчәнлеген гамәлгә ашыра.

5) авыл хужалыгын һәм эшқуарлыкны үстерү өлкәсендә:

- авыл хужалыгы житештерүен үстерү һәм авыл хужалыгы продукциясе, чимал һәм азык-төлек базарын киңәйтү, кече һәм урта эшқуарлыкны үстерү өчен шартлар тудыру өчен шартлар тудыра.

б) халыкка торак-коммуналь, көнкүреш, сәүдә һәм башка хезмәт күрсәтү өлкәсендә:

- халыкны жәмәгать туклануы, сәүдә һәм көнкүреш хезмәте күрсәтү хезмәтләре белән тәмин итү өчен шартлар тудыра; базарлар һәм ярминкәләр оештыра;

- мәдәният оешмаларының ялын оештыру һәм халыкны хезмәт күрсәтүләре белән тәмин итү өчен шартлар тудыра;

- жирлек территориясендә физик культураны, мәктәп спортын һәм массакуләм спортны үстерү өчен шартлар тәмин итә, жирлекнең рәсми физкультура-савыктыру һәм спорт чараларын үткәрүне оештыру

- ритуаль хезмәтләр күрсәтүне оештыра һәм күмү урыннарын карап тотуны тәмин итә;

- Жирлектә балалар һәм яшьләр белән эшләү чараларын оештыра һәм гамәлгә ашыра;

- энергияне сак тоту һәм энергетика нәтижәләлеген арттыру өлкәсендә муниципаль программаларны гамәлгә ашыра, муниципаль берәмлек чикләрендә муниципаль торак фонды тәшкил итә торган күпфатирлы йортларга энергетика тикшерүен уздыруны оештыра, энергияне сак тоту турындагы һәм энергетика нәтижәләлеген арттыру турындагы законнарда каралган башка чаралар оештыра һәм үткәрә;

- Жирлек чиклөрендө халыкны су белән тээмин итүне, су бирүне, халыкны ягулык белән тээмин итүне Россия Федерациясе законнарында билгеләнгән вәкаләтләр чиклөрендә оештыра.

7) төзекләндерү өлкәсендә:

- каты коммуналь калдыкларны туплау (шул исәптән аерым туплау) һәм транспортта ташу эшчәнлеген оештыруда катнаша;

- жирлек территориясен төзекләндерү кагыйдәләрен раслый, аларның үтәләшен тикшереп тора, жирлек территориясен күрсәтелгән кагыйдәләр нигезендә төзекләндерә;

- адресация объектларына адреслар бирә, адресларны үзгәртә, аннулировать итә, урам-юл челтәре элементларына (федераль әһәмияттәге автомобиль юлларыннан, региональ яисә муниципальара әһәмияттәге автомобиль юлларыннан, муниципаль районның жирле әһәмияттәге жирле әһәмияттәге юлларыннан тыш), жирлек чиклөрендә планлаштыру структурасы элементларына исемнәр бирә, мондый исемнәрне үзгәртә, юкка чыгара, мәгълүматны дәүләт адреслы реестрында урнаштыра;

8) гражданның хокукларын һәм ирекләрен саклау, законлылыкны тээмин итү, халыкны һәм территорияне гадәттән тыш хәлләрдән яклау өлкәсендә

- жирлек территориясендә законнарның, дәүләт хакимияте органнары һәм жирле үзидарә актларының үтәләшен, гражданның хокукларын һәм ирекләрен саклауны тээмин итә;

- дәүләт хакимияте органнарының һәм дәүләт вазыйфай затларының, предприятиеләрнең, учреждениеләрнең, оешмаларның жирле үзидарә хокукларын боза торган актларына билгеләнгән тәртиптә, шул исәптән судта яисә арбитраж судта шикаять бирә;

- жирлекнең торак пунктлары чиклөрендә беренчел янғын куркынычсызлыгы чараларын үткөрүне тээмин итә;

- үз вәкаләтләре чиклөрендә һәм билгеләнгән тәртиптә гадәттән тыш хәлләр барлыкка килү куркынычы яисә килеп чыгу куркынычы турында халыкка вакытында хәбәр итүне һәм халыкка мәгълүмат бирүне тээмин итә;

- муниципаль сайлауларны, жирле референдумны, чакыртып алу буенча тавыш бирүне эзерләүне һәм уздыруны оештыру һәм матди-техник тээмин итүне Жирлек чикләрен үзгәртү, Жирлекне үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирүне гамәлгә ашыра;

- жыелышлар, митинглар, урам йөрешләре, демонстрацияләр һәм пикетлар үткөрүгә, спорт, тамаша кылу һәм башка массакүләм жәмәгать чараларын оештыруга бәйле законнарда каралган чараларны гамәлгә ашыра;

- жәмәгать тәртибен саклауда катнашучы гражданның һәм аларның берләшмәләренә ярдәм итә, халык дружиналары эшчәнлеген өчен шартлар тудыра;

- Жирлек территориясендә яшәүче Россия Федерациясе халыкларының телләрен һәм мәдәниятен саклап калуга һәм үстерүгә, мигрантларның социаль һәм мәдәни адаптациясенә, милләтара (этникара) конфликтларны профилактикалауга юнәлдерелгән чараларны гамәлгә ашыру өчен шартлар тудыра;

- жирлек халкының күпләп ял итүе өчен шартлар тудыра Халыкның күпләп ял итү урыннарын төзекләндерүне оештыру, моңа гражданның гомуми файдаланудагы су объектларына һәм аларның яр буе полосаларына иреккә керүен тәмин итү дә керә;

- депутатларның сайлаучылар белән очрашуларын уздыру өчен махсус бирелгән урыннарны билгели, шулай ук депутатларның сайлаучылар белән очрашуларын уздыру өчен бирелә торган урыннарның исемлеген һәм аларны бирү тәртибен билгели.

9) мәдәният, спорт һәм балалар һәм яшьләр белән эшләр өлкәсендә:

- жирлек территориясендә урнашкан муниципаль музейларның эчтәлеген тәмин итә;

- балалар һәм яшьләр белән эшләр чараларын оештыра һәм гамәлгә ашыра;

-инвалидларның, сәламәтлеге мөмкинлекләре чикләнгән затларның физик культурасын һәм спортын, адаптив физик культураны һәм адаптив спортны үстерүгә ярдәм итә.

10) жирле үзидарә органнарына федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән тапшырылган аерым дөүләт вәкаләтләрен башкару өлкәсендә;

- жирлекнең жирле үзидарә органнарына федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә тапшырылган аерым дөүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыра;

- дөүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыру өчен тапшырылган матди һәм финанс чараларының исәбен алып бара һәм алардан тиешенчә файдалануны тәмин итә;

- тиешле федераль законнарда һәм Татарстан Республикасы законнарында билгеләнгән тәртиптә тапшырылган дөүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыру турында хисаплар тапшыра;

- жирлекнең жирле үзидарә органнары карамагындагы матди ресурслардан һәм финанс чараларынан аларга тапшырылган аерым дөүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыру өчен өстәмә файдалануны жирлек Советы карарлары нигезендә тәмин итә;

11) башка вәкаләтләр:

- Жирлек башлыгының эшчәнлеген оештыру, хокукый, мөгълүмати, матди-техник һәм башка төрләр тәмин итүне гамәлгә ашыра;

- жирлекнең архив фондларын булдыруны тәмин итә;

- Жирлекнең жирле әһәмияттәге мәсьәләләрен хәл итү максатларында әлеге Уставның 5 статьясындагы 1 өлешенә 8 - 10, 17 һәм 20 бүлекләрендә каралган эшләрне (шул исәптән кизү торукларны) Халык жирлеге өчен социаль әһәмиятле эшләрне (шул исәптән дежурстволарны) ирекле нигездә башкаруга гражданнырны жәлеп итү турында карар кабул итә һәм аларны үткәрүне оештыра;

- Жирлекнең жирле әһәмияттәге мәсьәләләре буенча башка вәкаләтләрне, законнарда, әлеге Устав тарафыннан кертелгән вәкаләтләрдән тыш, Жирлек Советы яисә жирле үзидарәнәң башка органнырны компетенциясенә жирлек Советы карарлары белән гамәлгә ашыра.

2. Башкарма комитет Жирлекнең жирле әһәмияттәге мәсьәләләренә кертелмәгән мәсьәләләрне хәл итү буенча түбәндәге вәкаләтләрне гамәлгә ашыра:

1) жирлек музейларын төзи;

2) жирлектә нотариус булмаган очракта, законнарда каралган нотариаль гамәлләр кыла;

3) опека һәм попечительлек эшчәнлеген гамәлгә ашыруда катнаша;

4) жирлек территориясендә жирле милли-мәдәни автономияләренә хоукларын гамәлгә ашыруга бәйле эшчәнлекне гамәлгә ашыру өчен шартлар тудыра;

5) Россия Федерациясе халыкларының милли-мәдәни үсешенә һәм жирлек территориясендә миллиәтара мөнәсәбәтләр өлкәсендәге чараларны гамәлгә ашыруга ярдәм итә;

6) жирлек территориясендә урнашкан муниципаль предприятиеләрне һәм учреждениеләрне мобилизация эзәрләү чараларын оештыруда һәм гамәлгә ашыруда катнаша;

7) муниципаль янғын сағын төзи;

8) туризмны үстерү өчен шартлар тудыра;

9) кеше хоукларын тәмин итүгә жәмәгәт контролен гамәлгә ашыручы һәм мәжбүри тоту урыннарындагы затларга булышлык күрсәтүче ижтимагы күзәтү комиссияләренә ярдәм күрсәтә;

10) инвалидларның ижтимагы берләшмәләренә, шулай ук инвалидларның гомумроссия ижтимагы берләшмәләре тарафыннан оештырылган оешмаларга 1995 елның 24 ноябрәндәге «Россия Федерациясендә инвалидларны социаль яклау турында» N 181-ФЗ Федераль законы нигезендә ярдәм күрсәтә;

11) торак законнары нигезендә социаль файдаланудагы торак фондының торак урыннарына наем шартнамәләре буенча муниципаль торак фондының торак урыннарын гражданнырға бирә;

12) жирлек территориясендә яшәүче хужалардан башка хайваннар белән эш итү эшчәнлеген гамәлгә ашыра;

13) “Россия Федерациясендә хокук бозуларны профилактикалау системасы нигезләре турында” Федераль законда каралган хокук бозуларны профилактикалау өлкәсендә чараларны гамәлгә ашыра;

14) “Кулланучылар хокукларын яклау турында” 1992 елның 7 февралендәге 2300-І номерлы Россия Федерациясе Законында каралган кулланучылар хокукларын яклау чараларын гамәлгә ашыра;

15) участок уполномоченные вазыйфасын биләүче хезмәткәргә һәм аның гаилә әгъзаларына әлегә вазыйфаны хезмәткәр биләгән вакытка торак урыны бирә;

16) алкоголь, наркотик яисә башка токсик исереклек халәтендәге затларга ярдәм күрсәтү чараларын гамәлгә ашыра.

3. Муниципаль контроль өлкәсендәге поселок Башкарма комитеты вәкаләтләренә түбәндәгеләр керә:

Муниципаль контроль өлкәсендәге жирле башкарма комитеты органнары вәкаләтләренә керә:

1) муниципаль контрольне гамәлгә ашырганда муниципаль контроль өлкәсендә бердәм дәүләт сәясәтен гамәлгә ашыруда катнашу;

2) Жирлек территориясендә муниципаль контрольне оештыру һәм гамәлгә ашыру;

3) «Россия Федерациясендә дәүләт контроле (күзәтчелеге) һәм муниципаль контроль турында» 2020 елның 31 июлендәге 248-ФЗ номерлы Федераль закон, башка федераль законнар нигезендә башка вәкаләтләр.

Муниципаль контрольнең тиешле төрләрен гамәлгә ашыруны жирле әһәмияттәге мәсьәләләр буенча жирле үзидарә органнары вәкаләтләренә кертү жирле әһәмияттәге мәсьәләләрнең билгеләнгән исемлеге чикләрендә гамәлгә ашырыла.

Муниципаль контроль төрләрен оештыру һәм гамәлгә ашыру “Россия Федерациясендә дәүләт контроле (күзәтчелеге) һәм муниципаль контроль турында” 2020 елның 31 июлендәге 248-ФЗ номерлы Федераль закон белән жайга салына.

VI бүлек. БАШКА ЖИРЛЕ ҮЗИДАРӘ ОРГАННАРЫ

ЖИРЛЕ ҮЗИДАРӘ ОРГАННАРЫНЫҢ ҮЗАРА ХЕЗМӘТТӘШЛЕГЕ

51 статья. Жирлекнең ревизия комиссиясе

1. Жирлекнең референдум комиссиясе даими эшләүче, жирле үзидарәнең даими эшләүче коллегияль органы булып тора.

2. Жирлекнең ревизия комиссиясе рәистән һәм ике әгъзадан тора.

Жирлекнең Ревизия комиссиясе рәисе вазифасы муниципаль вазифа булып тора.

Жирлек территориясендә урнашкан жирле үзидарәне оештыруның һәм аның эшчәнлегенең гомуми принциплары турында» 2011 елның 7 февралендәге 6-ФЗ номерлы, «Россия Федерациясе субъектларының һәм муниципаль берәмлекләренң контроль-хисап органнарын оештыруның һәм аларның эшчәнлегенең гомуми принциплары турында» 2011 елның 7 февралендәге 6-ФЗ номерлы, «Россия Федерациясендә жирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы, Россия Федерациясенң башка федераль законнары һәм башка норматив хокукый актлары, Жирлек Советы тарафыннан расланган Жирлекнең Ревизион комиссиясе турындагы нигезләмә белән билгеләнә.

Федераль законнарда билгеләнгән очракларда һәм тәртиптә Жирлекнең ревизия комиссиясен оештыру һәм аның эшчәнлеген хокукый жайга салу шулай ук Татарстан Республикасы законнары белән гамәлгә ашырыла.

52 статья. Жирлек Советының, Жирлек башлыгының, Жирлек башкарма комитетының һәм жирле үзидарәнең башка органнарының үзара хезмәттәшлеге нигезләре

1. Әлеге Уставта билгеләнгән вәкаләтләрне бүлү нигезендә Жирлек Советы, Жирлек башлыгы һәм Жирлекнең башкарма комитеты үз вәкаләтләрен мөстәкыйль башкара.

2. Жирлек Советы һәм Жирлек башкарма комитеты Жирлекнең икътисадый һәм социаль үсеше процесслары белән нәтижәле идарә итү максатларында һәм аның халкы мәнфәгатьләрендә законнарда, әлеге Устав билгеләгән рәвешләрдә үзара хезмәттәшлек итәргә тиеш.

3. Жирлек советы һәм Жирлек башкарма комитеты кабул ителгән норматив хокукый актларны имзаланган көннән алып жиде көн эчендә бер-берсенә юллыйлар.

4. Жирлекнең Башкарма комитеты житәкчесе Жирлек Советына, Жирлек советы хокукый актларын кабул итү, бетерү, үзгәртү турындагы тәкъдим белән мөрәжәгать итәргә хокуклы, шулай ук аларга суд тәртибендә шикаять бирергә хокуклы.

5. Жирле үзидарәнең башка органнарының үзара эшчәнлеге тәртибе Жирлек советы тарафыннан билгеләнә ала.

53 статья. Жирле үзидарә органнары арасында бәхәсләрне хәл итү

Жирле үзидарэ органнары арасында аларның вәкаләтләрен гамәлгә ашыру мәсьәләләре буенча белешмә килештерү процедуралары уздыру юлы белән йә суд тәртибендә хәл ителә.

VII бүлек. ЖИРЛЕ ҮЗИДАРЭ ОРГАННАРЫНЫҢ ГРАЖДАНЛЫК ХОКУКЫЙ ҺӘМ ФИНАНС НИГЕЗЛӘРЕ

ГРАЖДАНЛЫК ХОКУКЫЙ ҺӘМ ФИНАНС НИГЕЗЛӘРЕ

54 статья. Юридик зат хокуклары булган Жирле үзидарэ органнары

1. Федераль закон һәм әлеге Устав нигезендә юридик зат хокуклары жирлек советына һәм жирлекнең башкарма комитетына бирелә.

2. Жирлек башкарма комитеты структурасына ярашлы рәвештә, жирлек Советы карары буенча жирлек башкарма комитетының аерым органнарына юридик зат хокуклары бирелергә мөмкин.

55 статья. Жирле үзидарэ органнары Юридик затлар буларак

1. Жирлек исемнән мөлкәти һәм башка хокуклар һәм бурычлар алырга һәм гамәлгә ашырырга, Жирлек башлыгы судта ышанычнамәсез чыгыш ясарга мөмкин .

2. Юридик зат хокуклары бирелгән Жирлекнең жирле үзидарэ органнары идарә итү функцияләрен гамәлгә ашыру өчен төзелә торган муниципаль казна учреждениеләре булып тора һәм федераль законнарда билгеләнгән тәртиптә юридик затлар буларак дәүләт теркәве узарга тиеш.

56 статья. Жирлекнең жирле үзидарэ органнары эшчәнлеген финанс белән тәэмин итү

Жирле үзидарэ органнары эшчәнлеген финанс белән тәэмин итү Жирлекнең фәкать үз керемнәре исәбеннән генә гамәлгә ашырыла.

VIII бүлек. ЖИРЛЕК БАШЛЫГЫНА ҺӘМ ЖИРЛЕКНЕҢ БАШКА ВАЗЫЙФАИ ЗАТЛАРЫНА БИРЕЛӘ ТОРГАН СОЦИАЛЬ ҺӘМ БАШКА ГАРАНТИЯЛӘР

57 статья. ЖИРЛЕК БАШЛЫГЫНА ҺӘМ ЖИРЛЕКНЕҢ БАШКА ВАЗЫЙФАИ ЗАТЛАРЫНА БИРЕЛӘ ТОРГАН СОЦИАЛЬ ҺӘМ БАШКА ГАРАНТИЯЛӘР

Жирлек башлыгының һәм жирлекнең башка вазыйфай затларының социаль һәм башка гарантияләре «Татарстан Республикасында муниципаль берәмлек вәкилләкле органы депутатының, жирле үзидарәнең сайланулы вазыйфай затының вәкаләтләрен гамәлгә ашыру гарантияләре турында» 2009 елның 12 февралендәге 15-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы һәм Жирлек Советы карарлары нигезендә билгеләнә.

58 статья. Жирлек Советы депутаты, башка вазыйфай затлар эшчәнлегенә социаль һәм башка гарантияләре

1. Жирлек Советы һәм аның органнары утырышларында катнашу, Совет йөкләмәләрен үтәү чорында азат ителмәгән нигездә эшләүче Жирлек Советы депутатына Жирлекнең һәм аның органнарының язмаларында катнашу вакытына акчалата компенсация һәм гамәлдәге законнарда каралган башка түләүләр түләнә.

2. Үзләштерелмәгән нигездә үз вәкаләтләрен гамәлгә ашыручы Жирлек башлыгы урынбасарына, әлегә Уставта каралган очракларда Жирлек башлыгы вазыйфаларын үтәгәндә, Жирлек Башлыгының айлык акчалата хезмәт хақының 90%ы күләмендә бүләкләү түләнә.

3. Жирлекнең Ревизия комиссиясе һәм жирлекнең сайлау комиссиясе әгъзаларына әлегә органнар эшендә катнашкан вакытта законнар, жирлек Советы карарлары нигезендә акчалата компенсация түләнә.

59 статья. Жирлек башлыгының, Жирлек Советы депутатларының кагылгысызлык гарантияләре

1. Жирлек Советы депутатларының, шул исәптән Жирлек башлыгының, аларны жинаять яисә административ жаваплылыкка жәлеп иткәндә, тоткарлаганда, кулга алганда, тентүгә, сорау алганда, аларга карата башка жинаять-процессуаль һәм административ-процессуаль гамәлләр кылу хокукларын гарантияләү, шулай ук алар биләгән торак һәм (яисә) хезмәт урыны, аларның багажы, шәхси һәм хезмәт транспорт чаралары, алар тарафыннан документлары булган элемент чараларын исәпкә алганда оператив-эзләү чараларын үткәргәндә федераль законнар белән билгеләнә.

2. Жирлек Советы депутаты федераль закон нигезендә тавыш биргәндә белдерелгән фикер, позиция һәм аның статусына туры килә торган башка гамәлләр, шул исәптән аның вәкаләтләре срогы узгач, әйтелгән фикерләре, позициясе өчен жинаять яисә административ жаваплылыкка тартыла алмый. Әлегә нигезләмә жирлек Советы депутаты тарафыннан халык алдында кимсетүләр, яла ягу яисә федераль законда каралган башка хокук бозуларга жибәрелгән очракларга кагылмый.

1. Муниципаль вазыйфаны биләүче зат федераль законнарда, Россия Федерациясе субъектлары законнарында, муниципаль норматив хокукый актларда каралган тәртиптә түбәндәге очрақларда ышанычны югалтуга бәйле рәвештә эштән азат ителергә (вазыйфасыннан азат ителергә) тиеш:

1) яқлар тарафыннан мәнфәгатьләр конфликтын булдырмау һәм (яисә) жайга салу чараларын затның күрмәве;

2) үз керемнәре, мөлкәте һәм мөлкәти характердагы йөкләмәләре турында, шулай ук хатынының (иренен) һәм балигъ булмаган балаларының керемнәре, мөлкәте һәм мөлкәти характердагы йөкләмәләре хакында белешмәләрне тапшырмау йә, әгәр федераль законнарда башкасы билгеләнмәгән булса, белә торып дәрәс булмаган яисә тулы булмаган белешмәләр тапшыру;

3) затның, федераль законда билгеләнгән очрақлардан тыш, коммерция оешмасының идарә органы эшчәнлегендә түләүле нигездә катнашуы;

4) эшқуарлык эшчәнлеген башқару;

5) затның Россия Федерациясенә халықара шартнамәсендә яисә Россия Федерациясе законнарында башкасы каралмаган булса, идарә органнары, попечительләр яисә күзәтү советлары, чит ил коммерциячел булмаган хөкүмәтнеке булмаган оешмаларының һәм Россия Федерациясе территориясендә аларның структур бүлекчәләренә башка органнары составына керүе.

2. Үзенә буйсынган затның мәнфәгатьләр конфликтна китерә торган яисә китерергә мөмкин булган шәхси кызыксынуы барлыкка килү турында билгеле булган муниципаль вазыйфаны биләүче зат ышанычын югалтуга бәйле рәвештә эштән чыгарылырга (вазыйфасыннан азат ителергә) тиеш, муниципаль вазыйфаны биләүче зат муниципаль вазыйфаны үтәмәгән очрақта, яқлар конфликтын булдырмау һәм (яисә) жайга салу буенча чаралар.

3. Коррупциячел хокук бозу қылган өчен ышанычны югалтуга бәйле рәвештә муниципаль вазыйфаны биләүче затка карата куллану турындагы белешмәләр, “Коррупциягә каршы тору турында” 2008 елның 25 декабрәдәге 273-ФЗ номерлы Федераль законның 15 статьясында каралган ышанычны югалтуга бәйле рәвештә эштән азат ителгән (вазыйфасыннан азат ителгән) затлар реестрына кертелә.

64 статья. Физик һәм юридик затлар каршында жирле үзидарә органнарының һәм вазыйфаи затларның жаваплылығы

Жирле үзидарә органнарының һәм вазыйфаи затларының жаваплылығы физик һәм юридик затлар алдындагы жирлекләр федераль законнарда билгеләнгән тәртиптә башлана.

Х бүлек МУНИЦИПАЛЬ ХОКУКЫЙ АКТЛАР

65 статья. Жирлек муниципаль хокукый актлары системасы

1. Жирлек муниципаль хокукый актлары системасына түбөндөгелер керэ:

1) Жирлек уставы, жирле референдумда (гражданнар жыенында) кабул ителгән хокукый актлар;

2) Жирлек Советының норматив һәм башка хокукый актлары;

3) әлеге Уставта каралган Жирлек башлыгының, Жирлек Башкарма комитетының, жирле үзидарәнең башка органнарының һәм вазыйфаи затларының хокукый актлары.

2. Жирлекләр уставы һәм жирле референдумда кабул ителгән хокукый актлар рәвешендә рәсмиләштерелгән карарлар муниципаль норматив хокукый актлар системасында иң югары юридик көч актлары булып тора, турыдан-туры гамәлдә була һәм жирлекнең бөтен территориясендә кулланыла.

Башка муниципаль норматив хокукый актлар әлеге Уставка һәм жирле референдумда кабул ителгән хокукый актларга каршы килмәскә тиеш.

3. Жирле үзидарәнең органнары һәм вазыйфаи затлары кабул иткән муниципаль хокукый актлар жирлекнең бөтен территориясендә һичшиксез үтәлергә тиеш.

4. Муниципаль хокукый актлар юкка чыгарылырга яисә аларның гамәлдә булуы тиешле муниципаль хокукый актны кабул иткән (чыгарган) жирле үзидарә органнары яисә жирле үзидарәнең вазыйфаи затлары тарафыннан, мондый органнар яисә тиешле вазыйфалар бетерелгән очракта йә күрсәтелгән органнарның яисә вазыйфаи затларның - жирле үзидарә органнары яисә жирле үзидарәнең вазыйфаи затларының вәкаләтләре исемлеге үзгәргән очракта, муниципаль хокукый актны гамәлдән чыгару яисә туктатып тору вакытына тиешле муниципаль хокукый актны кабул итү (бастырып чыгару) кертелгән, шулай ук суд тарафыннан; ә жирле үзидарә органнары тарафыннан федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруны жайга сала торган өлешендә - Россия Федерациясе дәүләт хакимиятенә вәкаләтле органы (Татарстан Республикасы дәүләт хакимиятенә вәкаләтле органы) тарафыннан (Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органы) үзгәртелергә мөмкин.

66 статья. Гражданнарның турыдан-туры ихтыяр белдерү юлы белән кабул ителгән карарлар

1. Жирлектә яшәүчеләрнең жирле эһәмияттәге мәсьәләләрен турыдан-туры карары жирле референдумда белдерелгән гражданнарның турыдан-туры ихтыяр белдерүе юлы белән гамәлгә ашырыла.

2. Әгәр жирлектә яшәүчеләрне турыдан-туры ихтыяр белдерү юлы белән кабул ителгән карарны гамәлгә ашыру өчен өстәмә рәвештә муниципаль норматив

хокукый акт кабул итү (бастырып чыгару) таләп ителсә, компетенциясенә күрсәтелгән актны кабул итү (бастырып чыгару) кергән көннән алып 15 көн эчендә тиешле муниципаль норматив хокукый актны әзерләү һәм (яисә) кабул итү вакытын билгеләргә тиеш. Күрсәтелгән срок өч айдан арта алмый.

3. Гражданнарның турыдан-туры ихтыяр белдерү юлы белән кабул ителгән карарны гамәлгә ашыру өчен кирәкле муниципаль норматив хокукый актны бастырып чыгару срогын бозу Жирлек Советының вәкаләтләрен чакыртып алу яисә вакытыннан алда туктату өчен нигез була.

67 статья. Жирле үзидарә органнары һәм вазыйфай затлары тарафыннан кабул ителә торган муниципаль хокукый актларның төрләре

1. Жирле үзидарә органнары һәм вазыйфай затлары үзләренә йөкләнгән вәкаләтләренә үтәү йөзеннән түбәндәге муниципаль хокукый актлар чыгара:

1) Жирлек советы - Жирлек Советы карарлары;

Жирлек башлыгы - Жирлек башлыгының карары һәм күрсәтмәләре.

2. Жирле үзидарәнең башка вазыйфай затлары Жирлекләр әлеге Уставта, аларның статусын билгеләүче башка муниципаль норматив хокукый актларда билгеләнгән үз вәкаләтләре чикләрендә күрсәтмәләр һәм боерыклар чыгара.

68 статья. Муниципаль хокукый актларны әзерләү

1. Муниципаль хокукый актлар проектлары Жирлек башлыгы, жирлек Советы депутатлары, территориаль ижтимагый үзидарә органнары, гражданнарның инициатив төркемнәре, шулай ук аны алып бару мәсьәләләре буенча жирлекнең ревизия комиссиясе тарафыннан кертеләргә мөмкин.

2. Район прокуроры, үз вәкаләтләрен гамәлгә ашыру барышында гамәлдәге норматив хокукый актларны камилләштерү кирәклеген билгеләгәндә, Менделеевск муниципаль районы жирлегендә Тойгуза авыл жирлегенең жирле үзидарә органнарына муниципаль норматив хокукый актлар проектларын, шулай ук муниципаль норматив хокукый актларны үзгәртү, өстәү, гамәлдән чыгару яисә кабул итү турындагы тәкъдимнәренә кертәргә хокуклы.

3. Муниципаль хокукый актлар проектларын кертү тәртибе, аларга теркәлә торган документларның исемлеге һәм формасы тиешенчә Жирлек Советы Регламенты, Жирлек башлыгы тарафыннан билгеләнә.

69 статья. Жирлек Советының хокукый актлары

1. Үз компетенциясенә федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары, Устав тарафыннан кертелгән мәсьәләләр буенча Поселение Советы Жирлек территориясендә башкару өчен мәжбүри булган кагыйдәләргә билгели торган карарлар, Жирлек башлыгын отставкага чыгару турында карар, шулай ук Жирлек Советы эшчәнлеген оештыру мәсьәләләргә һәм аның компетенциясенә федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары, әлегә Устав тарафыннан кертелгән башка мәсьәләләр буенча карарлар кабул итә.

2. Жирлек территориясендә үтәү өчен мәжбүри булган кагыйдәләргә билгели торган Жирлек Советы карарлары, әгәр федераль законнарда башкасы билгеләнмәгән булса, жирлек Советы депутатларының билгеләнгән саныннан күпчелек тавыш белән кабул ителә.

3. Жирлек салымнарын һәм җыямнарын билгеләүне, үзгәртүне һәм юкка чыгаруны, жирлек бюджеты акчаларыннан чыгымнарын гамәлгә ашыруны күздә тоткан Жирлек Советы карарлары жирлекнең башкарма комитеты житәкчесе инициативасы буенча яисә аның бәяләмәсе булганда гына жирлек Советы каравына кертелгән мөмкин. Күрсәтелгән йомгаклау Жирлек Башкарма комитетына карар проекты тәкъдим ителгән көннән алып утыз көн эчендә Жирлек советына тапшырыла.

4. Жирлек Советы карарларына Жирлек башлыгы тарафыннан алар кабул ителгән көннән алып өч көн эчендә имза салына һәм әлегә Устав билгеләгән тәртиптә халыкка житкерелә.

70 статья. Жирлек башлыгының хокукый актлары

Жирлек башлыгы кануннарда, әлегә Уставта, Жирлек Советы карарларында билгеләнгән вәкаләтләргә чикләрендә Жирлек Советы эшчәнлеген оештыру мәсьәләләргә буенча, шулай ук аның вәкаләтләренә «Россия Федерациясендә жирлек үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» Федераль закон һәм башка федераль законнар нигезендә Жирлек Уставы тарафыннан кертелгән башка мәсьәләләр буенча хокукый актлар чыгара.

Жирлек башлыгы федераль законнарда, Татарстан Республикасы законнарында, әлегә Уставта, жирлек Советының норматив хокукый актларында билгеләнгән үз вәкаләтләргә чикләрендә жирлек эһәмияттәге мәсьәләләр буенча һәм жирлек үзидарә органнарына федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруга бәйле мәсьәләләр буенча башкарма комитетның карарларын, шулай ук Жирлек Башкарма комитетының эшен оештыру мәсьәләләргә буенча күрсәтмәсен чыгара.

71 статья. Муниципаль норматив хокукый актларны бастырып чыгару (халыкка житкерү) һәм аларның үз көченә керү тәртибе

1. Жирлек Советы карарлары, әгәр аларның карары белән башкасы билгеләнмәгән булса, Жирлек Башлыгы имза салган көннән соң 10 көн узгач үз көченә керә.

Салымнар һәм жыемнар турында жирлек Советының норматив хокукый актлары Россия Федерациясе Салым кодексы нигезендә үз көченә керә.

Жирлек Уставын кабул итү яисә әлеге Уставка үзгәрешләр кертү турында карар федераль законда, әлеге Уставта билгеләнгән тәртиптә үз көченә керә.

2. Жирлек башлыгының, жирле үзидарәнең башка вазыйфай затларының хокукый актлары, әгәр актлар үзләре тарафыннан башкасы билгеләнмәгән булса, аларны имзалаган көннән үз көченә керә.

3. Муниципаль берәмлек гамәлгә куйган оешмаларның хокукый статусын билгели торган кеше һәм гражданның хокукларына, ирекләренә һәм бурычларына кагыла торган муниципаль норматив хокукый актлар, шулай ук жирле үзидарә органнары арасында төзелә торган килешүләр торак пунктлар территориясендә махсус мәгълүмат стендларында рәсми басылып чыкканнан (халыкка житкерелгәннән) соң яисә Менделеевск муниципаль районының рәсми сайтында веб-адрес буенча «Интернет» мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендә урнаштыру юлы белән үз көченә керә: <http://mendelevsk.tatarstan.ru>.

4. Һәр муниципаль хокукый актта аның реквизитлары: исеме, аңа имза салу датасы (Жирлек Советы тарафыннан кабул ителгән хокукый актлар өчен - шулай ук аны Жирлек Советы кабул иткән дата), теркәү номеры, хокукый актны имзалаган вазыйфай зат исеме, матбугат булырга тиеш.

5. Жирлекнең бюджет турындагы карары, аның үтәлеше турындагы хисап, жирле салымнар һәм жыемнар билгеләү турындагы карар, Жирлек Советы Регламенты, Жирлек Советы кабул иткән башка норматив хокукый актлар аларны имзалаган көннән алып жиде көн эчендә рәсми рәвештә басылып чыгарга (халыкка житкерелергә) тиеш, моңа федераль закон белән таратылуы чикләнгән белешмәләр булган муниципаль норматив хокукый актлар яисә аларның аерым нигезләмәләре керми.

6. Муниципаль сайлауларны, жирле референдумны, чакыртып алу буенча тавыш бирүне билгеләү турында, Жирлек Советы депутатын үзгәртү, үзгәртеп кору, Жирлек башлыгын һәм аның урынбасарын сайлау мәсьәләләре буенча норматив булмаган хокукый актлар кануннар нигезендә мәжбүри рәвештә рәсми бастырып чыгарылырга (халыкка игълан ителергә) тиеш.

7. Законнар яисә әлеге Устав нигезендә рәсми бастырып чыгару (халыкка житкерү) мәжбүри булмаган норматив булмаган муниципаль хокукый актлар аларны чыгарган органнар яисә жирле үзидарәнең вазыйфай затлары карары буенча бастырып чыгарылырга (халыкка житкерелергә) мөмкин.

8. Басып чыгарганда (халыкка житкергәндә) муниципаль хокукый акт реквизиитлары күрсәтелә.

9. Муниципаль хокукый актларны рәсми бастырып чыгару (халыкка житкерү) түбәндәге юллар белән гамәлгә ашырыла:

Жирле үзидарә органнары тарафыннан гамәлгә куелган басма массакуләм мәгълүмат чараларында йә Жирлек территориясендә таратыла торган башка басма массакуләм мәгълүмат чараларында хокукый акт текстын бастырып чыгару. Хокукый акт текстын башка басма массакуләм мәгълүмат чараларында бастырып чыгарганда әлеге бастырып чыгаруның рәсми булуы хакында тамга булырга тиеш;

Жирлек халкына хокукый акт текстын үзәкләштерелгән тәртиптә тарату (тарату);

Жирлек торак пунктлары территориясендә хокукый акт текстын махсус мәгълүмат стендларында урнаштыру. Күрсәтелгән стендлар һәм аларның урнашу урыннары саны Жирлек Советы тарафыннан раслана һәм Жирлектә яшәүчеләрнең муниципаль хокукый акты тексты белән каршылыксыз танышу мөмкинлеген тәэмин итәргә тиеш;

хокукый акт текстын яисә хокукый акт проектын Татарстан Республикасының рәсми хокукый мәгълүмат порталында урнаштыру <http://pravo.tatarstan.ru>.

10. Муниципаль хокукый актны бастырып чыгарганда (халыкка житкергәндә) массакуләм мәгълүмат чарасы чыгу датасы йә актны тарату (тарату) башлану датасына яисә аны мәгълүмати стендта урнаштыру датасына туры килергә тиешле тиешле акт игълан итү датасы турында белешмәләр күрсәтелергә тиеш.

11. Жирле үзидарә органнарының, муниципаль предприятиеләрнең һәм учреждениеләрнең хокукый статусын билгели торган кеше һәм граждан хокукларына, ирекләренә һәм бурычларына кагыла торган муниципаль норматив хокукый актлар Татарстан Республикасы муниципаль норматив хокукый актлары регистрына законнарда билгеләнгән срокларда кертү өчен Татарстан Республикасы Юстиция министрлығына күчерелә.

ХІ бүлек ЖИРЛЕКНЕҢ ИКЪТИСАДЫЙ НИГЕЗЛӘРЕ

72 статья. ЖИРЛЕКНЕҢ ИКЪТИСАДЫЙ НИГЕЗЛӘРЕ

Жирлекнең икътисадый нигезен муниципаль милектәге Жирлек мөлкәте, Жирлек бюджеты акчалары, шулай ук Жирлекнең мөлкәти хокуклары тәшкит итә.

73 статья. Жирлекнең муниципаль мөлкәте

1. Жирлек милкендә булырга мөмкин:

1) «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрэндәге 131-ФЗ номерлы Федераль закон белән билгеләнгән жирле әһәмияттәге мәсьәләләргә хәл итү өчен билгеләнгән мөлкәт;

2) жирле үзидарә органнарына тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыру өчен билгеләнгән мөлкәт, федераль законнарда һәм Татарстан Республикасы законнарында билгеләнгән очракларда, шулай ук «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрэндәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 15 статьясындагы 4 өлешендә каралган тәртиптә аларга тапшырылган жирле үзидарә органнарының аерым вәкаләтләрен гамәлгә ашыру өчен билгеләнгән мөлкәт;

3) муниципаль берәмлекнең вәкилләклә органнарының норматив хокукый актлары нигезендә жирле үзидарә органнары һәм жирле үзидарәнең вазыйфаи затлары, муниципаль хезмәткәрләр, муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр хезмәткәрләргә эшчәнлеген тәмин итү өчен билгеләнгән мөлкәт;

4) жирле үзидарә органнарына федераль законнар белән бирелгән һәм жирле әһәмияттәге мәсьәләләргә кертелмәгән мәсьәләләргә хәл итү өчен кирәкле мөлкәт;

5) «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрэндәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 14 статьясындагы 3 һәм 4 өлешләре, 16 статьясындагы 3 өлеш, шулай ук «Россия Федерациясендә жирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрэндәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 17 статьясындагы 1 һәм 1.1 өлешләре нигезендә жирле әһәмияттәге мәсьәләләргә хәл итү вәкаләтләрен гамәлгә ашыру өчен билгеләнгән мөлкәт.

2. Жирлектә әлегә Уставның 1 өлеш таләпләренә туры килми торган мөлкәткә милек хокукы барлыкка килгән очракта, күрсәтелгән мөлкәт мөлкәтне яңадан үзгәртәргә (мөлкәтнең максатчан билгеләнешен үзгәртәргә) яисә читләштереләргә тиеш. Мондый мөлкәтне читләштерү тәртибе һәм сроклары федераль закон белән билгеләнә.

74 статья. Жирлек муниципаль мөлкәтен биләү, аннан файдалану һәм аның белән эш итү

1. Жирле үзидарә органнары поселок исемненән Россия Федерациясе Конституциясе, федераль законнар һәм алар нигезендә кабул ителә торган жирле үзидарә органнарының норматив хокукый актлары нигезендә муниципаль мөлкәткә мөстәкыйль ия булалар, файдаланалар һәм алар белән эш итәләр.

2. Жирле үзидарә органнары муниципаль мөлкәтне физик һәм юридик затларга, Россия Федерациясе дәүләт хакимияте органнарына, Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнарына һәм башка муниципаль

берәмлекләрнең жирле үзидарә органнарына вакытлыча яисә даими файдалануга тапшырырга, федераль законнар нигезендә башка килешүләр кылырга хокуклы.

3. Жирле үзидарә органнары Россия Федерациясе Хөкүмәте вәкаләт биргән башкарма хакимият федераль органы билгеләгән тәртиптә муниципаль мөлкәт реестрларын алып баралар.

75 статья. Муниципаль предприятиеләр, учреждениеләр һәм хужалык жәмгыятьләре

1. Жирлек муниципаль предприятиеләрне һәм учреждениеләрне төзәргә, үзгәртеп корырга һәм бетерергә, хужалык жәмгыятьләре төзүдә, шул исәптән жирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү буенча вәкаләтләрне гамәлгә ашыру өчен кирәкле муниципаль ара оешмалар төзүдә катнашырга мөмкин. Муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләргә карата гамәлгә куючының функцияләрен һәм вәкаләтләрен вәкаләтле жирле үзидарә органнары гамәлгә ашыра.

2. Гамәлгә куючының функцияләрен һәм вәкаләтләрен гамәлгә ашыручы жирле үзидарә органнары муниципаль предприятиеләрнең һәм учреждениеләрнең максатларын, шартларын һәм эшчәнлек тәртибен билгели, аларның уставларын раслый, үз вазыйфасына билгеләп куя һәм әлеге предприятиеләрнең һәм учреждениеләрнең житәкчеләрен вазыйфаларыннан азат итә, аларның эшчәнлегенә турында әлеге Уставта каралган тәртиптә хисаплар тыңлый

3. Жирле үзидарә органнары Жирлек исеменнән субсидияләр муниципаль казна учреждениеләре йөкләмәләре буенча жаваплы булалар һәм аларны үтәүне федераль законда билгеләнгән очракларда һәм тәртиптә тәмин итәләр.

76 статья. Жирлекнең муниципаль милкен хосусыйлаштыру тәртибе һәм шартлары

1. Муниципаль мөлкәтне хосусыйлаштыру тәртибе һәм шартлары Поселение Советы карарлары белән федераль законнар нигезендә билгеләнә.

2. Муниципаль мөлкәттән файдаланудан һәм хосусыйлаштырудан керемнәр Жирлек бюджетына керә.

77 статья. Жирле үзидарә органнарының муниципаль милектәге предприятиеләргә, учреждениеләргә һәм оешмаларга карата мөнәсәбәтләре

Жирле үзидарә органнарының муниципаль милектәге предприятиеләр, учреждениеләр, оешмалар белән, шулай ук физик затлар белән мөнәсәбәтләре кануннарда башкасы билгеләнмәгән булса, шартнамә нигезендә төзелә.

ХII бүлек ЖИРЛЕКНЕҢ ФИНАНС НИГЕЗЛӘРЕ

78 статья. Жирлек бюджеты

1. Жирлекнең үз бюджеты бар.

2. Жирлек бюджеты Жирлек Советының муниципаль норматив хокукый акты рәвешендә эшләнә һәм раслана.

3. Жирлек бюджетында жирлекнең жирле әһәмияттәге мәсьәләләрен хәл итү буенча жирле үзидарә органнары вәкаләтләрен гамәлгә ашыруга жибәрелә торган керемнәр һәм жирле үзидарә органнары тарафыннан гамәлгә ашыруны тәэмин итү өчен бирелгән аерым дәүләт вәкаләтләре жирлекләре, аларга федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән тапшырылган, шулай ук күрсәтелгән керемнәр һәм субвенцияләр исәбеннән гамәлгә ашырыла торган керемнәр аерым-аерым карала.

4. Жирлекнең жирле үзидарә органнары федераль законнарда һәм алар нигезендә кабул ителә торган Россия Федерациясенә башка норматив хокукый актларында билгеләнгән тәртиптә федераль дәүләт хакимияте органнарына һәм (яисә) Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнарына Жирлек бюджеты үтәләше турындагы хисапларны тапшыра.

79 статья. Жирлектә бюджет процессы

1. Жирлек бюджетын төзү, раслау, үтәү һәм аның үтәләшен тикшереп тору жирлекнең жирле үзидарә органнары тарафыннан мөстәкыйль гамәлгә ашырыла. Жирлек бюджетын формалаштыру, раслау һәм үтәү тәртибе Россия Федерациясе Бюджет кодексы, федераль законнар һәм алар нигезендә кабул ителгән Татарстан Республикасы Бюджет кодексы һәм Татарстан Республикасы законнары белән билгеләнә.

2. Жирлекнең бюджетын раслау турында Жирлек Советы карары, аның үтәләше турында еллык хисап, жирле үзидарә органнары муниципаль хезмәткәрләренә, муниципаль учреждениеләр хезмәткәрләренә бюджет үтәләше барышы турында квартал саен белешмәләр, аларны акчалата тотуга факттагы чыгымнарны күрсәтеп, рәсми басылып чыгарга (халыкка житкерелергә) тиеш.

3. Жирлек бюджеты проекты өч елга - чираттагы финанс елына һәм план чорына төзелә һәм раслана.

4. Чираттагы финанс елына һәм план чорына Жирлек бюджеты проекты Жирлекнең чыгым йөкләмәләрен финанс белән тәэмин итү максатларында халыкның социаль-иқтисадый үсеш фаразы нигезендә төзелә.

5. Чираттагы финанс елына һәм план чорына Жирлек бюджеты проекты Россия Федерациясе Бюджет кодексы һәм аның таләпләрен үтәп кабул ителгән Татарстан Республикасы Бюджет кодексы һәм әлеге Устав нигезендә Жирлек Башкарма комитеты билгеләгән тәртиптә һәм срокларда төзелә.

6. Чираттагы финанс елына һәм план чорына жирлек бюджеты проектының түзү түбәндәгеләргә нигезләнә:

- Россия Федерациясендә бюджет сәясәтен (бюджет сәясәтенә таләпләр) билгели торган Россия Федерациясе Федераль Собраниясенә Россия Федерациясе Президенты юллаган нигезләмәләре;

- бюджет сәясәтенң төп юнәлешләре һәм салым сәясәтенң төп юнәлешләре;

- социаль-иқтисады үсеш фаразы;

- озак сроклы чорга бюджет фаразы (бюджет фаразы проекты, бюджет фаразы проекты);

- муниципаль программаларда (муниципаль программалар проектларында, күрсәтелгән программалар проектларында).

7. Жирлек бюджеты турындагы карарда Россия Федерациясе Бюджет кодексының 31.07.1998 елның 145-ФЗ номерлы нигезләмәләре нигезендә кабул ителгән муниципаль хокукый актларда билгеләнмәгән очракта, шәһәр, авыл жирлекләре бюджетлары арасында керемнәрне бүлү нормативлары булырга тиеш.

8. Жирлек бюджеты турындагы карар белән түбәндәгеләр билгеләнә:

1) Россия Федерациясе Бюджет кодексының 160.1 статьясында каралган очракларда бюджет керемнәренң баш администраторлары исемлегә;

2) Россия Федерациясе Бюджет кодексының 160.2 статьясында каралган очракларда бюджет кытлыгын финанслау чыганақларының баш администраторлары исемлегә;

3) чыгым төрләренң бүлекләре, бүлекчәләре, максатчан статьялары, төркемнәре (төркемнәре һәм төркемчәләре) яки бүлекләре, бүлекчәләре, максатчан статьялары (муниципаль программалар һәм эшчәнлекнең программа булмаган юнәлешләре), чыгым төрләренң төркемнәре (төркемнәре һәм төркемчәләре) һәм (яки) максатчан статьялары (муниципаль программалар һәм эшчәнлекнең программалы булмаган юнәлешләре), төркемнәре (төркемнәре һәм төркемчәләре) буенча бюджет ассигнованиеләрен бүлү) Чираттагы финанс елына (Чираттагы финанс елына һәм план чорына) бюджет чыгымнарын классификацияләү чыгымнары төрләре, шулай ук РФ Бюджет кодексы, ТР Бюджет кодексы, жирлек Советының муниципаль хокукый акты белән билгеләнгән очракларда бюджет чыгымнарын классификацияләү бүлекләре һәм бүлекчәләре буенча;

4) чираттагы финанс елына (чираттагы финанс елына һәм план чорына) бюджет чыгымнарының ведомство структурасы, бюджеттан тыш дәүләт фондлары бюджетларыннан тыш;

5) гавами норматив йөкләмәләрне үтәүгә жибәрелә торган бюджет ассигнованиеләренә гомуми күләме;

6) чираттагы финанс елында (чираттагы финанс елында һәм план чорында) Россия Федерациясе бюджет системасының башка бюджетларына бирелә торган бюджетара трансфертлар күләме;

7) чираттагы финанс елына һәм план чорының беренче елына бюджет расланган (расланган) чыгымнарның гомуми күләме бюджет чыгымнарының гомуми күләменә кимендә 2,5 проценты күләмендә (максатчан билгеләнеше булган Россия Федерациясе бюджет системасының башка бюджетларыннан бюджетара трансфертлар исәбеннән каралган бюджет чыгымнарын исәпкә алмыйча), план чорының икенче елына бюджет чыгымнарының гомуми күләменә кимендә 5 проценты күләмендә (максатчан билгеләнеше булган Россия Федерациясе бюджет системасының башка бюджетларыннан бюджетара трансфертлар исәбеннән каралган бюджет чыгымнарын исәпкә алмыйча);

8) чираттагы финанс елына бюджет кытлыгын финанслау чыганакалары (чираттагы финанс елы һәм план чоры);

9) муниципаль эчке бурычның югары чиге һәм (яисә) муниципаль тышкы бурычның югары чиге, чираттагы финанс елыннан (чираттагы финанс елы һәм план чорының елдан-ел), шул исәптән муниципаль гарантияләр буенча бурычның югары чиге күрсәтеләп, киләсе елның 1 гыйнварына торышы буенча;

10) Россия Федерациясе Бюджет кодексы, Татарстан Республикасы Бюджет кодексы, Жирлек Советы карары белән билгеләнгән жирле бюджетның башка күрсәткечләре.

9. Чираттагы финанс елына һәм план чорына Жирлек бюджеты турында карар проекты расланган бюджетның план чоры параметрларын үзгәртү һәм бюджет проектының икенче елының параметрларын өстәү юлы белән раслана.

Чираттагы финанс елына һәм план чорына Жирлек бюджеты турында карар проекты расланган план чоры бюджеты күрсәткечләрен төгәлләштерә һәм төзелә торган бюджетның планлаштырылган чорының икенче елы күрсәткечләрен раслый.

10. Чираттагы финанс елына һәм план чорына Жирлек бюджеты турында карар проекты белән бер үк вакытта Жирлек Советына түбәндәгеләр тапшырыла:

1) жирлекнең бюджет һәм салым сәясәтенә төп юнәлешләре;

2) агымдагы финанс елның узган чорында тиешле территориянең социаль-икътисадый үсешенә яқынча йомгаклары һәм агымдагы финанс елы өчен тиешле территориянең социаль-икътисадый үсешенә көтелгән нәтижеләре;

3) тиешле территориянең социаль-икътисадый үсеш фаразы;

4) тиешле территориянең берләштерелгән бюджетының чираттагы финанс елына һәм план чорына төп характеристикаларын фаразлау (керемнәрнең гомуми күләме, чыгымнарның гомуми күләме, бюджет дефициты (профициты));

5) бюджет проектына аңлатма язуы;

6) бюджетара трансфертларны бүлү методикалары (методикалар проектлары) һәм исәпләре;

7) муниципаль эчке бурычның югары чиге яисә муниципаль тышкы бурычның югары чиге, елның 1 гыйнварына чираттагы финанс елыннан һәм план чорының елдан-ел артуыннан килүче (чираттагы финанс елы) торышы буенча;

8) агымдагы финанс елына бюджетның көтелгән үтөлешен бәяләү;

9) күрсәтелгән бюджет сметаларына карата жирлек советы, суд системасы органнары, тышкы муниципаль финанс контроле органнары тарафыннан тәкъдим ителгән әлеге органнарның бюджет сметалары проектлары, күрсәтелгән бюджет сметаларына карата финанс органы белән каршылыктар барлыкка килгән очракта, күрсәтелә;

10) Россия Федерациясе бюджет системасы бюджетлары керемнәре чыганакалары реестрлары;

11) башка документлар һәм материаллар.

11. Чираттагы финанс елына һәм план чорына жирлек бюджеты проектын төзү Россия Федерациясе Бюджет кодексы, Татарстан Республикасы Бюджет кодексы һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә кабул ителә торган федераль законнар нигезендә муниципаль районның башкарма комитеты тарафыннан гамәлгә ашырыла.

12. Муниципаль районның башкарма комитеты утырыш Советы каравына чираттагы финанс елына һәм план чорына күчәргечнең бюджеты турында карар проекты агымдагы елның 15 ноябрәннән дә соңга калмыйча кертә.

13. Жирлек Советының муниципаль норматив хокукый акты белән билгеләнгән Поселения бюджеты турындагы карар проекты карау һәм раслау тәртибе бюджет турындагы карарның чираттагы финанс елның 1 гыйнварыннан үз көченә керүен, шулай ук күрсәтелгән карар белән Россия Федерациясе Бюджет кодексының 184.1 статьясы нигезендә күрсәткечләрне һәм характеристикаларны раслауны күздә тотарга тиеш.

14. Жирлек бюджеты турындагы карар 1 гыйнвардан үз көченә керә һәм, әгәр Россия Федерациясе Бюджет кодексында һәм (яисә) Жирлек бюджеты турындагы карар белән башкасы каралмаган булса, финанс елның 31 декабрәнә кадәр гамәлдә була.

Жирлек бюджеты турындагы карар билгеләнгән тәртиптә имзаланганнан соң ун көннән дә соңга калмыйча рәсми рәвештә басылып чыгарга тиеш.

15. Жирле үзидарә органнары Жирлекләр Жирлекләрнең бюджетының баланслылыгын һәм бюджет хокук мөнәсәбәтләрен жайга салу, бюджет процессын гамәлгә ашыру, муниципаль бурыч дефициты, күләме һәм структурасы, Жирлекнең

бюджет йөкләмәләрен үтәү буенча Татарстан Республикасы законнарының һәм федераль законнарның үтәлешен тәмин итә.

16. Жирлек бюджеты керемнәре Россия Федерациясенә бюджет законнары, салымнар һәм жыемнар турындагы законнар һәм башка мәжбүри түләүләр турындагы законнар нигезендә төзелә.

17. Жирлек бюджеты чыгымнары Россия Федерациясә Бюджет кодексында каралган рәвешләрдә гамәлгә ашырыла.

18. Дәүләт хакимиятенәң федераль органнары, Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары вәкаләтләрен финанслауга билгеләнү, федераль законнарда һәм Татарстан Республикасы законнарында билгеләнгән очраклардан тыш, рөхсәт ителми.

19. Муниципаль милек объектларына бюджет инвестицияләре Россия Федерациясә Бюджет кодексы нигезендә гамәлгә ашырыла.

80 статья. Муниципаль ихтыяжларны тәмин итү өчен сатып алулар

1. Муниципаль ихтыяжларны тәмин итү өчен товарлар, эшләр, хезмәтләр сатып алулар дәүләт һәм муниципаль ихтыяжларны тәмин итү өчен товарлар, эшләр, хезмәтләр сатып алулар өлкәсендә контракт системасы турындагы Россия Федерациясә законнары нигезендә гамәлгә ашырыла.

2. Муниципаль ихтыяжларны тәмин итү өчен товарлар, эшләр, хезмәт күрсәтүләр сатып алу жирле бюджет акчалары исәбеннән гамәлгә ашырыла.

81 статья. Гражданнарның үзара салым акчалары

1. Гражданнарның үзара салым акчалары дигәндә гражданнарның жирле әһәмияттәге конкрет мәсьәләләрне хәл итү өчен гамәлгә ашырыла торган бер тапкыр түләүләре аңлашыла. Гражданнарның үзара салымы тәртибендә түләүләр күләме жирлек составына керүче Поселения (торақ пункт (яисә аның территориясенә бер өләше) халкы өчен бертигез күләмдә билгеләнә, моңа саны жирлек составына керүче жирлек халкының гомуми санының (торақ пункт) 30 процентыннан артыграк була алмаган һәм алар өчен түләү күләме киметелергә мөмкин булган аерым категория гражданнардан тыш.

2. Әлеге статьяның 1 пунктында күрсәтелгән гражданнарның бер тапкыр бирелә торган түләүләрен кертү һәм алардан файдалану мәсьәләләре жирле референдумда хәл ителә, ә 2003 елның 06 октябрәндәге 131-ФЗ номерлы “Россия Федерациясендә жирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында” Федераль законның 25.1 статьясындагы 1 өләшенәң 4.1, 4.3 пунктында каралган очракларда гражданнар жыенында хәл ителә.

82 статья. Инициатив проектларны гамәлгә ашыруны финанс ягыннан һәм башкача тәмин итү

1. «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 06 октябрдәгә 131-ФЗ номерлы Федераль законның 26.1 статьясында каралган инициативалы проектларны гамәлгә ашыруны финанс белән тәмин итү чыганагы булып, жирлекнең тиешле чыгым йөкләмәләрен финанс белән тәмин итү максатларында Татарстан Республикасы бюджетыннан инициатив түләүләр һәм (яисә) бюджетара трансфертлар күләмнәрен исәпкә алып, инициатив проектларны гамәлгә ашыруга жирле бюджет турында карар белән каралган бюджет ассигнованиеләре тора.

2. Инициатив түләүләр дигәндә, конкрет инициативалы проектларны гамәлгә ашыру максатларында Россия Федерациясе законнары нигезендә ирекле нигездә түләнгән торган һәм Россия Федерациясе Бюджет кодексы нигезендә жирле бюджетка күчәргән торган гражданның, индивидуаль эшкүарларның һәм төзелгән юридик затларның акчалары аңлашыла.

3. Инициатив проект гамәлгә ашырылмаган очракта, инициатив түләүләр аларны жирле бюджетка күчәргән затларга (шул исәптән оешмаларга) кайтарылырга тиеш. Инициатив проектны гамәлгә ашыру йомгаклары буенча инициатив проектны гамәлгә ашыру максатларында файдаланылмаган инициатив түләүләрнең калган өлеше барлыкка килгән очракта, күрсәтелгән түләүләр аларны жирле бюджетка күчәргән затларга (шул исәптән оешмаларга) кайтарылырга тиеш.

Жирле бюджетка күчәргән затларга (шул исәптән оешмаларга) кире кайтарылырга тиешле инициатив түләүләр суммаларын исәпләү һәм кире кайтару тәртибе жирлек Советы тарафыннан билгеләнә.

4. Инициатив проектларны гамәлгә ашыру шулай ук кызыксынган затларның ихтыяры мөлкәти һәм (яисә) хезмәт катнашулары рәвешендә дә тәмин ителергә мөмкин.

83 статья. Авыл жирлеге муниципаль алынмалары (муниципаль бурыч)

1. Жирлек бюджеты кытлыгын финанслау һәм бурыч йөкләмәләрен каплау максатларында жирлек федераль законнарда билгеләнгән тәртиптә муниципаль эчке алынмаларны гамәлгә ашырырга хокуклы.

2. Жирлек исеменнән муниципаль алынмаларны гамәлгә ашыру хокукы Россия Федерациясе Бюджет кодексы нигезендә Жирлекнең башкарма комитетына карый.

3. Агымдагы финанс елы башына Жирлек бюджетының калган средстволары агымдагы финанс елында Жирлек бюджеты турындагы карар белән Жирлек

бюджеты кытлыгын финанслауның күрсәтелгән чыганагы буларак каралган чаралар күләменнән артыграк күләмдә касса өзеклекләрен каплауга җибәрелергә мөмкин.

84 статья. Җирлекнең җирле бюджетын үтәү

1. Җирлекнең җирле бюджетын үтәү Россия Федерациясе Бюджет кодексы нигезендә гамәлгә ашырыла.

2. Җирлек бюджеты кассаның бердәмлеге һәм чыгымнарның ведомство буйсынуындагы бердәмлеге нигезендә башкарыла.

3. Җирлек бюджеты үтәлешенә касса хезмәте күрсәтү, бюджет акчаларын алучыларның шәхси счетларын ачу һәм алып бару Россия Федерациясе һәм Татарстан Республикасы законнарында билгеләнгән тәртиптә гамәлгә ашырыла.

4. Җирлек бюджетын үтәү Җирлек халкының җыелма бюджет язмасы һәм җирлекнең касса планы нигезендә оештырыла.

85 статья. Бюджет хисабы. Җирлек бюджетының үтәлеше турында еллык хисап

1. Җирлекнең бюджет хисабы - еллык.

2. Җирлекнең бюджет хисабы тиешле бюджет акчалары баш администраторларының җыелма бюджет хисабы нигезендә муниципаль районның башкарма комитеты тарафыннан төзелә.

3. Җирлек җирлегенәң бюджет үтәлеше турында еллык хисап Җирлек Советы карары белән расланьрга тиеш.

4. Җирлек советына тапшырылган вакытка кадәр Җирлек бюджеты үтәлеше турында еллык хисап бюджет акчаларының баш администраторларының бюджет хисапларын тышкы тикшерүне үз эченә алган һәм Җирлек бюджеты үтәлеше турында еллык хисапка бәяләмә эзерләргә тиеш.

Җирлек бюджетының үтәлеше турында еллык хисапны тышкы тикшерү, Россия Федерациясе Бюджет кодексы һәм Татарстан Республикасы Бюджет кодексы таләпләрен үтәгән килеш, Җирлек җирлегенәң яисә Җирлек советы тарафыннан билгеләнгән тәртиптә Ревизион комиссиясе тарафыннан гамәлгә ашырыла.

5. Муниципаль районның башкарма комитеты аңа бәяләмә эзерләү өчен җирлекнең бюджеты үтәлеше турында быелның 1 апреленнән дә соңга калмыйча

хисап тапшыра. Жирлек бюджеты үтөлеше турында еллык хисапка бәяләмә эзерләү Бюджет акчалары баш администраторларының еллык бюджет хисабының еллык бюджет тикшерүе күрсәткечләре нигезендә 1 айдан артмаган срокта уздырыла.

6. Жирлек бюджетының үтөлеше турында еллык хисапка Бәяләмә жирлек Советының ревизия комиссиясе тарафыннан бер үк вакытта муниципаль район башкарма комитетына юллама белән тапшырыла.

7. Жирле бюджетның үтөлеше турында еллык хисап Жирлек советына агымдагы елның 1 маеннан да соңга калмыйча тапшырыла. Бюджет үтөлеше турындагы еллык хисап белән бер үк вакытта аңа бюджет һәм бюджет хисабы үтөлешенә анализ булган аңлатма, муниципаль биремне үтәү турындагы белешмәләр һәм (яисә) бюджет ассигнованиеләрен файдалануның башка нәтижеләре турындагы белешмәләр, бюджет үтөлеше турындагы карар проекты, тиешле бюджетның үтөлеше турындагы башка бюджет хисабы һәм тиешле консолидацияләнган бюджетның үтөлеше турында бюджет хисабы, Россия Федерациясенә бюджет законнарында каралган башка документлар тапшырыла.

8. Жирлек советы Жирлек бюджетының үтөлеше турында еллык хисапны карау нәтижеләре буенча Жирлек бюджетының үтөлеше турында еллык хисапны раслау яисә кире кагу турында карар кабул итә.

Жирлек бюджетының үтөлеше турында еллык хисап Советы тарафыннан кире кагылган очракта, ул күрсәткечләрен дәрәс түгел яисә тулы чагылдыру фактларын бетерү һәм 1 айдан артмаган срокта кабат тапшыру өчен кайта.

9. Жирлек бюджетының үтөлеше турындагы карар белән, бюджет керемнәренә, чыгымнарының һәм кытлыгының гомуми күләмен күрсәтеп, хисап финанс елы өчен бюджет үтөлеше турында хисап раслана.

Хисап финанс елында бюджет үтөлеше турындагы карарга аерым кушымталар белән түбәндәге күрсәткечләр раслана:

- бюджетлар керемнәре классификациясе кодлары буенча бюджет керемнәре;
- тиешле бюджет чыгымнарының ведомство структурасы буенча бюджет чыгымнары;
- бюджетлар чыгымнары классификациясенә бүлекләре һәм бүлекчәләре буенча бюджет чыгымнары;
- бюджетлар кытлыкларын финанслау чыганакалары классификациясе кодлары буенча бюджет кытлыгын финанслау чыганакалары;

Бюджет үтөлеше турындагы карар белән шулай ук бюджет үтөлеше турындагы карар өчен билгеләнгән башка күрсәткечләр дә раслана.

86 статья. Муниципаль финанс контроле

Жирлек Советы финанс контроленең түбәндәге рәвешләрен гамәлгә ашыра: бюджет турында карарлар проектлары буенча фикер алышу һәм раслау барышында алдан контроль; агымдагы контроль - Поселение Советы утырышларында бюджет үтәлешенең аерым мәсьәләләрен карау барышында; аннан соң бюджетның үтәлеше турындагы хисапны карау һәм раслау барышында контроль, шулай ук Россия Федерациясе Бюджет кодексы нигезендә контрольнең башка рәвешләрен тикшереп тора.

Жирлек советы финанс контролен Россия Федерациясе Бюджет кодексы нигезләмәләре нигезендә гамәлгә ашыра.

ХІІІ БҮЛЕК. ТОРАК ПУНКТ УСТАВЫН КАБУЛ ИТҮ ӘЛЕГЕ УСТАВКА ҮЗГӘРЕШЛӘР ҺӘМ ӨСТӘМӘЛӘР КЕРТҮ

87 статья. Жирлек Уставы проектының эзерләү, әлеге Уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү тәртібе

1. Жирлек уставы проекты, әлеге Уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында Жирлек Советы карары проекты Жирлек Советы депутатларының, Жирлек Советы житәкчесенең, Башкарма комитет житәкчесенең, Менделеевск муниципаль районы прокурорының, территориаль ижтимагый үзидарә органнарының, гражданның инициатив төркемнәренең советына кертелергә мөмкин.

2. Жирлек Уставы проекты, әлеге Уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында карар проектының эзерләү өчен Жирлек Советы карары белән махсус комиссия төзелергә мөмкин. Күрсәтелгән комиссия эшендә катнашу өчен Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары белгечләре, экспертлар чакырылырга мөмкин.

3. Жирлек Уставы проекты, Жирлек Уставы Уставына үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында муниципаль хокукый акт проекты, күрсәтелгән муниципаль хокукый акт проекты, күрсәтелгән муниципаль хокукый акт проекты буенча тәкъдимнәренә исәпкә алу тәртібен бер үк вакытта бастырып чыгару (халыкка житкерү) белән рәсми бастырып чыгарылырга (халыкка житкерелергә) тиеш. Жирлек уставына үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында муниципаль хокукый акт проекты буенча тәкъдимнәренә исәпкә алу тәртібен, шулай ук Жирлек

Уставына Россия Федерациясе Конституциясе, федераль законнар, конституция (Устав) яисә Татарстан Республикасы законнары нигезләмәләрен элге норматив хокукый актларга туры китерү максатларында үтәү рәвешендә үзгәрешләр кертелгән очракта, гражданның аны тикшерүдә катнашу тәртибен рәсми бастырып чыгару (халыкка житкерү) таләп ителми.

4. Жирлек Уставы проекты буенча, элге Уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында Жирлек Советы карары буенча Жирлек Советы утырышында аларны карау алдыннан элге Устав нигезендә гавами тыңлаулар уздырыла, моңа Жирлек Уставына элге норматив хокукый актларга туры китерү максатларында Россия Федерациясе Конституциясе, федераль законнар, Татарстан Республикасы Конституциясе нигезләмәләрен төгәл торгызу рәвешендә үзгәрешләр кертелү очраклары керми.

5. Жирлек Уставына үзгәрешләр һәм өстәмәләр муниципаль хокукый акт белән кертелә, ул түбәндәгеләрне рәсмиләштерергә мөмкин:

1) Жирлек Башлыгы кул куйган Жирлек Советы карары;

2) Жирлек Советы кабул иткән һәм Жирлек Башлыгы тарафыннан имзаланган аерым норматив хокукый акт. Бу очракта элге хокукый актта аны кабул итү турында Жирлек Советы карарының реквизи́тлары күрсәтелә. Күчеш нигезләмәләренә һәм (яисә) жирлек Уставына кертелә торган үзгәрешләрнең һәм өстәмәләренә үз көченә керүе турындагы нормаларны Советның мондый карарына кертү рөхсәт ителми.

88 статья. Жирлек Уставын кабул итү, элге Уставка үзгәрешләр кертү тәртибе

1. Жирлек Уставы проекты, элге Уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында карар проекты карау Жирлек Советы Регламенты нигезендә кимендә ике укуда гамәлгә ашырыла.

2. Жирлек проекты, элге Уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында карар проекты кабул ителгәннән соң элге проект Жирлек Советы депутатларына, төзәтмәләр кертү өчен хокук ижат инициативасы хокукына ия башка субъектларга жиберелә.

3. Жирлек уставы, Уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында Жирлек Советы карары күпчелек тарафыннан Жирлек Советы депутатларының билгеләнгән саныннан өчтән ике өлешкә кабул ителә.

89 статья. Жирлек Уставының үз көченә керү тәртибе, элге Уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында карарлар

1. Элге Уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында Жирлек Советы карары, аларны кабул иткәннән соң, Жирлек башлыгы тарафыннан федераль

законда билгелэнгән тәртиптә дәүләт теркәве өчен муниципаль берәмлекләр уставларын теркәү өлкәсендә вәкаләтле федераль башкарма хакимият органының территориаль органына жиберелә.

2. Әлеге Уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында Жирлек Советы карары, алар дәүләт теркәве узганнан соң рәсми басылып чыгарга (халыкка житкерелергә) тиеш һәм аларны рәсми бастырып чыгарганнан (халыкка житкергәннән) соң үз көченә керә.

3. Жирлек уставы, әлеге Уставка үзгәрешләр кертү турында Жирлек Советы карары аларны дәүләт теркәвенә алганнан соң рәсми басылып чыгарга (халыкка житкерелергә) тиеш һәм аларны рәсми бастырып чыгарганнан (халыкка житкергәннән) соң үз көченә керә. Жирлек башлыгы муниципаль берәмлекләр уставларын теркәү өлкәсендә вәкаләтле федераль башкарма хакимият органының территориаль органынан "Муниципаль берәмлекләр уставларын дәүләт теркәве турында" 2005 елның 21 июлендәге 97-ФЗ номерлы Федераль законның 4 статьясындагы 6 өлешендә каралган Татарстан Республикасы муниципаль берәмлекләре Уставына үзгәрешләр кертү турында Жирлек Уставы, муниципаль хокукый акт Уставына үзгәрешләр кертү турында хәбәрнамә керткән көннән алып жиде көн эчендә Уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү хакында теркәлгән Устав, муниципаль хокукый акт чыгарырга (халыкка житкерергә) тиеш.